

РОБЕР МЕРЛ УИКЕНД В ЗЮИДКОТ

Превод от френски: Милети Младенов, 1984

chitanka.info

В памет на Жак Де-з-Есар

Всяка прилика с имена на живи хора е случайна.

СЪБОТА СУТРИН

Слънцето продължаваше да блести над редиците изоставени автомобили, наредени, додето поглед стига, от двете страни на улицата. Вървейки, Майа забеляза една много хубава меркури, цвят каки. Сигурно е била на някой генерал — флагчето още си стоеше. Двама войници спяха в колата. Бяха смъкнали предната седалка и изтегнати в цял ръст, разперили ръце, спяха един до друг на меката тапицерия с израз на дълбоко блаженство. Майа чу шум от колела по паважа и в същия момент отдясно се показва количка с дъсчена платформа, тикана от един пехотинец. Върху нея, с краката напред, беше просната някаква жена. Роклята ѝ, запретната почти до корема, откриваше бели, пълнички бедра, които при всяко разклащане на количката се подрусваха като в някакъв неприличен танц.

Скърцайки с двете си колела върху неравния паваж, количката зави в улицата, по която вървеше Майа, и се изравни с него. Очите на жената бяха изцъклени, а на слепоочието ѝ зееше черна дупка. Бедрата ѝ продължаваха да се тръскат при всяко друсване.

Пехотинецът се спря, пусна едната дръжка на количката и си избърса челото. Беше набит, с огромни ръце, сини наивни очи и лице на боксьор. Той погледна Майа и заклати глава.

— И туй ако е бачкане!

После пусна и другата дръжка, закрепил количката на подпората ѝ и си избърса врата.

— Имаш ли да запалим по една?

Майа му подаде пакета си.

— Взemi повече.

— Е това се казва приятел — каза човекът.

Той си взе три цигари и внимателно ги напъха във вътрешния джоб на куртката си.

— Да ти кажа — подхвана той, — не че съм пушач, но тия трупове миришат, пущините.

Той плю в дланите си, хвана дръжките и рязко избута количката.

— Тази не — добави, — съвсем прясна е.

Отново се разнесе дрънченето на железария по паважа и пълничките бедра се полюшнаха пак. Майа вървеше мълчаливо до непознатия мъж.

— Къде си се настанил за спане? — попита го онзи след малко.

— В лазарета.

— Тогава не си в мойта посока.

— Разхождам се, ще се върна през дюните.

— Аха! — кимна човекът.

Ръцете му потрепваха при всяко друсване.

— Минаха ме, мамка им! — изруга той. — Това е десетият, разбираш ли, десетият труп, който мъкна от сутринта. И още има. Минаха ме!

Майа погледна умрялата. Може би двайсет и пет-трийсетгодишна, гола под роклята — къса, шарена лятна рокля. Беше толкова горещо вчера.

— Мамка им! — повтори човекът. — Когато попитаха кой знае да кара кола, трябваше да си трая, а не да се оставя да ме прекарат като новобранец. „Значи знаете да карате кола?“ — обръща се към мене Питен, капитанът. — „Добре!“ И хоп — веднага ме подреди, между дръжките и с нос в трупа! Изглежда, съм преbledнял. „Вирел! — вика ми Питен. — Какво, не смеее ли!“ Аз да не смея? Само това оставаше! Пет пари не давам за някакъв си труп! Остави го тоя Питен, нищо не разбира! Но между двете дръжки, хайде де! Като кираджийски кон!...

Той погледна Майа.

— Как да ти обясня, в цивилизацията съм шофьор на такси в Панам^[1].

И добави скромно:

— Нощен шофьор.

— Това е друга работа.

— И още как! — продължи Вирел. — Викам му на Питен: „Защо не зедем някой камион! Камиони поне колкото щеш. Ще ви докарам един, дори два, ако искате.“ Но все едно, че на стената говориш!

„Ние имаме задача — тъй вика Питен — и ще я изпълним с инвентара на полка.“ Иди се разправяй!

Насреща се показва някакво рено, цвят каки. Шофьорът удари спирачки и колата спря на сантиметри от количката. При всичките тия изоставени автомобили, наредени плътно от двете страни на улицата, беше невъзможно да се разминат. Само реното запълваше цялото пространство. Чу се нетърпеливо изсвирване на клаксон, после второ. Вирел почервения.

— Къде на майната си иска тоя да се дяна?

Той подпря количката, запали от цигарите, които му беше дал Майа, и с най-кратко изражение седна на едната дръжка.

От колата изхвърча младичък лейтенант и се приближи с широки крачки към тях.

— Махнете се от пътя — грубо нареди той. — Нося писмо за генерала и много бързам.

— Къде искате да застана? — попита Вирел.

Гласът му изведнъж бе станал благ. Дребничкият лейтенант се огледа. Нямаше никакво свободно място. Колите бяха една до друга.

— Ами тогава се върнете, кръстовището е на петстотин метра.

— Моля? — каза Вирел със същия благ тон. — Моля? Ако при всяка срещната кола взема да се връщам до най-близкото кръстовище, има опасност цял ден само да се разкарвам напред-назад с моя мъртвец. Върнете се вие, вие сте с кола.

Той говореше, едва-едва отваряйки устни, подбирайки думите си изискано, като някоя дама от благотворително дружество.

Лейтенантът се замисли за секунда.

— Невъзможно. Как ще измина на заден ход целия този път?

— И освен това — добави той, внезапно ядосан — нямам нужда от съветите ви. Стига толкова! Нося бързо писмо за генерала, заповядвам ви да се върнете!

Вирел не помръдна.

— Не разбрахте ли? — изкрещя лейтенантът. — Връщайте се!

— Господин лейтенант — заобяснява Вирел, — капитан Клари ми заповяда да откарам това цивилно лице в кметството и аз го карам.

— Не ме интересува капитан Клари! Връщайте се!

— Може — отвърна Вирел със същия сладникаво-изискан тон, — но аз имам заповед да откарам това цивилно лице в кметството и го карам.

— Цивилно лице? Какво цивилно лице? Къде е това ваше цивилно лице?

— Тук — посочи Вирел към мъртвата.

— По дяволите! — развика се лейтенантът. — Вие подигравате ли се с мен? Ще се върнете или не?

— Аз изпълнявам заповед на капитан Клари. Не мога да получавам заповеди от никой друг.

— По дяволите! — извика отново лейтенантът.

Беше толкова разярен, че заекваше.

— Значи не може да получавате заповеди от никой друг? Ще ви кажа аз на вас! Не може да ви заповядва един офицер, така ли? Или може би не знаете какво е това офицер! А двете ми нашивки! По дяволите, и тях ли не виждате?

— Не ви ли е срам — каза Вирел — да ругаете така пред мъртвец?

Дребният лейтенант направи неочаквано движение — извади пистолета си от кобура и го насочи към Вирел. Беше до такава степен извън себе си, че пистолетът играеше в ръката му.

— Заповядвам ви да се върнете! — изрече той глухо.

Вирел пребледня, но не помръдна. „Работата отива на зле — помисли си Майа, — и то по моя вина. Ако не бях аз, Вирел вече да се е подчинил. Тоя хлапак ще го пречука като нищо. Примерът, дисциплината — на двайсет години, тръгнал да спасява Франция...“

Вирел и дребничкият лейтенант се гледаха втренчено, без да мърдат, сякаш хипнотизирани от онова, което щеше да стане.

Майа извика:

— Стойте!

Двамата мъже трепнаха и се обърнаха към него, ядосани и недоволни, като че ли той беше развалил някакъв таен сговор помежду им.

— Стойте!

Сега и двамата го гледаха и Майа не знаеше какво да каже. Видът на Вирел беше мрачен и омърлушен.

— Стойте — каза Майа, — има май изход. Виждате ли малкия аустин, ще го преместим на средата на улицата, ще избутаме количката на железопътната линия, после ще върнем аустина на мястото му и вашето рено ще може да мине.

Настана мълчание. Дребничкият лейтенант прибра пистолета си.
— Както кажеш — кимна Вирел унило.

Не поглеждаше лейтенантчето. Без да чака някой да му помогне, той хвана аустина за бронята, повдигна предните колела и завъртя автомобилчето като перце.

— Готово!

— По насипа няма да е същото — обърна се той към Майа. — Ще трябва да буташ отзад.

Продължаваше да не поглежда към дребничкия лейтенант.

— Както кажеш.

Обърнат с лице към насипа, Вирел се впрегна в дръжките и задърпа. Дърпаше силно, но насипът беше стръмен и ронлив и количката спря по средата.

— Бутай, дявол да го вземе, бутай! — извика Вирел.

Майа буташе яростно, но не беше застанал добре. Количката се бе изправила почти вертикално и Майа трябваше сам да изтласка цялата тежест. Изведнъж той изруга. Умрялата се плъзгаше по количката и неудържимо се свличаше отгоре му. Едва успя да я улови за бедрата и да я задържи върху дъските.

— Какво става с тебе? — изви глава към него Вирел.

— Мъртвата се свлича отгоре ми.

— Сигурно ѝ се харесваш!

Той се разсмя.

— Задръжте я! — извика лейтенантът. — Идвам.

Той наистина идваше заедно с шофьора на реното. Сега вече и четиримата пъшкаха около умрялата. Но усилията им не бяха съгласувани. Като дърпаше, Вирел още повече забиваше колелата, които другите двама се опитваха да освободят. Майа усещаше как свитите му пръсти потъват в меката плът.

Накрая Вирел пусна дръжките, подхвана количката отдолу и почна да я повдига като другите двама. Колелата се измъкнаха от земята. Още две крачки и количката, носена направо на ръце, беше поставена на линията. Четиримата спряха едновременно да си поемат дъх. Бяха плувнали в пот.

— По-тежко е, отколкото изглежда — каза шофьорът.

— Така е — съгласи се Вирел.

Лейтенантът го погледна приятелски.

— Тежичко беше.

— Да — каза Майа, — трябваше да се понапънем.

— Не е от момичето — подхвана Вирел. — Момичето, нищо че е набито, аз него с една ръка ще го вдигна. Тя количката тежи. Цялата е в железария, тази количка. Дори празна се бута трудно.

— Да, тъй е — настояваше шофьорът, — но и момичето си тежи.

— Вярно, но все пак количката тежи най-много.

— И двете тежат — каза лейтенантът.

— Съгласен съм — заключи Вирел.

Четиримата стояха до количката със сериозното изражение на специалисти, които говорят за работата си. Дребничкият лейтенант вече не бързаше. Той попиваше потта от челото си с кърпичка, оправяше си колана. Поглеждаше приятелски към Майа и Вирел.

— Доста тежичко — каза.

Четиримата продължаваха да стоят до количката и да се гледат приятелски, доволни от свършеното.

— Е, хайде! — махна дребничкият лейтенант със съжаление.

Той се затича надолу по насипа, следван от шофьора. Долу се обърна.

— Благодаря! — извика той поривисто. — И довиждане!

На Майа му се стори, че ако имаше как, той би им предложил дори да пийнат по нещо.

— Довиждане — отвърна Майа.

Вирел отвори уста, но се овладя навреме.

Дребничкият лейтенант улови бронята на аустина, както бе направил Вирел, но не можа да повдигне колата сам. Трябваше да дойде и шофьорът, за да я преместят. Вирел самодоволно ги наблюдаваше отгоре.

Чу се тракване на врати. Реното избръмча край тях.

— Върви при твоя генерал да те щипе по задника, пътьо такъв!
— извика Вирел.

Той бе хванал дръжките и буташе количката между релсите.

— Като сме се качили, да останем тук — предложи той, — ще слезем по-нататък. Там насипът е съвсем малък. А за друсането — малко по-малко или малко повече, все тая.

Изведнъж той рязко спря.

— Не, ама видя ли го тоя педи с патлака? Видя ли го? Щеше да ме пречука тоя идиот, ей!

— Значи — подхвана той след малко — ние, французите, взехме да се избиваме помежду си! Дотам ли я докарахме? Значи, който има пицов, той е правият, така ли? Като в джунглата, а? „Заповядвам ви да се върнете“ — разправя и хоп, вади патлака! Ама маниери, ха!

Ставаше все по-топло. Майа свали куртката си и я взе на ръка. Не се виждаше морето, но се усещаше, че е съвсем наблизо. Въздухът беше свеж и солен. От железопътната линия можеха да се видят изоставените автомобили, проточили се докъдето поглед стига, в успоредни редици по улицата.

— Преди тая курвенска война — подхвана Вирел — аз бях щастлив — добри пари изкарвах. Да си нощен шофьор, вярно, е уморително, но тарифата е двойна, пада бакшиш, возиш най-различни клиенти. И после, колата си беше моя, работех за своя сметка. Броячът, нали се сещаш, трябва да се понагласи.

Той помълча известно време.

— Тъй както ме гледаш, всяка сутрин, като се връщах, давах по сто франка на жена си! Сто франка! Това беше закон! Че и ми оставаха, да знаеш, от нищо не съм се лишавал. Само за аперитивчетата броех по четири десетачки на нощ.

— Четири десетачки?

— Нямахме как! Срецахме се с приятелите по разни барчета, нали знаеш, тук черпи един, там друг — не можеш да се правиш на ударен. Гледай, не че обичам да пия. За мен едно малко „Перно“ или „Бир“^[2] — не мога да кажа, че съм пияч, но до петнайсетина чашки на нощ издържах.

Той пусна дръжките, подпря количката и като я заобиколи внимателно, издърпа роклята на умрялата върху краката ѝ. Но дори и така тя не стигаше до коленете.

— Не знам защо го правя — обърна се той с извинителен тон към Майа, — няма никакъв смисъл. Два пъти вече ѝ оправям роклята, но от това друсане все се вдига. Пък и без туй не е дълга.

Той отново забута количката.

— Да знаеш, не ми излиза от главата оня педераст. „Заповядвам ви да отстъпите“ — ми разправя и хоп, вади патлака. Ама че маниери!

— Та ти разправях — продължи той веднага, — нощният шофьор изкарва парички. И после, нямаш си представа колко е интересно. Какво ли не виждаш, опознаваш живота, абе обиграваш се, слушай какво ти казвам.

Да се върви между релсите беше трудничко все пак.

— А ти, ти с какво се занимаваш като цивилен? — попита той изведнъж.

— Нищо особено.

— Питам ей така — каза Вирел, — колкото да става приказка. Е, твоя си работа. Странно, но с тоя ти сериозен вид бих те взел по-скоро за някой даскал.

Майа се усмихна.

— Даскалите като мен ли изглеждат сериозни?

— Не за това. Познавам даскали, страшни теркове, но видът им е един особен... да ти кажа, дето учат хлапетата, оттам им е този вид... Приличат, да ти кажа, на хора, дето все те дебнат да не изгърсиш някоя глупост.

— Моят вид такъв ли е?

— Да — отвърна Вирел.

И щедро добави:

— Виж какво, всеки си изглежда, както си изглежда. Не си ти виновен, че изглеждаш така.

— Аз — продължи той пак след малко — давах всяка сутрин по сто франка на жена си. Сто франка! А-а! Не можеше да се оплаче, щастлива беше, казвам ти. Пък и аз, какво — бачкане, бачкане и в къщи, това е. Глава на семейство, не е шега!

— Чакай! — добави той, като пусна дръжката и втренчи в Майа сините си очи. — Ще ти покажа снимката на моето момче.

Разбира се! Кирливото, натъпкано портмоне! Поизмачканата фотография, която внимателно ти подават с два пръста. И хлапакът в костюма за първото причастие, с огромен молитвеник под мишница, с коса, лъснала от помадата, объркан от празничната суматоха.

— Браво, мъжага.

— Така е. Ами да. В училище ги бие всичките — не че ми е син, но истината ти казвам, бива си го.

Вирел върна внимателно снимката в портфейла си.

— Дал съм го да учи при монасите — добави той скромно. — Ще знаеш, пет пари не давам за поповете. От ада им не ме е страх, а в рая им не вярвам, но с децата е друго. Разбираш ли, предпочитам да плащам, но момчето да не се развали.

Известно време той тикаше количката мълчаливо. Тя непрекъснато се тресеше по паветата. Роклята на умрялата отново се бе събрала нагоре и пълничките ѝ бедра се подрусваха на слънцето.

— А! Жена ми — подхвана Вирел, — нейната беше наред. — Сериозен съм и всичко останало. Късмет извади, мене слушай. Като ме гледаш такъв як, може и да не повярваш, но не си падам по оная работа, кротък човек съм. Жена ми и толкоз. Има някои, дето все налитат, нямат спиране. Не съм от тях. Е, не че не излизам два-три пъти в седмицата, с приятели — да. Ама то е за майтапа повече. Да речем, срещнем се в някоя кръчма към два часа сутринта. Тъкмо когато усещаш умората, ами тъй да караш нощем е уморително, очите ти се затварят. Обръщаме по две-три малки, да се съвземем. И после все ще се намери някой да предложи: „Ей, копелета! Ще чукнем ли по нещо?“ Не можеш да откажеш, разбираш ли? За какъв ще те помислят? „Добре!“ — съгласяват се всички. И хоп! Всеки в колата си, знаем къде отиваме. Познаваме добре пътя. Представяш ли си? Четирите таксита в колона и почваме да обикаляме. Само гледаме как да изпреварим! Страшна работа! Калник до калник! Какви ли номера не си правехме! Копелетата знаеха да карат. Има си хас. Нужни са рефлексии! На първата спирка, нали се сецаш! Спираме и свирваме на мацките!

— Беше ти приятно?

Вирел учудено погледна Майа.

— Да не си откачил? Не беше за приятното, нали ти казвам. На майтап беше.

— Та докъде бях стигнал? — продължи той.

— Свирвахте на мацките.

— Така. Свирваме на мацките. А-а, какъв кеф! Имаше копелета, дето се мъчеха с мацките по седалките. Аз не обичам така. С такава мацка, мисля си, не е работа да се хабиш. Аз седях, а мацката в краката ми, коленичила. Разбираш ме, нали! Като паша. Представях си, че поне веднъж и аз съм като ония, господарите. Настанил съм се така, на задната седалка, а мацката в краката ми! Ето така се чувствуваш мъж, казвам ти! „Жозеф, можете да тръгвате!“ А, понякога си купувах

предварително една голяма пура. Само за да я запаля в тоя момент. Чаткаш ли? Аз, разположен на задната седалка, лапнал пурата като някой важен шеф с машинописката си. Мацката в краката ми. Представяш ли си. Голям шеф, представяш ли си. Същински голям шеф. И само за две петачки.

— По-важно е въображението. Иначе не е кой знае какво.

— Тъй, тъй — съгласи се живо Вирел, — но за две петачки! За две петачки само. Имаше копелета, дето не им струваше нищо. Оправяха мацките, без да им плащат!

— Малко е подло.

Вирел втренчи в него наивния си поглед.

— Подло ли? Откъде ти скимна пък това? За кого да е подло? За мацките? Ама мацки като тях, помисли си малко, те са едно нищо! Дори не си струва да говорим за тях! Забележи, аз все пак не бих го направил. Но виж какво, с мен е друго, аз имам принципи.

— Трябва да ти кажа — добави той след малко, — че и мен монасите са ме учили.

Майа се усмихна и изкара пакет „Голоаз“ от джоба си.

— Една цигара?

— Няма да останат за тебе.

— Вземи. Не ми струваха скъпо. Бакалинът ми ги даде без пари.

— Ами? — извика Вирел и спря да бута. — Не може да бъде!

— Самата истина.

— Подиграваш се с мене!

— Съвсем не.

— Значи не поиска да му ги платиш?

— Не.

— И не ти прибра мангизите?

— Не.

— Ама че работа! Да не повярваш! Не ти прибра мангизите! Абе тоя да не е бил луд!

— Ами. Просто деморализиран.

— Деморализиран! — учуди се Вирел. — Вадиш едни думички! Деморализиран! Де да бяха всички деморализирани като него! Влизаш в магазина и казваш: „Искам това и това, и по-живо!“ Завиват ти го, усмихват ти се и хоп-а! Излизаш, без да плащаш! Кво по-хубаво от това!

— Но и за таксито също няма да ти плащат.

— Пука ми, щом всичко е без мангизи. Вземаш си от купа и толкоз.

— Ами мацките? — усмихна се Майа.

— Ми пак същото! И мацките без пари! От купа! Вземаш си от купа, и това е. Абе ти вярваш ли, че такова време може да дойде!

— Виж — подхвана той отново, — преди тая курвенска война не бяхме нещастни, не. Дори според мен бяхме щастливи. Ама не си давахме сметка. Чак сега забелязваме. Аз и жена ми, драги! Как си живеехме само! Виж какво, такива майсторки в леглото като моята жена сигурно не си срещал много. И ще ти кажа, аз я научих. Но въпреки това такава майсторка в леглото като нея, ще ти кажа, рядко се намира. Ах, мамка му! Спомням си нощем, когато валеше и фучеше навън, та чак ще събори къщето, а ние двамата под юргана, на топличко, само една лампа отстриани. Е това е животът, ако искаш да знаеш — дяволско време навън, а ти и женичката ти на топличко под юргана, слушате дъжда, вятъра и цялата тупурдия. Ах, дявол да го вземе, хич не ми пукаше за другите тогава? Само ние двамата — на топличко под юргана и лампата отстриани. И аз като я прихвана отзад, а ръката ми я гали по корема. Ох, божичко! Е така се чувствуващ мъж, дявол да го вземе. А жената — тя не обелваше дума, вярно ти казвам. Отвън вятър, мръсно време! Вятър, дъжд, град, святка, треци, ужас! А ти си под юргана, на топличко, и галиш женичката си по корема. Как да не пратиш по дяволите всички останали, а? Да се блъскат, колкото щат. Глупаци! На света нямаше друго освен нас двамата, жена ми и аз! Царе бяхме! Е това е то живот, ако ме питаш мене.

Той спря количката и погледна неспокойно Майа.

— Ти също си изпитал това, нали? Кажи, че си го изпитал, а? Разправи да видя, ако си го изпитал и ти същото!

— Кое това? Любовта?

— Не, не любовта. Това, дето ти разправях. Вятър и дъжд навън, а ти си си в кревата на топличко с жена си и лампата. Въобще цар. Да вървят по дяволите всички.

— Да — съгласи се Майа, — така е, по дяволите всички! Всички, каквито и да са! Да вървят по дяволите с мръсните си мутри!

— Ха така! — извика сияещ Вирел. — Всички, каквито и да са! Ей, чаткаш, бе! Знаех си аз, че все пак си готино копеле. Макар че

видът ти е сериозен. Трябва да си готино копеле, за да го загрееш това.

— Я ми кажи — подхвана той, спирайки количката, — швабите, като пристигнат, вярваш ли, че ще ни пречукат всичките? Има някои разправят, че ще надойдат с танкове и огнехвъргачки и трас-прас — в кюпа, до последния човек!

— Възможно е. На война всичко е възможно.

— Ах, мамка му! — изруга Вирел. — Ако направят така, значи швабите все пак са педерастии!

Сега той тикаше мълчаливо, смръщил вежди. Майа гледаше умрялата. И изведнъж си помисли, че някой ден и той ще заприлича на нея — неподвижен, с изцъклени очи, нещо, което ще поставят в сандък и което ще иде да гние в земята. Някой ден. Може би утре. Може би след няколко месеца или след двайсет години. Но този ден щеше да дойде непременно. Е, в живота нищо не е сигурно, но това да. Собствената ти смърт — това е събитие, на което можеш да разчитааш.

— Аз хващам надясно — спря Вирел количката. — Да си починем малко?

— Не, ще се връщам. Става късно.

Вирел подпря количката на крачето ѝ, пусна дръжките и както Майа го беше видял вече да прави, придърпа отново роклята към бедрата на умрялата.

— Клетата душица — потупа я той замислено по коленете, — клетата душица! Подло нещо е животът все пак. Мръсен номер ти е свил той, клетата ми душица!

Той се обърна към Майа.

— Значи разделяме се, а?

— Да, трябва да се връщам вече.

— Аха — каза Вирел със съжаление. — Значи разделяме се, а?

— Да.

— Довиждане тогава.

— Довиждане.

— Довиждане и ако има нещо, аз съм насреща.

— Благодаря — отвърна Майа, — дано не ми се наложи.

Вирел избухна в смях.

— Ей, ама готино копеле си наистина ти! Макар че по вид си сериозен.

Той се намести пак между дръжките, освободи крачето на количката и го закрепил на мястото му. Поприведе се и като напрегна мускули, затица своя товар.

— И мерси за цигарките! — извика той, като се обърна.

Приближавайки лазарета, Майа виждаше все повече автомобили. Имаше всякакви — огромни камиони „Рено“, английски камионетки, тантурести като танкове, пежо 402, коли с предно предаване. Почти на всякоя липсваше я по едно колело, я по две. Малките аустин пък въобще нямаха колелета. Те лежаха по гръб, като бръмбари, които някое дете е обърнало на игра. Майа се запита отново какво ли ще правят с всичките тези колелета хората, които ги бяха задигнали. Само най-големите камиони биха могли все още да вървят. Някои мотори, разбира се, бяха умишлено повредени в съответствие с инструкциите. Но по-голямата част бяха невредими. Резервоарите бяха пълни с бензин. Майа сви рамене. Той и приятелите му също имаха автомобил — английска линейка, която Дери беше „доставил“. Тя им служеше като фургон за спане. Колите сега бяха повече, отколкото трябва. А мотоциклети имаше толкова много, че на километри да караш и да ги захвърляш през всеки десет метра.

„Не — каза си Майа, — не коли липсват сега, а пътища.“

Ботушите на Майа — съвсем нов чифт, намерен при отстъплението, потъваха в ситния пясък на дюните. Имаше толкова хора навсякъде, че понякога трябваше да прескача телата им, сякаш се намираще на някой моден плаж. Всичко това изглеждаше абсурдно — тези мъже в груб плат каки, мръсни и небръснати, на които дюните, морето, сияещото небе над тях придаваха вид на курортисти. На една височина отдясно Майа забеляза група мъже, които се шляеха с ръце в джобовете и гледаха небето. Те следяха маневрите на бомбардировачите и канадските изстребителни и като на стадион шумно ги окуражаваха, щом стигнеше до тях пукотевицата на бреговете картечници.

Майа мина край група от десетина войници, които ядяха, насядали в кръг на пясъка. Сред тях се мъдреше пълна с вино бака, от която те загребваха поред с канче. Един от мъжете, когото Майа бе закачил, минавайки, се обърна и както си ядеше, го наруга. „Заради

ботушите е“ — си каза Майа и се усмихна. Той погледна през рамо. Човекът, който го наруга, беше рус, с широки рамене, симпатичен на вид. Имаше белег под долната устна. „Още една физиономия — мина през ума на Майа, — която няма да видя никога повече.“ На война е така. Постоянно срещаш хора, дето няма никога да видиш отново, никога. Това е то войната. Лица, имена, които дефилират пред теб непрекъснато и потъват някъде в мрака. Понякога само едно лице. Друг път целият човек. Случвало му се бе да поговори минута-две с такива мъже, да научи имената им, какво са работили по-рано, щастливи ли са били с жените си. Но всичко свършваше в края на краищата по един и същ начин. Всички изчезваха после. Повече не ги срещаше.

И все пак понякога се сецаше за тях. Имаше дори такива, които, зърнал само за миг, оставаха невероятно ясни и живи в паметта му. Край Арк например, в най-големия зор на отстъплението, той седеше в един камион и някакъв артилерист пресече залятата от слънце улица. Беше висок, як, държеше парче хляб в едната си ръка и консерва в другата и бе пресякъл залятата от слънце улица, широко усмихнат, с все консервата в ръка. А преди петнайсетина дни, в Армантиер, точно в деня, когато ги бомбардираха, един английски военен полицаи бе заговорил Майа на улицата. Около тях падаха бомби, а полицаят го питаше за адреса на някой бардак. Лицето му беше розовичко, със сини очи. Майа се засмя: „You want a Mademoiselle from Armentière, don't you?“^[3], а полицаят също се бе засмял, но се чувствуваше, че е загрижен и неспокоен. Имаше стотици други лица, които Майа бе мярнал само. Имаше лица, които се бяха запечатали в него веднъж завинаги. Спомняше си и за други и всеки път знаеше, че повече не ще ги види.

Той се спъна в едно английско противотанково оръдие, заровено в пясъка. Дюнците бяха осеяни с тях. Разпознаваха се отдалече по невероятно дългата им цев, която се разширяваше накрая като тромбон. Това им придаваше смешен, архаичен вид. Майа отново се сети за военния полицаи от Армантиер, за сериозното изражение, с което го бе попитал за адреса на някой бардак. Около тях падаха бомби. Всички отстъпваха, а на полицаия изведнъж страшно му се бе доцяло да се люби. „Някакъв отваян тип“ — си каза Майа полугласно и почна сам да се смее. Макар че в края на краищата може би нямаше

нищо смешно. Пред погледа му ясно се очерта сериозният и неспокоен полицай, като моментално фото, запечатано някъде в паметта му. Няколко секунди разговор. И край. „Това е то войната“ — помисли Майа отново. В мирно време всяко нещо си е на мястото. Срещаш все същите хора, виждаш се с тях, загубват се от погледа ти, срещаш ги отново. Съвсем закономерно, като в класическа трагедия, се завързват и угасват познанства. А на война всичко е объркано, нелогично, без продължение, без връзка.

В Зюидкот, зад лазарета, под дърветата, беше настанен лагерът, както го наричаха приятелите му. Гъмжило от войници без оръжие, без командири, надошли от всички части. Приближавайки, Майа забеляза слаб пушек между дърветата.

— Здравсти!

— Здравсти, копеле! — отвърна Александър.

Беше с брада, веселяк по природа. Сега сновеше около огъня, стъкнат на няколко крачки от фургона. Ръкавите на ризата му бяха запретнати и Майа отново се учуди на едрите му лапи.

— Къде са другите?

Майа седна на обичайното си място, опрял гръб на предното дясно колело на фургона. Той запали цигара.

— Пиерсон беше тук преди малко, четеше си молитвеника. Току-що запраши нанякъде. Каза, че ще се опита да намери хляб.

— А Дери?

— Дери ли? Не знам. Тоя Дери е станал много потаен. А ти, позволи ми да ти кажа, грешиш, като пушиш тъкмо преди ядене.

Александър отваряше консерва говеждо месо. Майа го гледаше с усмивка, защото то беше едно от любимите занимания на Александър. Той имаше наистина чудесен маниер за отваряне на консерви. Изкарваше голямото острие на джобното си ножче и със сигурно движение на китката режеше метала леко като масло. Така той отрязваше, без да оставя остри ръбове, почти съвършен кръг, който се държеше само в крайчеца. Тогава огъваше назад кръга и изтръскваше консервата в походната тенджерка. После, без да се мести, хвърляше кутията в сандък, който беше поставил за тази цел на пет-шест метра, до стената на лазарета. Рядко пропускаше целта. Кутията издрънчаваше върху други празни кутии. Това нищо и никакво дрънчене доставяше удоволствие на Александър. Казваше си, че и този

път всичко е наред. Консервата — в канчето, празната кутия — в сандъка за празни кутии, а той, Александър, разбърква говеждото.

Александър вдигна глава. Беше се зачервил, очите му глождеха. При тая горещина беше уморително да клечиш до огъня и да гълташ всичкия дим. Ако беше сигурен, че ще останат дълго време тук, той би набавил някаква малка печка. Въздъхна. Всичко това беше само временно. Заради тези мръсници, фрицовете, така и не успяваха да се наредят както трябва. Едри капки пот се стичаха по челото му. Той ги изтри с опакото на ръката си, откачи канчето си, гребна с него вино от баката, която се охлаждаше под фургона, и бавно отпи. Ето, канчето беше в ръката му, виното се стичаше в гърлото, а металът на канчето хладнееше между устните му. И то неговото собствено канче! Сам си го беше измайсторил от консервна кутия, като грижливо бе изгладил ръбовете и бе я стегнал отстрани с оплетена жица, на която придаде формата на дръжка. Побираше повече от половин литър („нелошо като за войнишко канче-четвъртинка“, както бе казал абатът). И най-вече можеше да го оставиш на земята. Стоеше право. Не като новите канчета във френската армия, които се събаряха при всяко докосване.

Александър облиза последните капки, изплакна канчето с вода от баката вдясно от него и го закачи на мястото му, на пирона, забит на вратата отвътре. То стоеше там заедно с канчетата на приятелите му (само Майа нямаше свое), под походните чинии, канчетата за хранене и празните баки, които Александър беше надомъкнал след пристигането им в лазарета. Под тях бе мястото на дръжката от лопатка, която Александър сам бе издялал във формата на лъжица, за да бърка с нея консервите. Когато готвеше, той отваряше широко вратите на фургона и трябваше само да протегне ръка, за да си вземе каквото му трябва. Провизиите държеше в заключен с катинар сандък, в който по-рано навярно е имало медикаменти и който бе закрепен неподвижно за пода на фургона. Александър потърка очи с опакото на палеца си и тури ръце на кръста. Все пак, уморително беше да се клечи дълго край огъня, особено при тази горещина. Трябваше да потърси печка отнякъде.

Вече почти е готово. Ей сега ще пристигне и Пиерсон. Дери ще закъснее малко както обикновено. Майа както обикновено ще седне до него, до Александър. А Пиерсон — отсреща, до стената на лазарета. Дери до Пиерсон. Всеки на мястото си. А самият Александър — до

огъня, с баката вино от дясната му страна, манджата говеждо от лявата. Той ще сервира на момчетата. Ще подразни Пиерсон, защото Пиерсон е кюре, а той, Александър, е антиклерикал. А Пиерсон, който е подофицер, ще говори за армията и за войната. Дери пък ще разправя за комбинациите, които е правил като цивилен, за да припечели някой франк. А Майа ще почне да се прави на луд, както само той си знае. Или пък изобщо няма да продума и ще придобие оня тъжен израз, който има, когато си мълчи. И пак всичко ще бъде наред.

— Какво ти става, та се хилиш такъв?

— Нищо — отвърна Майа. — Мисля си просто, че я обичаш.

Александър го погледна недоверчиво.

— Какво обичам?

— Линейката.

— Линейката ли? Каква линейка?

— Фургона де, щом тъй предпочиташ.

— Така де, кажи „фургона“, та да те разбере човек.

— Както кажеш.

Александър наведе глава над огъня.

— Е и? — обърна се към него Майа.

— Какво е и?

— Обичаш ли го този твой фургон?

— Удобен е — отвърна Александър с равен глас.

Майа се усмихна.

— И само толкова?

— Как само толкова?

— Удобен е. Само това ли?

— Ти откачаш — каза Александър.

Майа се усмихна. После усмивката му изчезна. Бе забелязал от другата страна на оградата, в лазарета, няколко редици носилки, поставени направо на земята. Бяха покрити с одеяла, под които се очертаваха неподвижни човешки тела. Одеялото на една от носилките се бе оказало много късо и от него стърчаха крака, обути в изпомачкани войнишки обувки. Не се виждаха чорапи, а къс мъртворобледа плът, като щавена кожа. Вместо връзки на една от обувките висеше някаква връв. Майа не успяваше да откъсне погледа си от тези мизерни обувки. След малко той стана и се премести до стената на лазарета.

— Я виж! Заел си мястото на Дери?

Майа погледна Александър ядосано.

— Мястото на Дери. Мястото на Пиерсон. Мястото на Майа!

— Е, и?

— Забавно е, не мислиш ли? От завчера сме тук, а вече си имаме привички!

Говеждото тихо къкреше в тенджерката. Присвил очи от пушека, Александър погледна Майа.

— Какво се е случило?

— Нищо.

— Какво прави тая сутрин?

— По дяволите, престани да ме разпитваш така. Моля те! С тези твои въпроси ставаш по-лош от жена.

— Добре, добре! — отвърна Александър примирително.

Той сложи още дърва в огъня и не след дълго преспокойно продължи, като че ли Майа не бе казал нищо:

— Та какво, казваш, прави тая сутрин?

— О! Нищо — отвърна Майа докачено, — наистина нищо. Нищо.

— Хайде, разказвай дявол да го вземе! Ти винаги имаш интересни приключения. Сякаш нарочно ги търсиш.

— Убих един плъх.

— Защо?

— Не знам — отговори Майа тъжно.

— И после?

— Срецнах някакъв тип, който караше една умряла. Вирел се казва.

— И това е всичко?

— Да, всичко. О не, чакай! Спах с една полякиня.

— Какво, какво? — изправи се Александър, турил ръце на кръста. — Полякиня ли?

Под гъстите вежди очите му блестяха с детинско любопитство.

— Полякиня ли? Не може да бъде! Аз никога не съм оправял полякиня! Полякиня, интересно, все пак! Е, и как е?

— Като всички.

— Но разказвай, дявол да го вземе, разказвай! Никога не съм оправял полякиня. И веднага ли я свали? Така, за нищо?

— Не, стана грешка. Взе ме за полицай.

Александър се разсмя.

— Майа полицай! Ей, момче, внимавай! Пази си задника! Аз винаги съм казвал, мечта ми е...

— For God's sake^[4]!

— Какво „for God's sake“?

— Поне сто пъти си ми пробутвал тоя пиниз!

Майа стана и пъкна ръце в джобовете си.

— Да — подхвана той, — да, всичко е наред, нали? Ти смяташ, че всичко е наред, нали? Добре си живуркаме във фургона! Във фургона, до лазарета в Зюидкот, с добрите стари приятели. Леглото ни легло, манджата не е лоша, правим си шегички, добри приятели сме. А ти си майка за всички нас това е!...

— Е, и?

— Нищо — отвърна Майа, — отлично! Само казвам, че е отлично! Англичаните заминават, швабите напредват, а французите не заминават. Ето тук е морето, тук са швабите, а ние сме по средата, върху една ивичка земя, която с всеки ден се стеснява.

Александър се изправи с ръце на кръста и го погледна. Настъпи мълчание, после Майа каза:

— Дай да пийна нещо.

— Вино? Или предпочиташ уискито на Дери?

— Иска ли питане!

Александър отиде да донесе бутилка уиски от фургона, върна се, напълни своето канче и му го подаде. Майа го изпразни на един дъх.

— Питам се какво ли прави в тоя момент жена ми — каза Александър.

Майа подаде канчето на Александър, за да го напълни отново.

— Аха, жена ти! — каза Майа. — Жена ти! Хайде, разкажи ми за жена си, Александър! Красива жена имаш, нали?

— Да — отвърна Александър, — красива е.

Майа се засмя.

— „Разказвай, дявол да го вземе, разказвай!“ Добре те имитирам, а?

— Думите да, но за изисканата ми интонация, имаш много здраве.

— „Разказвай, дявол да го вземе, разказвай!“

— Сега е по-добре.

Майа отпи жадно и изправи глава.

— Не е голям късмет, не мислиш ли, да си на една ивичка земя, която с всеки ден се стеснява. Ивичката земя, която познаваш добре — между фрицовете и морето.

— Не говорехме за това.

— Ами! Случайно говорехме тъкмо за това.

— Говорехме за жена ми.

— Съвсем не! Говорехме за късчето от Франция, което се стеснява. Късмет нямаме, не мислиш ли — да се паднем точно върху този къс от Франция, който непрекъснато се стеснява.

— Ти откачаш.

— Не откачам, драги ми Александър. Намирам, че наистина нямаме късмет, защото, представи си, лично аз познавам едно късче в Южна Франция и то положително не се стеснява в този момент.

— Е, и?

— Какво е, и? Можехме да бъдем там вместо тук, това е! Всъщност няма причина да сме тук. Хващам се на бас, че ти лично никога не си се питал защо си тук, а не там?

— Виж какво, не обичам глупостите.

— Не е вярно, просто не искаш да се замислиш.

— Защото, ако бяхме на юг — продължи Майа, — щеше да бъде страшно гот. Щяхме да се изтягаме на плажа и да си греем ташаците на слънцето.

— Може да си ги топлиш и тук.

— Не е същото. Тук дори при хубаво време не можеш да си ги грееш.

Той гаврътна канчето наведнъж. Очите му светеха, лицето му беше зачервено.

— Не — продължи той след малко, — тука трябва да си държиш ташаците на завет през цялата година. Тъжен край. Ето какво е този къс от Франция. Тъжен край. Дори да има слънце.

— Така ти изглежда в момента.

Майа вдигна показалец:

— Виждам го какъвто е. Тъжен край. Едно мръсно късче от Франция, съвсем на север. Късче от Франция, дето кисне във вода и като го опереш се свива.

Той се разсмя и повтори:

— Късче от Франция, дето, като го опереш, се свива.

След малко продължи:

— Дай ми да пийна.

— Още?

— Още. Та за какво говорехме, Александър?

— Говорихме за жена ми.

— А, да! — кимна Майа. — Сигурен съм, че това е интересна тема! Е, добре! Разказвай, дявол да го вземе, разказвай! Разкажи ми пак колко хубава е жена ти!

— Не е лъжа — каза Александър, — жена ми е страшно хубава.

— Само дето — продължи той веднага — според нея аз малко съм ѝ говорел, когато сме заедно. Отегчавала се, вика. Не знам за какво да ѝ говоря.

— Говори ѝ за душата ѝ — каза Майа. — Жените умират да им говориш за душата, особено когато в същото време ги бараш по задника.

— Ти си пиан.

— Ами, от едно канче уиски.

— Три канчета.

— И така да е, нищо ми няма.

— Ти си пиан.

— Не съм пиан. Тъжен съм. Тъжен съм, защото съм девствен. Аз съм един тъжен девственик.

Той така се кикотеше, че почти не му се разбираше приказката.

— Това не пречи жена ми да е страшно хубава — каза Александър.

— Ха така! — вдигна дясната си ръка към небето Майа. — Говори ми още за жена си, Александър! Жена ти е чернокоса, нали?

Той се хилеше, но в същото време, тъй както беше весел, усещаше вътре в себе си страха и тревогата.

— Чернокоса е и има сини очи.

— И хубави рамене?

Александър се бе изправил пред вратата на фургона и си отрязваше тънка филийка хляб.

— Да.

— И хубав гръб?

— Да.

— И дълги крака?

— Ах, дявол да го вземе — отвърна Александър. — Какви крака има само!

Той затвори вратата на фургона и се върна при Майа.

— Дългите крака са хубаво нещо — каза той. — Придават класа според мен. Жена ми с нейните дълги крака прилича на лилия.

— Лилията няма крака.

— Знам аз какво приказвам. Жена ми прилича на лилия.

— За бога, Александър, не ми разправяй повече за жена си!

— Вземи — каза Александър, — яж.

— Какво е това?

— Сандвич. Докато чакаме другите.

— Не съм гладен.

— Ами, гладен си.

— Закълни се, че съм гладен!

— Заклевам ти се.

— Е, тогава трябва да е вярно.

Настъпи мълчание. Майа отхапа от сандвича.

— Александър!

— Какво?

— Сигурно ще ти сложа рога, ако се върнем.

— Ех, празник ще бъде, ако се върнем.

— Ако се върнем... — започна Майа тъжно.

Той продължи да яде.

— Я! — подвижна Александър. — Скив абатът как се носи. Че и с два хляба отгоре!

— Добър ден — поздрави Пиерсон с приятния си глас.

— Здравсти!

Пиерсон се усмихна и сведе дългите си мигли върху розовите си бузи. Той подаде двукилограмовите хлябове на Александър и застана прав до Майа, до стената на лазарета.

— Страхотен си, абате.

— Да — каза Пиерсон с приятния си шепнещ глас. — Смея да кажа, че се справих нелошо.

Той извади късата лула от джоба си и подобно на котка, която се свива на кълбо, за да спи, седна внимателно и кротко.

— А, не! — отсече Александър. — Сега няма да пушиш. Ще ядем.

Пиерсон върна лулата в джоба си.

— А на мен — каза Майа — вече не ми казват добър ден, така ли?

— Добър ден, Майа.

— Не, не така. По-нежно, моля те.

— А уискито на Дери нежно ли е?

— Това няма нищо общо. Изпълнявай, моля те.

— Добър ден, Майа.

— Така е по-добре, направо е по-добре. А сега, моля те, кажи на този дангалак, че хич не ти пука, и запуши луличката си, драги ми Пиерсон.

— Не, не, аз съм дисциплиниран.

— Я кажи — обърна се към него Александър, — откъде се взеха тия два хляба?

— Готвачът на лазарета ми ги отстъпи.

— Кюрето му с кюре! — възкликна Александър. — Сигурно милосърдните сестри са се застъпили за тебе, а?

Пиерсон вдигна грациозно ръка.

— Съвсем не! Съвсем не! Всичко стана само между готвача и мен. Отстъпи ми хляба срещу вино.

Майа не чуваше какво казва Пиерсон. Той слушаше гласа му. Този Пиерсон наистина имаше приятен глас. Лееше се плавно, без запънки. Търкаляше се тихо, като добре смазан сачмен лагер.

— Вино ли? — учуди се Александър. — Но аз не съм ти давал никакво вино. А и не бих ти дал. Имаме колкото за нас.

— Купих.

— За колко?

— За четирийсет франка.

— Четири десетачки! — извика Александър. — Ти не си с всичкия си!

— Това прави по десет франка кило.

— Цяла десетачка! По десетачка кило! Ти да не си луд?

— Но това е цяло кило.

— Така де! Десетачка за кило хляб! Ти трябва да си откачил!

— Толкоз струва.

— Толкоз струват ташаците ми! — вдигна към небето косматите си ръце Александър. — Една десетачка. Абе ти даваш ли си сметка! По-добре да не се беше захващал.

— Благодаря.

— Цяла десетачка! — продължаваше Александър. — И то за хляб!

— Мога да го върна, ако искаш.

— Хайде, стига. Вече си го взел.

— Тримата можем да съберем пари и за твоя дял.

— Кюрето му с кюре — продължаваше Александър, наведен над огъня.

В същия момент той изправи глава, за да се усмихне на Пиерсон, и забеляза Майа, опрял глава до стената на лазарета, затворил очи. Още веднъж той си даде сметка колко тъжен изглежда Майа, когато мълчи.

— Я виж! — обърна се Пиерсон към Майа. — Заел си мястото на Дери!

— Да! — тросна се Майа. — Заел съм мястото на Дери!

Внезапно той стана и се премести на обичайното си място, до предното дясно колело на фургона. Александър го проследи с поглед.

— Не обръщай внимание — промърмори той. — Господинът не е на кеф. Скучае, чака да го пленят, представи си!

— Съвсем не! — обади се Майа. — Очарован съм. Откакто чувам да се говори за фрицове, все се питам дали наистина съществуват. Да казват каквото щат, но цяло удоволствие е да се срещнеш с една по-висша раса.

— По-висша са те от ташаците ми — отбелязва Александър.

Майа се усмихна.

— Тия прочути ташаци! Откакто слушам да говориш за тях...

— Да — добави Пиерсон, — човек се пита...

— Я кажи, не знаеш ли някой виц за кюрета!

Пиерсон се усмихна, сведе дългите си мигли и не каза нищо.

— Е — обърна се Александър към него, — кажи поне какво разужна?

— Като се върне и Дери.

— Защо? Разказвай, дявол да го вземе, разказвай! Няма да го чакам сто години тоя Дери.

— Като се върне и Дери.

Александър сви рамене, попривдигна панталона си и продължи да бърка говеждото. Това беше френска консерва. Беше доволен, че успя да набави френски консерви. Английските не се припържваха така добре. Много тлъстина и малко месо. При варенето то намалява наполовина. Френската консерва придобива хубав цвят, като я препечеш. Ето, вече е готово, а Дери го няма.

Той се появи тъкмо навреме. Бързаше много, защото бе закъснял, и дебелият му корем се подрусваше на всяка крачка. Държеше главата си изправена назад. Тлъстината бе обхванала дотолкова лицето му, че брадата му се бе заличила и шията започваше някак си направо от бузите. Той стисна ръка на всички поред и седна на обичайното си място до Пиерсон, опрял гръб до зида на лазарета. Обходи с поглед наоколо, без да продума. Очите му се губеха зад дебелите стъкла на очилата. Навремени проблясваха за миг, студени и внимателни, сякаш бяха дебели някого дотогава. Сетне очилата му почваха отново да блещукат и очите изчезваха.

— Подавайте си канчетата!

— Александър — обади се Пиерсон, — ти си нашата майка.

— Може да се майтапите, колкото щете — отвърна Александър.
— Но ви питам как щяхте да се оправяте без мене? Особено Дери и Майа. Тия двамата щяха да живеят направо като свине!

Той стана да загаси огъня.

— Не говоря за Пиерсон. Виж, той е друго нещо. Той би се оправил. Ще надуши веднага къде има кльопачка, и то кльопачка с кюре. А кльопачка, където има вече едно кюре, положително няма да е лоша.

Докато говореше, той тъпчеше въглените с огромните си подметки. После седна и стисна канчето между яките си колене. Лицето му беше потъмняло, но кожата под космите на ръцете бе още бяла. Слънцето не успяваше никога да пробие тая гъста четина.

Майа го гледаше и се усмихваше.

— Нямаш представа с тази брада колко различна ти става мутрата. С тая коса, къдрава като косми на задник, си цял асирийски владетел. Само дете нямаш бисери в брадата.

Александър сви рамене.

— Ако имах бисери, нямаше да ги напъхам в брадата си.

— Аз пък — каза Пиерсон — намирам, че той прилича по-скоро на свети Йоан Кръстител точно след обезглавяването.

— Защо след обезглавяването?

— Ами защото такава глава стига за всичко. Няма нужда от тяло!

И четиримата се засмяха. Бяха щастливи, че са заедно и четиримата в такъв слънчев ден.

Отстрани, до Александър, на една дъска стояха канчетата на момчетата. Той ги напълни с вино от баката, после им ги подаде поред. Собственото си канче подаде на Майа, изчака да си го изпие, а после сипа и на себе си.

— Е, абате, казвай сега какво ново-вехто?

Пиерсон си избърса устните с безукорно чиста носна кърпа, която извади от джоба си.

— Забавни хора са това кюретата — отбеляза Александър. — Доверете им се и винаги ще бъдете добре осведомени. Навсякъде си пъхат носа, проклетите му кюрета.

— Кюрето те праща по дяволите — каза Пиерсон с приятния си глас.

Майа се наведе напред.

— Та какво ново-вехто, казваш? Дери, слушаш ли?

Дери се размърда леко, но не отговори.

— Ами какво! За товаренето в Бре Дюн — на корабите качват само англичани.

— По-високо, абате — обади се Александър. — Гласчето ти е толкова фино, че не се разбира какво казваш.

— В Бре Дюн качват само англичани. Не си струва да се опитва оттам. Сега навсякъде виждат шпиони. Разказаха ми, че на един кораб намерили някакъв френски майор и ординареца му, които се били качили тайно. Изхвърлили ги през борда. Майорът се удавил, а ординарецьт се спасил с плуване.

— Подлеци! — възмути се Александър.

Майа сви рамене.

— Ако е истина.

— Да — съгласи се Пиерсон, — ако е истина. А и това не е всичко, англичаните в този момент се отнасят към нас, както ние се отнасяхме към белгийците след удара при канала Алберт. Това е съвсем ясно. Но англичаните поне товарят своите хора, докато

французите!... Вярно е, че товарят французи в Дюнкерк и Мало, но досега, колкото да не е без хич, и то само комплектовани части.

И след малко добави.

— Сиреч без нас.

Настъпи мълчание.

— И после? — обади се Александър.

Пиерсон го погледна.

— Какво после, това е всичко.

Нищо особено не стана в следващата минута. Александър бе кръстосал огромните си лапи върху коленете си. Беше се навел напред и чакаше Майа, за да си вземе от него канчето и да сипе на себе си. Дери кръстоса отново крака, но му беше нужно известно време, защото бутоните му бяха огромни и трудно се наместваха един върху друг. Очите му не се виждаха зад очилата. Пиерсон беше поставил канчето до себе си, на земята. Той бе извадил лулата от джоба си и я пълнеше с педантични движения. Майа пиеше и лицето му не изразяваше нищо. Той пръв наруши мълчанието.

— Хубаво ти е кафето, Александър!

— Подай ми канчето!

— Ако прибавим по едно уиски! — каза Майа. — Райско ще стане!

— А не! Стига толкова.

Пиерсон изправи глава.

— Защо не?

— Да — подкрепи го Майа. — Защо не?

— Тоя нехранимайко пропуска да ти каже, че изпи три канчета още преди ядене.

— *Изпихме* три канчета.

— Няма защо да се притеснявате — намеси се Дери.

— Нали виждаш, Дери също иска.

— Както кажете — отвърна Александър, — но остават още само девет бутилки, да знаете.

— Значи по три бутилки на ден. Тъкмо ще имаме време да го довършим всичкото, преди да пристигнат ония господа.

Дери се поразмърда на мястото си.

— Това е мое уиски все пак.

— Което си свил от полковия склад.

— Ами нали това казвам, уискито е мое.

— Това е уиски на заведението — каза Александър.

— Е, добре! — прекъсна ги Майа. — Какво ни будалкаш тогава? Домъкни го, дявол да го вземе. Ще си помисли човек, че става дума за собствената ти кръв, а не за уиски!

Александър отиде да вземе бутилка от сандъка за лекарства. Напълни канчетата на Пиерсон и Дери. После напълни своето и го подаде на Майа.

— Питам се — промърмори той — защо все го оставям този тарикат да пие преди мене.

Майа се засмя.

— И аз се питам.

Той извади цигара от джоба си и я запали. Александър го гледаше като квачка пиленцето си.

— Убиец на плъхове!

— Виж, ти — учуди се Пиерсон, — плъх ли си убил?

— И аз трябваше да убия нещо през тая война.

— С пистолет?

— Три куршума. Да си призная, улучих го с първия. Другите два бяха от яд.

— Дай си пистолета. Ще ти заредя три нови патрона.

Дери се размърда.

— Не можете ли другаде, а?

Александър сви рамене.

— Не бой се. По въпроса за пищовите абатът няма грешка.

— Ако смея да кажа — добави Майа.

Абатът се усмихна и се обърна към него.

— Ето те отново въоръжен.

Майа прибра пистолета в кобура и повдигна канчето над главата си.

— Вдигам чаша — започна той церемониално, — вдигам чаша за бъдещите пленници!

Пиерсон разпалваше лулата си с грацията на стара мома.

— О! Не знам — каза той с благия си глас, — но не трябва да се отчайвате така бързо. Ето например ти, Майа, който говориш добре английски, ти имаш може би някакъв шанс в Бре Дюн.

Александър тъкмо нареждаше мръсните съдини пред вратата на фургона. Той рязко се изправи.

— А-а, не! — провикна се той. — Не и не! Изкарали сме цялата война заедно, няма да се делим тъкмо сега, я!

Пиерсон го погледна.

— Слушай, за четиримата едновременно е невъзможно. Сам човек ще се оправи много по-добре. Ако един от нас има някакъв шанс да замине, нека опита.

— Дявол да го вземе! Забравяш, че цялата война изкарахме заедно.

— И значи — продължи Пиерсон — трябва и четиримата да бъдем пленници? Какво ще кажете за това, момчета? Дери? Ей, Дери?

— Прието — смутолеви Дери.

— А ти, Майа?

— Прието.

— А ти, Александър?

— О, аз... — започна Александър.

Беше седнал отново. Държеше бутилката с уиски изправена между коленете си и я галеше с ръка.

— Правете каквото знаете — каза той тъжно.

После напълни отново канчето си и го подаде на Майа.

— Хайде, глупчо — подкани го той, — пий! Пий! Докато имаш още уста, за да пиеш.

— Благодаря, идиотчето ми — отвърна Майа.

Той погледна Александър и за миг в очите му се появи нежно пламъче.

— Аз не съм луд — каза Александър. — Не рискувам напразно кожата си.

Той огледа другарите си. Ето ги тук, седнали и тримата. Всеки на обичайното си място. Майа до него, Пиерсон отсреща, до зида на лазарета, и Дери до Пиерсон. А той, Александър, прав и им сервира. Отново всичко беше наред. А Пиерсон разправя да се разделели!

Изведнъж Александър се сети за отстъплението. Сети се с безкрайно отвращение. Беше ужасно. Не толкова защото беше опасно или защото те бяха битите. За него, Александър, най-ужасното бе неразборията. Проточилите се като черва части по пътищата, тълпата бежанци — тези жени и деца, покатерени по каруците... Ами

пожарите, автомобилните гробища на всеки кръстопът. А къщите? О, господи! Къщите — изтърбушени, обезобразени, с увиснали по фасадите прозорци, а вътре — издънени мебели, изпочупени съдини, бельо сред мазилката! Александър никога не бе допускал, че е възможна такава непоправима, такава невероятна бъркотия. Но сега вече всичко беше по-добре. Много по-добре. Откакто пристигнаха в лазарета, всичко вървеше дори съвсем добре. Александър се сети за провизиите в сандъка за медикаменти и пресметна, че ако пестят, можеха да изкарат още осем дни. Дори десет дни, ако са наистина пестеливи. Но тия мръсници, фрицовете, току-виж довтасали и порано. Изобщо човек не можеше да бъде спокоен. Все да не се настаниш като хората.

— Милиони! — извика Дери.

Тримата приятели обърнаха погледи към него, после се погледнаха един друг. Дери не забелязваше никого. Тялото му беше вдървено, а очите втрещени право напред.

— Ох, дявол да го вземе! — изпъшка той пак. — Милиони! Милиони!

Зад очилата очите му бяха съсредоточени и студени, той гледаше право пред себе си така напрегнато, че Александър, който беше срещу него, се обърна. Но зад него нямаше нищо друго освен алеята на лазарета, дърветата и войници, които минаваха.

— Къде са тия милиони? — попита Александър.

Така беше зинал от смайване, че Майа го напуши смях. Пиерсон обърна глава и погледна Дери отново. Дери не забелязваше никого и гледаше право пред себе си. В очите му имаше нещо втрещено и безлично, като в очите на риба, гледани през стъклото на аквариум.

— Е? — обади се Александър.

— Хайде — подкани го и Майа, — изплюй камъчето.

Дери гледаше право пред себе си. Майа се усмихна на Пиерсон.

— Я го тупни по шкембака. Ще се събуди.

— Ей, Дери! — потупа го Пиерсон по ръката.

— Залепи му два шамара.

— Но какво му е! — учуди се Александър.

Пиерсон разтърси Дери за ръката. Дери подскочи и се огледа. Очите му отново бяха потънали зад очилата.

— Но какво му е! — повтори Александър. — Дали не е от уискито?

— Не може да бъде. Пийна само две глътки.

— Ей, вие — обади се Дери, — кога ще спрете да говорите за мен като за някой, който не е тук?

— Най-после! — възкликна Майа. — Тук ли си вече.

— И какво като съм тук!

— Нищо, казвам само.

Александър се разсмя.

— Във всеки случай преди малко те нямаше.

— Какво? Казах ли нещо?

— Говореше за някакви милиони.

— О! — отвърна Дери живо. — И какво казах?

— Каза: „Милиони! Ох, дявол да го вземе! Милиони!“

— Аз да съм казал това?!

Очите му вече съвсем не се виждаха зад очилата.

— Та? — каза Александър. — Какво означават тези милиони?

Тялото на Дери беше сякаш купчина мека, неподвижна маса.

— Не знам — смутолеви той, — нищо не означават, бълнувал съм.

— Я не ни прави на глупаци! — обади се Майа. — Когато тип като тебе вземе да бълнува, това все означава нещо.

— Какво искаш да кажеш с това „тип като мене“?

— Не се сърди, моля те.

— Е — подхвана Александър, — и какви са тия милиони? Къде са? Милиони! Откъде ги вадиш тия милиони? Оттука ли?

Дери се усмихна и на Майа още веднъж се стори, че устните му с мъка успяваха да избутат встрани огромната маса на бузите.

— Отде да знам — отвърна Дери, — трябва да съм бълнувал.

Настъпи тишина, тримата го погледнаха.

— Добре — каза обидено Александър, — никой не те насилва.

И стана.

— Докато чакаме, иди все пак да донесеш вода за съдовете. Твой ред е.

— Нямаме бърза работа — отговори Дери.

Пиерсон грижливо тъпчеше лулата си. Майа стана и разперил ръце, се протегна. Пиерсон вдигна глава.

— Какво ще правиш следобед?

— Не ти ли се струва смешно да питаш? Сякаш сега има някакво значение какво прави човек!

— Хей, Дери! — извика Александър. — Какво става с водата?

— Отивам — отвърна Дери, без да помръдне.

В същия миг над главите им се чу свистене, последвано от отривиста експлозия на няколко метра от тях, вляво. Облак дим ги обгърна. И четиримата мигновено залегнаха.

— Калибър 77 — отсече Пиерсон.

Той се разкашля. Димът се бе сгъстил. Отляво се чуваха гласове и подвиквания. Отново се чу свистене и същата отривиста експлозия съвсем близо до тях. Някакво дръвче тупна пред Дери. Той го взе, но веднага го пусна.

— Пари.

— От дръжката на носилка е — обясни Александър. — Виж, че има парче плат на него.

Майа коленичи и погледна към градината на лазарета. Снарядът беше паднал посред убитите. Гледката беше ужасна. Една ръка висеше, закачена на телената ограда. Майа потърси с поглед мъжа с износените обувки. Той си беше там, с късото одеяло, което му придаваше вид на скитник. Не беше засегнат. Майа изпита някакво абсурдно удовлетворение.

— Да стрелят по убитите! — възмути се той, като залягаше отново.

Дери се закашля.

— По-добре по тях, отколкото по нас.

— И това го казваш ти? — учуди се Майа.

— Предпочиташ да стрелят по нас ли?

— Не.

— Тогава? — попита Дери победоносно.

— Просто ти го казваш, това е всичко.

— Интересно — подхвана Александър, — от артилерията никога не ме е страх. А виж, от самолетните бомби да.

— Снарядите идват много бързо — обясни Пиерсон, — няма време да се уплашиш.

Отляво продължаваха да се чуват виковете. Минаха няколко секунди. Вече никакъв човек не се виждаше прав. Само проснати тела

цвят таки, докдето поглед стига. Майа забеляза отдясно двама пехотинци, които се бяха заврели под една кола. Запита се дали колата наистина ще ги предпази, но не успя да си отговори, престана да мисли за това и след минута с учудване установи, че вече не мисли за нищо. Не се страхуваше, усещаше земята до тялото си и това беше всичко. Лагерът, изпълнен допреди малко с гълчава, беше стихнал като по чудо. И Майа бе стихнал. Беше легнал на земята, не се страхуваше и не мислеше за нищо. Един войник сред войниците.

Александър се привдигна на лакът и почна да ругае. Просвайки се на земята, бе легнал върху пепелта от огнището. Цялата му риза отпред беше на петна. Съвсем чиста риза, която бе изпрал в Арк и която бе сложил същата сутрин. Съвсем чиста риза, а сега беше изцапана. Той изруга и започна внимателно да се чисти. Обърна глава към мястото, където беше залегнал Пиерсон, и се попита дали Пиерсон се моли. Бе имал един приятел, вярващ, който винаги се молеше в такива моменти.

— Ей, Пиерсон! — повика го той. — Смяташ ли, че това е калибър 77?

Пиерсон отговори веднага с благия си глас:

— Не само смятам, ами съм сигурен.

„Проклетият му подофицер“ — помисли си Майа.

— А на колко бие едно 77-милиметрово?

— Както 75.

— А 75 на колко бие?

— Как? — учуди се Пиерсон. — Не знаеш ли?

— О, аз не съм подофицер.

— На десет километра.

— Дявол да го вземе! — извика Александър. — Десет километра! Значи те са на десет километра?

— Може да са и по-наблизо. Десет километра е максималният обстрел.

— Дявол да го вземе! — повтори Александър.

И добави:

— И лазарета ли целят?

— Не вярвам. Трябва да търсят 75-милиметровата батарея, която се разположи тази сутрин на поляната.

Майа погледна Дери. Дери беше пребледнял, нервен тик подръпваше горната му устна. „Страхува се“ — помисли Майа. Почувствува се притеснен и като се претърколи настрана, му обърна гръб. Но чувствуваше, че зад гръба му Дери продължаваше да се страхува.

— Каква поляна?

— Не се ли сецаш, поляната вдясно, на 500 метра от лазарета. Вчера минахме покрай нея.

— А, да — спомни си Майа. — Значи на тая поляна има 75-милиметрова батарея, така ли?

Зад гръба му Дери продължаваше да се страхува и Майа се почувствува притеснен и виновен. „Господи! — каза си той наум. — Но не е моя вината, че него го е страх!“

— Да, от тази сутрин. Някое лейтенантче, което изстрелва последните си снаряди. Трябва да е смахнато това лейтенантче.

— Идиот! — добави Александър. — А в това време фрицовете стрелят по нас.

— Фрицовете — уточни Пиерсон — пристрелват целта. Но и като пристрелка не е лошо.

— Така ли мислиш? Поляната е на 500 метра.

Главата на Пиерсон беше съвсем близо до главата на Майа. Никога Майа не бе го виждал така отблизо. Точно в този момент Пиерсон се усмихна. Усмихна се както обикновено, свеждайки очи, и за кой ли път Майа забеляза, че усмивката му придава вид на мадона. Не само заради дългите мигли и розовите му бузи, а заради изражението, което той добиваше, щом спуснеше клепачи. Приличаше на човек, който потъва в някакви свои, дълбоко интимни мисли.

— За артилерията — засмя се Пиерсон. — 500 метра от целта не е толкова лошо.

— Можеш да му се довериш — каза Александър. — По въпроса за оръжията абатът знае нещичко.

Той се претърколи на лакът, като внимаваше ризата му да бъде колкото е възможно по-далече от земята. Продължаваше да се пита дали Пиерсон се молеше, когато го заговори преди малко.

— Свършиха ли?

— Не знам.

— Е, хайде, стига! — каза Дери ядосано. — Няма да лежа целия следобед. Имам си и друга работа. Бързам.

Той се надигна с тромавата пъргавина на шишкавите.

— Къде отиваш?

— За вода.

— Да не си полудял? — извика Александър.

Той също стана, но Дери бе откачил една бака от вратата на фургона и вече се отдалечаваше с едри крачки.

— Дери! — извика му Александър. — Не ставай глупак, чуваш ли?

Но Дери не се и обърна.

— Отгоре на всичко — добави Александър — взел е баката, дето тече!

Той залегна на земята. Този път едва бяха чули свистенето. Кратко, като в края на полета, свистене, което почти се бе сляло с експлозията. После отново ги обгърна дим.

— Не падна далече — обади се Пиерсон.

Закашляха се.

— Падна до кладенеца.

— Мислиш ли?

— Виж пушека.

— Да — съгласи се Пиерсон, — по-гъст е откъм тази страна.

Александър стана.

— Дявол да го вземе! Дано Дери...

Но в тоя момент той изскочи пред тях, развеселен, с празни ръце. Той така се смееше, че бузите и шията му се тресяха като желе.

— Ох, момчета! — изпъшка той. — Какво ми се случи!

Той спря, за да се изкашля.

— 77-милиметров, момчета!

Коремът му също се затресе.

— Падна толкова близо, че ме събори на земята...

Спря, задушавайки се от смеха. Шията му изведнъж се наду като на пуяк, стана виолетова, сетне спадна, съпроводена от серия пресипнали, къркорещи звуци.

— Вдигам се аз... Нищо счупено! Нищо! Даже косъм не е паднал от мене.

Вече се кикотеше. Непристойни звуци излизаха от гърлото му, все едно балон, на който си изпуснал въздуха.

— Но, скъпи приятели! Няма я баката! Никъде я няма! Търся я навсякъде!... Гледам под колите!... Гледам дори по дърветата!...

Той не спираше да се смее. Коремът му танцуваше, раменете подскачаха на тласъци, бузите и шията му се подрусваха и през цялото време в най-горната част на главата, зад очилата, блещукаха очите му, студени и втренчени, като че ли оживлението на това огромно тяло с нищо не ги бе засегнало.

— Дяволите я взели! Няма я баката! Никаква следа от баката...

Мама обърна глава. Винаги се чувствуваше неловко от смеха на Дери.

— Веднага си помислих, че Александър ще има да...

Застанали в кръг около него, тримата приятели го гледаха. Александър пристъпи напред.

— Ръката ти, Дери!

— Какво ръката ми? — продължаваше да се смее Дери.

Тримата го гледаха и Дери машинално проследи посоката на погледите им. Тутакси смехът му секна. Кръвта се оттегли от бузите и шията. Той залитна и Александър едва успя да го задържи за раменете.

— Уиски! — извика Александър. — Бързо уиски!

Дери беше побледнял. Горната му устна трепереше. Гледаше ръката си. Тя беше почервеняла, а кръвта, която се оцеждаше, образуваше кафява локвичка в краката му.

— Ръката ми! Ръката ми!

— Няма нищо — успокой го Александър.

Накара го да пийне.

— Ръката ми — повтори Дери.

Александър го държеше внимателно за китката и изливаше отгоре остатъка от канчето. Продължаваше да тече кръв. Дери гледаше ръката си и кръвта, която образуваше кафява локвичка в прахоляка до краката му.

— Ръката ми!

— Стой прав — нареди Александър, — ще ме смажеш с килограмите си.

— Ръката ми...

— Вече го каза.

— Можеш ли да я движиш? — попита Пиерсон.

Дери поклати глава, без да отговори. Горната му устна висеше и му придаваше вид на дете, което ще се разплаче. Дебелите му крака не спираха да треперят.

— Не изглежда да е нещо сериозно — каза Пиерсон. — Можеш ли да я движиш?

— Дявол го взел! — обади се Александър. — Не се подпирай така върху мен. Ще ме смажеш.

Изведнъж Дери почна да стене.

— Ръката ми! Ръката ми! Ръката ми! Ръката ми!

— Е добре де, какво ръката ти! — каза Майа. — Можеш ли да я движиш, отговори де?

— Да.

— Стой прав, дявол да те вземе. Ще ме смажеш с килограмите си.

— Не изглежда да е нещо сериозно — повтори Пиерсон. — Кръвта вече понамаля.

Пиерсон го улови за китката.

— Ще те превържа.

— Не! — с неочакван прилив на сили възрази Дери. — Трябва да ме отведете в лазарета.

— За тая дреболия? — учуди се Майа. — Да не си откачил?

— Трябва да се дезинфекцира раната — настоя Дери. — Отведете ме в лазарета.

— Ти си откачил. В лазарета си имат друга работа.

— Добре — отвърна Дери, — отивам тогава сам.

Вече нямаше нужда от подкрепата на Александър. Държеше се съвсем здраво на краката си.

— Преувеличаваш — каза Пиерсон. — За някаква си драскотина!

— Такива драскотини са понякога смъртоносни.

Беше пълен със сили.

— В лазарета си имат друга работа.

— Добре — продължаваше да настоява Дери, — щом ме изоставяте, тръгвам сам.

Александър стана и попривдигна колана на панталона си.

— Добре — каза той, — печелиш. Ще дойда.

Гледаше колебливо към фургона. Майа също стана.

— И аз идвам. Двама няма да са прекалено много, за да върнат трупа.

— Не говори така — каза Дери.

Александър погледна неспокойно към фургона.

— Аз оставам — усмихна се Пиерсон. — Можеш да бъдеш спокоен, аз оставам.

— За някаква си драскотина! — подхвърли Майа през рамо.

Пиерсон ги видя как тръгват — тримата, Майа по средата. Александър беше тъй набит, а Дери тъй дебел, че до тях Майа изглеждаше невероятно строен. Минаха през портата на лазарета и тръгнаха по алеята. После завиха зад някакъв храст и Пиерсон ги загуби от поглед.

Изведнъж се почувствува съвсем сам. Извади късата лула от джоба си, поколеба се, после я върна пак там, откъдето я бе взел. Седна на обичайното си място и се облегна на зида на лазарета. Постоя няколко минути и си даде сметка, че мисли за седмиците и месеците, които предстояха. След малко тури лакти на коленете си, покри лицето си с ръце и започна да се моли.

Тримата приятели вървяха по централната алея на лазарета. „Камъчета — мислеше Майа, — приятно е да се върви по камъчета. Твърдо е и леко скърца под теб. Не е като пясък. Тук навсякъде има пясък. Краката ти затъват на всяка крачка.“

Дери обърна глава към Александър:

— Ще попиташ за помощник-лекаря Сирили.

— Тоя пък кой е?

— Един познат доктор.

— Откога го познаваш?

— От вчера. Направих му малка услуга.

— Пак тайни.

— Ще попиташ за него. Иначе ако се наредим на опашката, ще отидат два часа. Ще имам време да изпикая всичката си кръв.

— Преувеличаваш — каза Майа, — вече почти не кървиш.

Той погледна надясно. Двама войници по ризи, с цигари в уста, въвеждаха ред сред умрелите. До тях имаше куп одеяла и сгънати носилки. Не се виждаше кръв, а само безформени остатъци, покрити с

дрипи таки. Двамата вземаха одеяло, наслуки струпваха в него тези остатъци и когато се получи съответен куп, поставяха всичко в носилката. Работеха методично, без да бързат.

— Винаги е добре да имаш познат доктор — каза Дери, — особено във времена като днешните. Да не мислиш, че лекуват всеки, който дойде. Лазаретът е претъпкан.

Когато проникнаха в превързочната, миризмата на гной и пот беше така силна, че на Майа му се повдигна. Шейсетина човека, повечето прави, чакаха. Други бяха насядали по земята, опрели гръб до стената. Един от тях, мъртво блед, се беше проснал в цял ръст на пода. Мнозина бяха голи до кръста, от челата им течеше пот, пот се стичаше и от вратовете им, между плешките.

В дъното на стаята, пред една врата, на маса, седеше дребничък ефрейтор, голоблад и рус, в някаква чудата униформа. Масата беше поставена така, че закриваше наполовина вратата. Пред дребничкия ефрейтор имаше огромен регистър, разноцветни фишчета и големи бланки. От време на време той драсваше нещо на фишче, преписваше написаното в регистъра, после забождаше с карфица фишчето в регистъра, вземаше една от бланките, дръпваше по нея няколко черти със син молив и я забождаше на свой ред в регистъра. Сегиз-тогиз изправяше глава и високомерно и отегчено разхождаше поглед по ранените.

Тримата се приближиха до него. Ефрейторът изведнъж сведе поглед.

— Бих искал да видя помощник-лекаря Сирили — каза Дери.

Дребничкият ефрейтор дори не повдигна глава. Беше рус, голоблад и наконтен. Лек мирис на одеколон се носеше около него.

— Зает е.

— Бих искал да видя помощник-лекаря Сирили.

— Зает е — едва отвори уста дребничкият ефрейтор.

Дери не мърдаше. Беше се разположил свойски до масата. Цяла грамада.

— Идете да го потърсите, ако обичате!

Дребният ефрейтор изправи глава, но не погледна никого определено.

— Ако сте ранен — едва-едва благоволи той да отвори уста, — застанете в редицата. Ще ви прегледат, като ви дойде редът.

— Не става дума за тази драскотина — отвърна Дери. — Моля да съобщите на помощник-лекаря Сирили, че лейтенант Дери иска да говори с него. Спешно е.

Той говореше учтиво, но в гласа му се долавяше известно раздражение.

Дребничкият ефрейтор обгърна Дери с бърз поглед. Дери беше по риза, но носеше добре скроен брич и ботуши. Ефрейторът стана.

— Ще се опитам да го намеря.

— Точно така — каза Дери с пълно пренебрежение, — опитайте.

Беше се облегал с цялата си тежест на другия край на масата, а зад огромните очила студените му очи бяха втренчени в ефрейтора.

— Ще опитам. Той е наистина много зает.

— Кажете му, че го търси лейтенант Дери.

— Ще опитам — отвърна дребничкият ефрейтор.

Той изчезна зад вратата. Александър се разсмя.

— Ти лейтенант ли си вече?

— Щом трябва.

— Тоя пикльо! — каза Александър. — С удоволствие бих го сритал по задника.

— Мръсно писарче — додаде Майа.

— Прасе!

— Да вземе човек, та да му подпали книжката — предложи Майа.

— Или да му отреже ташаците, като дойде. За какво ли са му?

— Педераст — добави Майа.

— „Той е много зает“ — изимитира го Александър. — А задникът ти, мръсно, зает ли е?

— Свинче!

— „Ще ви прегледат, като ви дойде редът“ — продължи да се криви Александър. — И отгоре на всичко има право, мръсникът.

— Точно това е най-лошото.

— За кого впрочем говорите? — учуди се Дери.

— За тоя мръсник.

— Аха! — кимна Дери. — Не разбрах.

— А какво щеше да правиш, ако не беше минал номерът с лейтенанта?

Дери извади от джоба си пакет голоаз.

— Всичко трябва да се предвиди. Но аз веднага разбрах, че тоя дребосък се интересува не от бакшиш, а от престиж.

— Ако беше попаднал на мене — каза Александър, — нямаше да ти се хвана така.

Дери го погледна със студения си поглед.

— Ти щеше да се хванеш просто заради черните ми очи.

Дребният ефрейтор се появи отново. Поклони се с театрална любезност.

— Моля, оттук, господин лейтенант.

Озоваха се в една по-малка стая без мебели, изцяло боядисана в бяло. Широко отворен прозорец гледаше към градината на лазарета. Изведнъж една врата отдясно се отвори. Появи се висок млад мъж, облечен в бяла престилка, изцапана с кръв, и с бързи крачки се приближи към тях. Беше много красив.

— О, но това сте вие, Дери! — възкликна той с усмивка, откриваща чудесни зъби. — Ординарецът ми разправяше за някой си лейтенант Дери. Не мислех, че сте вие. За малко да не дойда.

Майа се усмихна и погледна Дери.

— Ординарецът трябва да е сбъркал — каза великодушно Дери. — Докторе, позволете...

Сирили стисна ръка на Майа и Александър. Под черните, безупречно загладени коси лицето му беше необикновено красиво.

— Не съм още доктор, нали разбирате. Преди войната бях лекар-стажант в Биша. — Усмивката отново откри чудесните му зъби. — И какво мога да направя за вас?

— Да вечеряте довечера с нас, докторе — отвърна Дери. — Това ще ви поотвлече от лазарета, а имаме и чудесен майстор-готвач.

Той сочеше Александър.

— На драго сърце, но по-рано, ако ви е удобно, да речем към шест часа?

— Чудесно.

— За мен ще бъде удоволствие да поизляза от лазарета. Тук сме затънали до гуша, нали разбирате. Едва може да се открадне по някой свободен час от време на време. Но какво ви е на ръката?

— А, това ли? — небрежно каза Дери. — Няма нищо. Малка експлозия на един 77-милиметров, който се разхождаше сред природата и който аз се опитах да уловя.

Сирили загрижено се наведе над раната. Беше толкова красив, че приличаше по-скоро на някой известен киноактьор в ролята на лекар, отколкото на истински лекар.

— Драскотината не е голяма и раната е доста чиста.

— Измихме я с уиски.

— И таз добра! За това да използвате уискито си... Аз пък го пия.

— Запазили сме ви — додаде Дери чевръсто. — Ще го изпиете с нас довечера.

Сирили се усмихна.

— Ще ви направя все пак една превръзчица.

Той ги въведе в съседната стая. Трима или четирима младежи с бели престилки се бяха навели над ранените. Тук не се усещаше кръвта и потта. Етерът побеждаваше всяка друга миризма. Една руса сестра минаваше от група на група и подаваше бинтове. При влизането на Сирили тя се обърна живо. Двамата се усмихнаха един на друг.

— Навярно сте претрупани.

Сирили изливаше обилно етер върху ранената ръка.

— И още как — отговори той весело. — Случват се по петдесет на час. И мнозина опъват петалите, преди още да сме ги прегледали.

Русата сестра се бе приближила до тях. Тя пъкна един бинт в ръката на Сирили. Той ѝ благодари, без да вдигне очи.

— Тук, разбирате ли, са само с одрасквания. Касапницата е в другото крило.

И отново се появи лъчезарната му усмивка.

— Няма ли да ми направите инжекция против тетанус?

Сирили се поколеба.

— Би било добре, разбира се. Но ни останаха толкова малко, че по принцип ги пазим за сериозните драскотини.

Русата сестра бе застанала до Сирили, скръстила заоблените си ръце. Стоеше, без да мърда. Не гледаше никого. Сякаш чакаше нещо. Майя я погледна и изведнъж се почувствува случайно попаднал в огнище от топлина и светлина, които тя излъчваше, но които не бяха предназначени за него. „Хубавото ми курвенце“ — помисли си той. Руса, розовичка, тя приличаше на човек, който чака. Цялата беше очакване — като прерия през август, преди да завали.

— Ето че бебето е повито — каза Сирили. — След няколко дни ще ви остане само един чудесен белег. Да разнежвате с него семейството си, като се върнете.

— Жаклин! — извика един от младежите в бели престилки.

Русата сестра се завъртя на токовете си и прекоси стаята. Майа гледаше полюшващите ѝ се бедра.

— Моля да ме извините — каза Сирили, — но ни е дотук от работа, сами разбирате...

— Тогава до довечера — подвикна Дери.

— До довечера, в шест.

Дери не мърдаше. Бузите му величествено се отместваха една от друга. Майа никога не го бе виждал да се усмихва тъй ласкателно.

— Бъдете любезен, докторе. Вземете си спринцовката, като идвате. Да ми направите инжекцијката. Ще бъда по-спокоен.

Сирили се усмихна.

— Щом толкова държите!

И Майа си помисли, че в този момент Дери положително си казваше: „Спечелих.“

Все същото слънце като на Лазурния бряг грееше навън. На две крачки отгук се усещаше морето. Ако се заслушаш чуваш как стихват вълните в пясъка. Майа жадно пое въздух. Изведнъж се почувствува щастлив. Учудваше се, че всички части на тялото му са си на място, че не усеща повече миризмата на етер, че не вижда кръвта.

— Слушай, Дери — каза Александър, — можеше и да не каниш твоя доктор. Особено в шест часа. Да не би ти да се блъскаш в кухнята. Като ръката ти. Нов трик, за да не ходиш за вода.

— И това не е малко.

Минаваха край труповете. Сега всичко беше в ред. Носилките — наредени по войнишки като за последен парад. Но двамата войници не бяха се старали много-много. Някои денкове бяха прекалено големи, а при други сметката очевидно не излизаше. Майа забеляза два леви крака на една и съща носилка.

— Ех — каза Александър, — ако можеше Сирили да ни доведе и упоменатата Жаклин. Бих я чукнал на драго сърце, упоменатата Жаклин. Ако рече да ме изнасили, няма да ѝ струва и петаче.

— Коя Жаклин? — погледна го учудено Дери.

— Русичката, дето ти донесе бинта.

— Аха! — кимна Дери. — Не съм забелязал.

— Не бил забелязал! — вдигна косматите си ръце Александър,
— Майа, чуваш ли го, не бил забелязал! Ти забеляза ли я, а, Майа? Как я намираш?

— Не е зле. Само дето е малко плоска отпред.

— О, за мен — каза Александър — това няма значение. Аз с гърдите не работя.

Те се разсмяха. После едновременно изправиха глави, защото над тях мина канадски изтребител. Той се рееше самотен и волен в прозрачното обедно небе.

При оградата на лазарета Дери се спря и погледна ръката си.

— И тази работа уредихме — каза той с тон на задоволство.

После се обърна към двамата си спътници:

— Момчета, ще ме извините, но трябва да ви напусна. Нужно е да се видя с един човек. Много бързам.

И тръгна, без да е дочакал отговор. Александър тури юмруци на хълбоците си.

— Виж го ти дяволът, който плюе на всички заради...

— Престани — прекъсна го Майа — и аз съм на твоето мнение.

— А за капак на всичко тоя досадник дори не бил забелязал дребничката блондинка.

— Лакомия.

— Какво? — вдигна едрите си вежди Александър. — Лакомия ли? Каква връзка има това?

— Не си ли забелязал, че обикновено лакомиите са досадници?

— Продължавай — отвърна Александър. — Да знаеш само колко се образувам, като те слушам така да откачаш.

Те се засмяха, после повървяха мълчаливо няколко крачки. Беше хубаво и топло на слънцето. Камъчетата на алеята скърцаха под краката им.

— Александър, следобед отивам в Бре Дюн.

— О! — успя само да каже Александър.

— Ще се опитам да се кача на някой кораб.

— О!

Майа беше очаквал избухване, но не последва нищо друго освен това „О!“ и мълчание.

— Щом ми го казваш, значи добре си размислил.

— Да.
— Добре. Ще ти помогна за багажа.
— Благодаря. Не вземам багаж. Само цигарите си.
И сега не последва избухване. Само поклащане на глава и усмивка.
— Ще кажеш на другите. Не искам да се сбогувам.
— Пиерсон няма да е доволен.
— Толкова по-зле.
— Добре! Ще му кажа.
Александър добави с лека усмивка:
— И аз да науча една новина преди него.
— Е, хайде довиждане, приятелю.
— Веднага ли тръгваш?
— Да.
— Няма ли да се отбиеш до фургона за цигарите?
— Вече са у мен. Взех ги преди малко.
— Кога „преди малко“?
— Преди да ранят Дери.
— Мога ли да зная кога се реши да тръгнеш?
— Когато Дери говореше за милионите си.
— Тоя пък с неговите милиони!...
— Той поне вярва в нещо.
— Ти откачаш — каза Александър, но не особено убедително, по-скоро защото знаеше, че това е очакваният отговор.
— Да, глупачето ми.
Но и това, и това звучеше фалшиво. Фалшиво до пръсване.
Повървяха малко мълчаливо.
— Е хайде довиждане, приятелю.
— Довиждане, Александър, и успех!
— Остави ме ти мене! — отвърна Александър.
Той вдигна десния си показалец към устните, ухапа нокът и погледна Майа, който се отдалечаваше.

[1] Париж — Б.пр. ↑

[2] Бир — марка аперитив. — Б.пр. ↑

[3] Търсите момиче от Армантиер, нали? (англ.). — Б.пр. ↑

[4] За бога! (англ.). — Б.пр. ↑

СЪБОТА СЛЕДОБЕД

Отдясно, между две разрушени къщи, Майа забеляза някакъв умрял кон в един двор. Той лежеше, навирил крака, с подут корем. На няколко метра от него стояха неподвижни други два коня. Единият от тях беше ранен в плешката. Другият бе застанал съвсем близо до него, така че хълбоците им се допираха, и от време на време го близваше по раната. Изведнъж раненият кон изправи глава, сякаш се канеше да изцвили. Той полуотвори морда, но от нея не излезе никакъв звук. Тогава разтърси глава и Майа видя тъжните му, кротки очи да се спират за миг на него. Раненият кон отново вдигна глава, после отстъпи една крачка, постави морда върху шията на другаря си и затвори очи. Няколко секунди остана така, в поза на неизразима умора и нежност. Задните му крака не спираха да треперят.

Майа се отклони от пътя, прекоси железопътната линия и тръгна наляво. Там би трябвало да бъде главната улица Бре Дюн, тази, която водеше към морето. По нея се стичаше безкраен поток от мъже в униформи какви — англичани и французи. Бяха без оръжие, но носеха на гръб или на рамо всичкото си имущество. Те бяха запълнили тротоарите и цялото платно. Малките групички, които слизаха по улицата в обратна посока, предизвикваха блъсканица, внезапни задръствания, след което потокът отново бавно потегляше. Мъжете бяха мръсни, покрити с прах, с хлътнали от умора лица, по които потта бе оставила широки ивици. Напредваха много бавно, като внезапно спираха и мъчително потегляха. При всяко спиране мъжете грубо се блъскаха един в друг. Чуваха се псувни, разправии, които изведнъж стихваха. Небето над главите им напомняше за морски бани, за отпуска и за безгрижието на хубавите летни следобеди.

Тълпата потегли отново и Майа видя до себе си един нисичък майор пехотинец. Беше без кепе, слънцето блестеше върху белите му коси. Имаше загоряло лице, къси мустачки и два реда отличия на гърдите, но толкова избледнели, че цветовете им вече не се различаваха много добре.

Спряха. Хората затъпкаха на място, после изведнъж тълпата се задвижи напред и отново спря. Майа се блъсна в каската на един мъж, спрял пред него. Отдясно той чу рязък глас:

— Защо не внимавате?

Беше дребничкият майор с побелелите коси. Бе се обърнал и говореше на един едър артилерист, нарамил две войнишки торби, натъпкани до пръсване.

— Я върви по дяволите! — отвърна провлачено артилеристът.

Дребничкият майор се изчерви.

— Осмелявате се да говорите така на един офицер?

Гласът му трепереше.

— Офицер си ти на ташаците ми — отвърна артилеристът.

Чу се смях, после хихикане. Нисичкият майор отвори уста да отговори. Хихиканията се засилиха. Майорът се обърна, наведе глава и продължи да върви.

Отново спряха. И отново Майа се блъсна в мъжа, който вървеше пред него. Мъжът се обърна и за голямо учудване на Майа му се усмихна.

— По-лошо е от метрото, а?

— Ти да не си от Париж?

Мъжът се засмя.

— Не, от Безие съм, но все пак съм виждал метро.

Отново тръгнаха.

— Разликата — обърна леко глава към Майа мъжът — е там, че в метрото няма опасност някоя бомба да ти падне на тиквата.

— Наистина не мога да разбера защо бомбардират корабите, а не нас.

— О, аз нямам нищо против — каза мъжът.

Той вдигна глава.

— Даваш ли си сметка за поразията, която две-три от тия фъшкии, щуките, биха направили при цялата тази навалица.

— Може би и това ще стане.

Сега се движеха малко по-бързо. Между мъжете имаше мъничко разстояние. Майа задмина дребния майор с побелелите коси и минавайки покрай него, го погледна. Той вървеше с наведена глава и Майа видя по обгорялото му лице да се стичат сълзи.

Майа измина още няколко метра и тълпата изведнъж се сгъсти. Той вървеше със свити лакти, издал напред ръце. Настана внезапно суматоха и Майа връхлетя върху човека, който се намираше от дясната му страна.

— Извинете — обърна се той към него.

Човекът бе затворил очи, като да спеше. Беше на около шейсет години. Имаше слабо, осеяно с бели косми лице. Беше надянал някаква необичайна униформа с цвят на зелена ябълка и тъмни метални копчета. Носеше плосък, опънат каскет, украсен с две позлатени букви отпред. Куртката му бе прекалено дълга, а панталонът му се бе свлякъл върху обувките. Той вървеше със затворени очи, сякаш спеше.

Майа потърси с поглед човека от Безие, но не можа да го открие. Извади цигара от джоба си и я запали. В този момент усети, че някой го гледа отдясно. Обърна глава. Беше човекът в униформата с цвят на зелена ябълка. Бе отворил широко очи и гледаше Майа с притесняваща настойчивост. Очите му бяха черни и блестящи.

— Не спя — каза той със заядлив глас.

— Така ли? — учуди се Майа.

— Така — отвърна човекът свадливо. — Все едно ми е впрочем. Не спя никога.

Куртката му беше толкова дълга, че китките му се губеха в ръкавите ѝ.

— Да — повтори той натъртено, — не спя никога.

Той нави ръкава си, зарови с ръка в джоба си и извади оттам парче вестник, което разгъна. В него имаше няколко щипки тютюн. Извади от един друг джоб лула и както си вървеше, почна да я пълни. Имаше нещо тържествено в движенията му.

— Да, господине — повтори той още веднъж, — не спя никога.

Пак ги заблъскаха и той се облегна върху Майа, който му помогна да се изправи.

— Какво работите като цивилен? — попита мъжът, щом успя да се задържи на крака.

— Нищо особено.

— Това не е професия — отбеляза човекът с пренебрежение.

После добави доверително:

— Аз пък съм военен в цивилния живот.

Той направи пауза и тържествено заяви:

— Надзирател съм.

— И какво по-точно надзиравате? — попита Майа.

Мъжът се наведе напред и го погледна лукаво:

— Луди.

Той почука няколко пъти с показалец по челото си.

— Разбирате ли?

— Разбирам — отвърна Майа с усмивка.

„Колко ли такива — помисли Майа — има по пътищата?“

— Е, и за какво сте дошли тук? — добави той.

Мъжът го погледна така, сякаш се съмняваше дали всичко му е наред в главата.

— Да се кача на някой кораб, разбира се! Какво си мислите?

Майа избухна в смях.

— Защо се смеете? — кипна изведнъж мъжът.

Тъкмо Майа обърна глава, за да отговори, отново започна блъсканица и когато застана здраво на крака, човекът в униформата с цвят на зелена ябълка не беше вече до него.

— Пак се срещнахме! — чу той един глас до ухото си.

Беше мъжът от Безие. Преливаше от добро настроение.

— Я ми кажи — добави той — ти също ли вярваш това за корабите? Чуй какво ще ти кажа. Корабите са всъщност един кораб.

Стигнаха до някакво кръстовище. Един английски офицер беше застанал там, така несъразмерно висок, че стърчеше с цяла глава над тълпата. Той жестикулираше широко с ръце и викаше неуморимо първо на английски, после на френски:

— Англичаните надясно! Французите наляво!

Заповедта му оставаше без ефект.

— Още сме във Франция, дявол да го вземе! — извика човекът от Безие. — Няма никакъв англичанин да ми нарежда накъде да вървя, я!

— Ще отида да поговоря с него — каза Майа.

— Англичаните надясно! Французите наляво!

— Млъкни! — изкрещя човекът от Безие.

Майа се приближи. Английският офицер не беше чак толкова висок. Покатерил се бе на един от онези дървени подиуми, които използват английските полицаи, за да регулират движението. Майа вдигна глава към него.

— Знаете ли — попита той на английски — дали товарят французи тук?

Офицерът сведе очи към него, но след секунда ги вдигна.

— Англичаните надясно! Французите наляво!

Беше вдигнал поглед така бързо, че Майа се питаше дали изобщо го е видял.

— Питам ви — повтори той — дали товарят французи тук?

Англичанинът отново сведе очи и на Майа се стори, че погледът му минава през него, сякаш тялото му е прозрачно.

— Англичаните надясно! Французите наляво!

— Питам ви нещо — подхвана пак Майа. — Бихте ли били така любезен да ми отговорите?

Този път англичанинът сведе очи и, изглежда, забеляза Майа.

— О! — каза той.

И с неутрален тон добави:

— Говорите много добре английски.

Майа се поколеба. Опитваше се да си спомни как на негово място би реагирал на комплимента един англичанин.

— О! — каза той най-после. — Знам всичко на всичко няколко думи.

— Англичаните надясно! Французите наляво! — подхвана англичанинът.

Но Майа почувствува ясно, че за втори път му беше направил впечатление.

— Бихте ли могли да ми кажете — повтори той — дали товарят французите тук?

Не последва отговор. Англиският офицер размахваше ръце като полицай на кръстовище. Със сините си очи, правилните си черти и още небръснатите бузи той имаше сериозен и същевременно хлапашки вид. Не беше ни най-малко обезсърчен от незначителния ефект на собствените си заповеди. Минаха няколко секунди, после той отново сведе поглед към Майа.

— Къде сте научили така английски?

— В Англия.

— О! — възкликна англичанинът.

И тутакси подхвана:

— Англичаните надясно! Французите наляво! Майа чакаше. Англичанинът като че ли съвсем го беше забравил. Бе извадил от джоба си голяма кърпа каки и замислено си бършеше врата. Изведнъж той започна да си мърмори нещо под нос. Майа наостри слух.

— Whether'tis nobler in mind to suffer the^[1]...

Той се спря. Изглежда, търсеше някаква дума в паметта си.

— Slings^[2] — обади се Майа.

— Моля, моля? — наведе поглед към него англичанинът.

— Slings.

— Slings — вдигна вежди англичанинът.

— The slings and arrows of outrageous fortune.^[3]

Англичанинът погледна изумено Майа и внезапно скочи от платформата на земята.

— Shake hands! Shake hands!^[4] — извика той живо.

Майа му стисна ръката. Един миг те се гледаха мълчаливо.

— Казвам се Гейбът — продължи англичанинът, като правеше видими усилия да си върне невъзмутимия вид, — капитан Ленард Хесли Гейбът.

Най-после се беше представил, както му е редът. Майа се усмихна.

— Аз се казвам Майа. Сержант Жулиен Майа.

— Сержант? — вдигна вежди Гейбът. — Сержант? Наистина ли сте сержант?

— Наистина.

— Искате да кажете, че не сте офицер?

— Не съм.

— И наистина сте сержант?

— Да.

Гейбът избухна в смях. Това беше истински смях на дете — непреодолим, безкраен. Гейбът се превиваше на две, почервеня целият, сълзи се появиха на очите му.

— Извинете — пое си накрая той дъх, — извинете, но наистина е много смешно!

— Кое е смешно?

— Това е най-хубавата шега за днес!

„Значи е имало и други!“ — помисли Майа.

— Представете си! — казваше Гейбът. — Представете си!

Постепенно той си възвръщаше спокойствието.

— Представете си! Един сержант декламира Шекспир!

Още малко и щеше да се разсмее отново, но се овладя.

— Няма нищо необичайно. Като цивилен не съм сержант.

— Разбирам — каза Гейбът, — военната повинност. — Но дори у нас, ако се позамисли човек, могат да станат такива неща.

— Англичаните надясно! Французите наляво! — започна той отново.

— Разбирам... — каза той, като се качваше на своята платформа. — Но и с тая окаяна повинност вие в крайна сметка бяхте бити.

— Впрочем — поде Майа живо, — струва ми се, че вие също бяхте бити.

Настъпи мълчание. Англичанинът имаше изненадан вид и изглеждаше, че размисля.

— Наистина — каза най-после той учтиво — ние също бяхме бити.

Но на Майа се стори, че тази мисъл му идва наум за пръв път и че дори сега той не я приема без резерви.

— Англичаните надясно! Французите наляво!

Той викаше с по-бързо темпо, сякаш искаше да навакса загубеното време. Майа отправи поглед към тълпата. Както и по-рано, заповедите на Гейбът не даваха резултат. Как успяваше да не забележи това?

— Само от час съм тук — каза Гейбът, — а нито един френски офицер, който мина покрай мен, не пропусна да ме наругае. Нито един без изключение. Никога в живота ми не са ме ругали толкова.

— Съжалявам — каза Майа.

Това пак беше дума на място очевидно. Лицето на Гейбът се отпусна като по чудо. Той погледна Майа с момчешка симпатия.

Пробивайки си път в тълпата, към Гейбът се приближи едно томи^[5], размаха ръка пред лицето си и го попита нещо. Той говореше с толкова особен акцент, че Майа не можа да разбере какво казва.

— Разбира се — отвърна Гейбът с бащински тон, — можете да бъдете спокойни, ще се качите всички, до последния човек.

Томито се отдалечи. Майа вдигна глава.

— Бих искал да можете и на мен да кажете същото. Тъкмо това съм дошъл да ви питам.

Гейбът се усмихна, поколеба се, после каза като че ли със съжаление:

— Боя се, че не мога. Тук товарят само англичани.

„Най-после — помисли Майа, — най-после някакъв отговор! И за да го получа, ми трябваше повече от четвърт час разговор. Четвърт час разговор и един цитат от Шекспир.“

— Довиждане — каза той.

И се завъртя на токовете си. Не беше направил и две крачки, когато чу да го викат.

— Мистър Майа! Мистър Майа!

Той се обърна, после се върна обратно.

— Слушайте — каза Гейбът, — мога да направя нещо за вас. — Мисля — продължи той, — че мога да направя нещо за вас. Идете в службата по товаренето и потърсете капитан Фийри. Предполагам, че той ще може да ви помогне.

— Службата по товаренето ли?

— Ще вървите направо, докато стигнете плажа, после завивате наляво и на около 60 ярда ще видите една розова вила.

— Казвате капитан...?

— Фийри, Джералд Фийри. Лесно ще го познаете, това е най-ниският офицер в батальона.

— Наистина ли е толкова нисък?

— О, не — отвърна Гейбът, — дори съвсем не е нисък, но офицерите от неговия батальон са всичките много високи.

Майа се засмя. Гейбът го погледна изненадано, после и той се разсмя. Смееше се както преди малко, пухтейки и кикотейки се като ученик.

— Well^[6] — възвърна си той изведнъж достойнството, — висок е почти колкото вас и има мустачки като четка за зъби.

— Довиждане.

— Довиждане, мистър Майа.

Майа потъна отново в тълпата. Зад себе си чуваше неуморимия Гейбът:

— Англичаните надясно! Французите наляво!

Обърна се. Гейбът размахваше широко ръце. С наивните си очи и момичешката си руменина той приличаше на изправен пред вратите на

рая ангел, който въвежда ред сред умрелите и посочва избраните. „А избраните — помисли Майа — са все англичани днес.“

Беше очаквал да види малко пристанище, кейове или поне насип, който да служи за пристан, закотвени големи кораби и хора, които се качват в тях по мостчета. Видя огромен плаж, който се простираше надясно и наляво, докдето поглед стига. Плаж на морски курорт, разположен под кокетни вили, които невисока стена защищаваше при буря. Корабите бяха всъщност невероятно малки, стари съдове. От лявата страна на един дори се виждаше старовремската му двигателна система от колело и лопатки. Два малки миноносеца кръстосваха наблизо.

На плажа чакаха англичаните, прави, в дълги успоредни колони. По-далече, отляво, извън района на товаренето, бяха французите, струпани в компактни групи. Англичаните надясно, французите наляво! По какво чудо заповедта, която крещеше Гейбът, така безрезултатна на кръстовището, тук бе станала действителност?

Морето блестеше на слънцето спокойно като езеро. Три-четири зелени лодчици сновяха бавно между плажа и корабите. Те с труд качваха наведнъж по половин дузина войници. Майа ги гледаше с изумление. Как при това темпо се надяваха да натоварят цяла армия?

Познато бръмчене го накара да вдигне глава. Три по три пристигаха щуките. Летяха много високо и както му се стори, започнаха да описват широки кръгове точно над него. Един от миноносците, който стоеше близо до брега, внезапно потегли и на зигзаг се насочи навътре в морето, оставяйки зад себе си дълбока бразда. Миг след това загърмя зенитната артилерия.

Тя стреляше отвсякъде — от миноносците, от корабите, от плажа, от покривите на къщите. Канонадата беше оглушителна. Синьото небе се изпъстри за кратко време с множество бели облачета, които цъфваха като че ли на сантиметри зад ескадрилите, следваха ги по петите, после едно по едно се стопяваха. Изведнъж неистово „ура“ гръмна от плажа. Бяха се появили канадски изстребителни. Любопитното бе, че те изскочиха откъм сушата, сякаш базите им бяха на изток. Тутакси ятото щуки се разстла, разгъна се красиво като венче на гигантско цвете, после се разцепи на две. Една част се изтегли по посока на изстребителите. Другата сякаш се сви, стесни се и пикира право към морето.

За миг настана тишина. Зенитките от плажа бяха замлъкнали. Само в далечината се чуваха автоматичните оръдия на миноносците. Майа вдигна очи. Но ги затвори веднага. Слънцето бе ослепително. Впрочем въздушната гоненица продължаваше толкова високо, че самолетите едва се виждаха. Дори боят да продължаваше там горе, към слънцето, той не се чуваше.

Изведнъж Майа усети, че някой го стиска силно за ръката.

— Не уцели! — чу се един глас съвсем близо до него. — Не уцели!

Беше нисък пехотинец, костелив и хилав. Трепереше от възбуда и гледаше ококорен морето.

— Не уцели! — повтори той. — Не уцели и това е!

При всяка сричка, която произнасяше, адамовата ябълка подскачаше по тъничката му шия. Майа освободи ръката си и погледна морето.

Всичко стана така бързо, че му трябваше известно време, за да си даде сметка какво бе видял. Тройка щуки летеше над единия миноносец, който се отдалечаваше успоредно на брега. Изведнъж едната от щуките се откъсна, пикира, връхлетя върху жертвата си, после веднага се вдигна. Майа видя три малки топчици да се откъсват от нея. Човекът от Безие имаше набито око. Отдалече приличаха на малки барабонки. Три безобидни барабонки на гигантска птица. Майа видя как около миноносеца избликнаха гейзерчета. Вече втората щука започваше вираж и преди да пикира, се наклони на крилото си. Този път се чу глух удар. От миноносеца лумна пламък. Той спря. На свой ред се спусна и третата щука. Отново се чу глух удар. Миноносецът се наклони, за момент изглеждаше, като че ли се изправя, после, сякаш изчерпил силите си, полегна настрани.

Майа отново усети, че някой го хваща за ръката. Беше хилавият дребничък пехотинец. Той тропаше с крака, хапеше пръстите си, в очите му блестеше странен пламък.

— Цапна го по задника! — викаше той крайно възбуден. — Цапна го по задника!

— Английски ли е? — попита Майа, като си издърпа ръката от неговата.

— Не — отвърна нечий спокоен глас зад гърба му, — френски е. — Видях добре флага, когато беше до брега.

— Цапна го по задника! — повтори пехотинецът.

Целият му вид излъчваше нещо като триумф.

— Ще рече човек, че това ти доставя удоволствие — каза Майа с неприязън.

— Остави го — чу се същият спокоен глас зад него, — не виждаш ли, че е хахо.

— Цапна го по задника! — продължаваше дребният пехотинец с пискливия си глас.

Изведнъж наоколо се надигна врява. Една от щуките, изглежда, беше ударена от зенитката на миноносеца. Тя с мъка се връщаше към сушата. Летеше ниско, с малка скорост. Сякаш се влачеше във въздуха. От всички посоки на градчето се започна бясна стрелба. Но виковете на тълпата почти я надвиваха.

Майа усети как сърцето подскочи в гърдите му. Сви юмруци. Би дал десет години от живота си, за да свали той този самолет. Огледа се наоколо, търсеше някакво оръжие. На две крачки от него едно томи се прицелваше с пушка. Майа едва не я изтръгна от ръцете му. Томито стреляше така бързо, че едва ли се целеше. „Дано го улучи! — помисли разгорещилият се Майа. — Дано се разбие върху главите ни, дано проклетите окупатори се размажат, та ако ще и аз с тях!“ Щуката летеше така ниско, че пълните с омраза виковете на тълпата навярно стигаха чак горе до нея. Тя напредваше със странно колебание, клатеше се от едното крило на другото, сякаш гребеше. „Дано пукне! — замоли се трескаво Майа. — Господи, дано пукне!“ Минавайки над плажа, щуката започна да се поклаща по-силно. Картечниците и пушките захрачиха върху нея от всички страни. Яростен, неистов вик бликна от тълпата. Самолетът като че ли спря, като че ли перката му изведнъж бе престанала да захваща въздуха и за секунда на Майа му се стори, че отстъпва. После внезапно набра скорост и изчезна зад къщите. Стрелбата утихна.

Тишината, която последва, беше толкова дълбока, че изглеждаше почти неестествена. Майа се почувствува излъган, надхитрен, ядосан на самия себе си. Беше готов да даде десет години от живота си! За миг дори бе пожелал това с цялото си същество! Какво толкова заслепяващо имаше в края на краищата във войната?

Стоеше неподвижен и макар по риза, беше му така топло, че на челото му избиваше пот. Той вдигна очи и забеляза отляво онова, което

търсеше. Вилата, за която му каза Гейбът, бе тук — розова, обляна от слънцето. Той влезе. Нямаше вестибюл. Вилата беше обърната направо към булеварда с голямо остъклено помещение, което навярно служеше едновременно за трапезария и всекидневна. Стените бяха прясно боядисани в ярки цветове, а едно голямо огледало над камината отрази образа на Майа. Спомни си, че се беше видял в огледало и тази сутрин в къщата, където бе стрелял по плъха.

Вилата не изглеждаше да е пострадала. Дори не беше ограбена. Собствениците навярно отдавна бяха откарали част от мебелите, а тези, които бяха оставили — масичка, два фотьойла и три-четири стола бяха старателно наредени.

Майа чу гласове от съседната стая. Той отвори една врата. Видя някаква малка и доста тъмна кухничка. До печката, край тенджерите се суетеше един томи. Беше с гръб към Майа. Друг англичанин, чиито рижи коси пламтяха в полумрака, седеше съвсем изправен на крайчеца на един стол, пред чамова маса. Той държеше чаша, пушеше и отпиваше на малки глътки от нея. Носеше се приятна миризма на чай и английски цигари.

— Добър ден — поздрави Майа.

— 'ден — отвърна рижият, сякаш щеше да му стане нещо, ако произнесеше още две срички. Човекът до печката дори не се обърна.

Майа направи крачка напред и затвори вратата след себе си. Рижият продължи да отпива от чая и да подръпва от цигарата, като че ли животът му зависеше от педантичното изпълнение на този обред. Целият му вид подсказваше, че това не е просто заслужена почерпка след тежък труд, а нещо много по-важно — един вид свещен отдих. Той продължаваше да седи съвсем вдървено на крайчеца на стола, изпъчил гърди, с изправени рамене, като в строя. Червеникавите му коси бяха късо подстригани над ушите.

— Бих ли могъл да получа чаша чай? — попита Майа.

Рижият погледна в празното пространство с вид на оскърбено достойнство.

— Чая аз не го правя — отвърна той сухо.

Докато поднасяше чашата към устните си, Майа видя на ръкава му позлатения знак на английски адютант. Настана мълчание.

Очевидно чая правеше човекът до печката. Но се виждаше само гърбът му. А с гръб поначало е трудно да се разговаря.

— Бих ли могъл да изпия чаша чай? — повтори Майа с усилие, което му изглеждаше смешно, да насочи гласа си в посока към него.

Човекът до печката се обърна.

— На мен ли говорите?

Усмиваше се. Лицето му беше младо, приятно, покрито с лунички.

— Да.

— О! — каза той.

После се завъртя на токовете си и застана отново пред печката.

Пак настъпи мълчание. Нищо особено не стана през следващите секунди. Рижият продължи старателно да отпива от чая и да подръпва от цигарата. Седеше все така изправен, с безизразно лице. Откъм печката се чуваше шум от съдове. Какво ли искаше да каже този с неговото „О!“? Отказ или съгласие беше това? Паузата продължи толкова дълго, че Майа вече се канеше да тръгва.

— Заповядайте, господине — обърна се към него човекът до печката.

Подаваше му чаша чай с чинийка. Беше произнесъл на френски „месйе“ и лицето му сияеше.

— Благодаря — каза Майа.

Той отпи една глътка и направи гримаса.

— Нямате ли захар?

— Боя се, че не — отвърна човекът от печката. Сетне добави на френски: — Война е!... — и започна да се смее така поривисто, сякаш бе казал нещо много смешно. Беше произнесъл не „война“, а „вуйна“.

Рижият не благоволи дори да вдигне поглед. Той продължаваше да отпива от чая и да пуши. Майа се обърна към него.

— Бихте ли ми казали къде мога да намеря капитан Фийри?

— Н'знам — измънка червенокосият.

Майа отпи от чая. Не можеше да има съмнение. Тъкмо това беше единствената розова вила на булеварда. Не бе възможно поне един от двамата да не познава Фийри.

— Бихте ли ми казали — повтори Майа, стараяйки се както преди малко да насочи гласа си към печката — къде бих могъл да намеря капитан Фийри?

Човекът се обърна.

— На мен ли говорите?

— Да.

— О! — отрони само той.

— Питам ви дали познавате капитан Фийри.

— Чух.

— Е, и, познавате ли го?

— Мисля, че мога да кажа, че го познавам — отвърна човекът. —
Всъщност — добави той след малко — аз съм неговият ординарец.

Майа го изгледа учудено. Не можеше ли да каже това по-рано?
Очевидно за него бе правило да отговаря само на въпроси, които са му
отправени лично.

— Е — каза Майа, — не е ли тук?

— Не, месйе, той е в офицерския клуб.

— Че има ли клуб тука?

— Да — отговори мъжът с изненадан и огорчен вид. — Защо да
няма?

— Наистина, защо да няма.

— Но клубът не е много хубав — добави човекът с гримаса.

— Не е ли?

— In fact — продължи човекът — it's pretty messy.^[7]

Той започна да се смее и Майа също се усмихна. Рижият остана
безучастен.

— Какво да се прави, вуйна е! — каза ординарецът и се усмихна
широко.

— И какво прави в клуба?

Ординарецът го погледна със същия изненадан и огорчен вид.

— Пие си чая.

— Аха! — кимна Майа. — А можете ли да ми кажете кога ще се
върне?

— Отиде преди двацет минути.

— Тогава ще се върне скоро.

— О, не! За чая на капитан Фийри са нужни не по-малко от
четирийсет и пет минути.

— Значи е от тези, които си пият чая бавно.

— Не бих казал това — подхвана томито с вид на човек, който
сериозно размисля над поставения въпрос. — Бих казал, че той е по-
скоро от тези, които пият бързо, но ядат бавно.

— Разбирам — подаде Майа празната си чаша на томито.

— Thank you, Sir^[8] — отвърна томито.

Той се завъртя на токовете си и се озова пред печката. Рижият адютант продължаваше да отпива от чая и да пуши. С безизразно лице той гледаше, в празното. В кухнята отново се възцари тишина като в черква.

— Довиждане — каза Майа, неволно снишавайки глас.

— Д'виждане — отговори рижият, без да го погледне.

Ординарецът на капитан Фийри не се обърна. Майа излезе, прекоси широката празна стая и се озова на улицата.

Морето неудържимо привлече погледа му. Неподвижно, блестящо на слънцето, с лека мараня на хоризонта — знак за хубаво време. То направо те грабваше. Навсякъде се виждаше само море. Очите жадно го търсеха. Такова малко море! Толкова малко, че да го прекосиш с плуване! Тъй спокойно и приветливо се бе разстлало на хубавото слънце. Изглеждаше толкова лесно да се стигне другият бряг! За миг ти идваше да скочиш в него. А на другия бряг започваше един непокътнат свят. На другия бряг имаше ред, спокойствие, сигурност.

Майа погледа за малко шетнята на зелените лодчици, които идваха да вземат томитата и да ги отведат на корабите. Защо бяха толкова малки? И така малобройни? Цялата работа не изглеждаше сериозна. Би помислил човек, че си играят на товарене.

Майа скочи от ниския зид, който отделяше вилите от плажа, и тръгна по пясъка към морето. Щом някоя празна лодка наближеше брега, около нея започваше суматоха, но много по-малка, отколкото би могло да се очаква. В бързината англичаните нагазваха в морето. Те тръгваха срещу лодката с вдигнати ръце и с малко комичната походка на хора, които газят вода. Скоро водата им стигаше до пояс. Те продължаваха да вървят. За да се качат в лодката, когато я достигнеха, те се захващаха с ръце по нея. При всяко натискане тя опасно се накланяше. Но когато лодката се напълнеше, тогава започваше най-трудното. Тя трябваше да завие с маневра към морето и бързо да се отдалечи, защото други войници се приближаваха на свой ред и имаше опасност да я потопят. Майа забеляза млад офицер, висок и слаб, който носеше знака на „Guards“^[9]. Той беше яхнал без седло и шпори един дребен червено-кафяв кон и ловко го управляваше из водата, така че да е винаги между пълната лодка и новопристигащите. Понеже томитата непрекъснато напирала, той насочваше коня към тях. Така без насилие

ги принуждаваше да отстъпят. Но войниците бяха много и понякога го заобикаляха. Той се насочваше отново към тях, пресичаше им пътя с леко презрителна усмивчица на устните. Един или два пъти Майа го чу да казва: „Get back! Get back, you!“^[10], но без всякаква грубост, търпеливо и покровителствено, както възрастните се обръщат към децата. Не приличаше на човек, който следи за изпълнението на някаква заповед. Повече приличаше на по-голям брат, отдал се на закачлива игра.

Изведнъж загърмяха зенитките. Майа вдигна глава. Бели облачета отново осеяха небето. Този път не ги бяха чули да идват. Летяха много високо, в стегнат строй. Изведнъж започнаха грациозно да се престрояват, както бяха направили предния път, да се разделят, да се доближават и отново да се разделят. Накланяха се настрани, кръжаха, спускаха се малко, издигаха се пак, правеха завои, описваха кръгове, осмици, после изведнъж се подреждаха в клин като прелетни птици. Сетне накъсваха реда, връщаха се обратно, разделяха се отново. Всичко това приличаше на добре очертани балетни фигури, на гигантски балет на 2000 метра височина, на свещен танц преди атаката.

Майа усети да го полазват неприятни тръпки по врата, по гърба и ръцете. Като горещи иглички, които се забиваха в тялото му, не можеше да каже дори къде точно, и се местеха непрекъснато. Не беше болезнено, но едва се търпеше. „Нима се страхувам?“ — попита се той учудено. И изведнъж го обзе желание да се измъкне на всяка цена от тълпата, да се махне оттук, да хукне с все сила, без и сам да знае накъде. Наложил си да остане на мястото си и усилието, което това му струваше, му показва колко голяма паника го е обхванала. „Нима съм страхливец?“ — попита се той с тревога. Краката му трепереха и като прокара ръка по лицето си, забеляза, че по него се стича пот. Той тръгна бавно, обръщайки гръб на морето. Налагаше си да брои стъпките, да държи тялото си изправено. „Ще мине — помисли той, — вече съм го изпитвал.“ Но не минаваше. Никога досега не го бе хващало така силно. Тялото му бе стегнато, но някъде вътре в себе и той се чувствуваше слаб и мек като червей. Изведнъж сърцето му силно заблъска. Усещаше го да бие силно и глухо. Струваше му се, че тези удари ще разкъсат гърдите му.

Той се спря до ниската подпорна стена, която отделяше плажа от булеварда. Зенитките продължаваха да стрелят оглушително, но щуките горе не спираха да се престрояват. Още не бяха свършили свещения си танц. За момента нямаше опасност. „И все пак — помисли Майа — аз се страхувам, чисто и просто се страхувам.“ Опитваше се да се ободри, да се самоиронизира. Но краката му трепереха. Той се опря с ръка на защитната стена и се изпика. Почувствува се по-добре, извади цигара от кутията. Като доближаваше пламъка на запалката, забеляза, че ръката му също трепери. Скри я в джоба си. Желанието да избяга го обзе отново непреодолимо. „Страх ме е — помисли той, — ужасно ме е страх.“ Каза си, че може би ще е по-добре просто да зарече всичко и да не мисли за нищо. Изкачи се на булеварда и тръгна по-бързо. Но ушите му забучаха, погледът му се замъгли.

Спря се отново, извади кърпичка и обърса лицето си. „Нима съм страхливец?“ — попита се той с отвращение. Цигарата в устата му загорча. Виждаше я как трепери в края на устните му. Захвърли я. После сви юмруци в джобовете си и направи усилие да види дълбоко, но навеждайки глава, за да издиша въздуха, забеляза краката си. Те трепереха. Виждаше ги как треперят под брича. Продължителна тръпка ги разтърсваше от бедрото до върха на пръстите.

Майа се огледа неспокойно. Никой не го гледаше. Усети как по гърба, между плешките му, се стича пот.

Пронизващо свистене заглуши трещенето на зенитките, разцепи въздуха. Майа подскочи и залегна. Свистенето нарастваше със замайваща сила. Той отчаяно се залепи за земята. Чу се оглушителен взрив, последван от накъсан грохот. Земята се разтресе.

— Този път — чу се някакъв глас — не е за корабите, а за нас.

Майа стана. От една къща, на двайсетина метра от него, излизаше черен пушек. Внезапно лумнаха пламъци. „За нас е наистина“ — каза си Майа. Потърси с поглед къде да се скрие. Вилите бяха от толкова леки конструкции, че не предлагаха сериозно укрытие. Но въпреки всичко щяха да го предпазят от осколките. Видя широка врата, затворена до средата от рулетка. Напъха се в нея. Това беше тесничък гараж. Цивилна кола, качена на трупчета и заметната със стар пожълтял чаршаф, го запълваше почти целия. Майа спусна рулетката и се огледа наоколо. Бе сам. Облекчено въздъхна. Сега,

когато не беше в тълпата, струваше му се, че опасността е по-малка. Той заобиколи колата, стигна до дъното на гаража, опря се на стената. Запали цигара. Можа да дръпне няколко пъти. Краката му вече не трепереха.

Ала сега нервите му причиняваха болка. Грохотът навън толкова се бе усилил, че почти надхвърляше онова, на което може да издържи човешкият организъм. Майа затисна с длани ушите си. Но това не промени нищо. Огромният, смазващ грохот отекваше вътре в тялото му. Вече не се страхуваше, но се чувствуваше разтърсен, разбит, омаломощен от този грохот. Попита се дали и звукът, както взривът, също не е в състояние да убива.

Майа седна в ъгъла зад колата. Подпря брада на коленете си, обхвана ги с ръце. Погледна наоколо. Стените естествено не бяха измазани. Гаражът беше нисък и над него имаше, сега си припомни, тераса, която вилите обграждаха от двете страни. Би трябвало да издържи на взривната вълна. Успокояваща бе и металната рулетка.

Минаха няколко секунди. Майа се запита — за кой ли път, откакто бяха пристигнали на това крайбрежие — дали всичко, което изживява сега, не е сън. Нелепо бе това, че е тук, съвсем сам, в някакъв чужд гараж, седнал с цигара в уста и очакващ смъртта. Всичко беше толкова абсурдно, че не приличаше на истина. Сети се за собствения си гараж в Примрол. Едва ли беше по-голям от този. В същия момент неговата собствена кола се намираще там — също на трупчета, също тъй покрита със стар пожълтял чаршаф, завързан за четирите краища с връвчици. А той беше тук, в този чужд гараж, до тази кола, която не беше негова, седнал в ъгъла, без да мърда, чакащ смъртта. Машинално погледна часовника си. Показваше четири и половина. Дойде му наум, че снощи бе забравил да го навие, и го поднесе до ухото си. Въпреки грохота на зенитките тиктакането се чуваше ясно. Това беше тих, приятелски и познат шум, който стигаше до него някъде отдалече — безкрайно тихо пулсиране, което показваше, че животът на земята не е спрял, че някъде часовете продължават да текат, че надеждата продължава да живее.

Изведнъж едно по-силно свистене го накара да се свие още повече, прекъсна дъха му. Почти веднага последва остър взрив, съвсем наблизо издрънчаха счупени стъкла, гаражът се разтърси и Майа усети по врата си силен удар, който го блъсна напред.

Когато отново отвори очи, беше коленичил на земята с ръка, опряна на задната броня на колата. Попита се какво прави тук и се опита да стане. За свое голямо учудване успя веднага. После усети, че вратът му е изтръпнал, и се сети за удара, който го бе тласнал напред. Прокара ръка по врата си. Нямаше кръв. Подпря се с ръка на колата и изведнъж се почувствува така зле, като че ли ей сега щеше да повърне. Краката му отново се разтрепериха. Той опря гръб на колата и затвори очи. Но всичко се завъртя стремглаво около него и му призля още повече. Отвори очи, постоя известно време неподвижен, после се реши да стане. По лицето и по гърба му се стичаше пот. Усети да го облива толкова силна топлина, че свали тънката си риза. Сви я на топка и избърса с нея тялото си. В този момент погледът му падна върху рулетката, която затваряше гаража. Зяпна изумен. От край до край рулетката бе осеяна с дупки.

Майа обходи с поглед наоколо. Множество светли дупчици по стените показваха попаденията на осколките. Мината навярно бе избухнала на улицата, на няколко метра от гаража. Колата също беше надупчена, предното стъкло станало на сол. Майа погледна в краката си и вдигна осколката, която го бе зашеметила. Беше вдлъбнато парченце, лъскаво и сиво, и тежеше поне една либра. То бе минало през рулетката и колата, после бе ударило стената над Майа, но вече не така силно, и се бе забило в нея. Следата от парчето се виждаше върху стената, на височината на гърдите, до другите осколки, които бяха успели да проникнат в нея. Майа не можеше да откъсне поглед от тези дупки. Бе имал късмет, че беше седнал. На това, на тази дребна случайност дължеше живота си. Сядайки няколко секунди преди това, той бе заложил и бе спечелил.

Металната рулетка се вдигна със скърцане и на светлината се очерта ниска, набита фигура. Човекът се поколеба за миг, после се вмъкна в гаража. Майа чу скърцането на рулетката, която отново се спусна.

— Господи! — обърна се човекът. — Всичко е на решето.

Той заобиколи колата и както вървеше към дъното на гаража, изведнъж спря, забелязвайки Майа.

— Я виж — каза той, — ти си бил тук и си останал жив?

— Както виждаш.

— Искаш да кажеш, че си бил тук, когато тя избухна?

— Да.

Човекът подсвирна. Беше дребен пехотинец, толкова нисък, че това му придаваше леко комично изражение. Беше без каска и няколко къси черни кичура, слепнали от потта, стърчеха в безпорядък на главата му. Две големи войнишки торби се издуваха върху хълбоците му и разперваха късите му ръце. Носеше през рамо ръчна картучница.

— Да знаеш — каза той, — че аз също имах късмет. Бях точно над тебе, на терасата.

Мъжът се прислони до стената, отмести с лакът торбата, извади от джоба си малък бележник и откъсна листче от него. После залепи края на листчето между устните си.

— Имах късмет — повтори той и докато говореше, листчето хартия подскачаше между устните му.

Платненият калъф на ръчната картучница, захванат за колана, висеше смешно надиплен пред корема му. Ако се съдеше по главата, мъжът трябваше да е по-скоро слаб, но бе надянал толкова неща върху себе си, че изглеждаше шишкав. Въпреки горещината той беше пристегнат в куртка, закопчана догоре. Яката ѝ, не по мярката му, откриваше мръсна риза и пуловер каки. „А сигурно и ватена фанела е сложил отдолу“ — помисли си Майа.

— Тази — зарови човекът в един от джобовете си, — мога да кажа, че я видях как пада. Успях само да залегна. Каза „дум“! И си рекох — добре направих, дето залегнах.

Той извади кесия за тютюн, отлепи листа от устните си и ловко сви къса цигара, като прищипа двата ѝ края. След това извади от джоба си приличаща на миниатюрен снаряд запалка, която при запалването силно запуши.

— Сам съм си я правил — отбеляза той скромно. — Пълня я само веднъж в месеца.

— Вярвам ти.

— Какво?

— Вярвам ти — извика Майа.

След кратко затишие зенитките и мините отново оглушително затрещяха.

— Не стой прав! — извика Майа. — Виждаш какво става... — Той сочеше с пръст дупките от осколки по стената. Пехотинецът ги разгледа с вид на познавач, после се заподготвя да седне. Това му отне

известно време, защото трябваше да свали картечницата от рамото си, като прекара ремъка през глава, после да я закрепя между краката си, да откачи калъфа от колана, да го постави на земята и да премести натъпканите торби върху корема си. Най-после се настани до стената. Рамото му докосваше рамото на Майа. Ушите му бяха щръкнали, имаше ъгловато, заядливо и леко комично лице. От късите гащета прасците му изглеждаха много дебели и учудващо големи за ръста му.

— Аз съм от Безон — добави той след малко и тутакси продължи: — Яд ме е само, че при това курвенско отстъпление загубих всичките си другари.

— Убити ли са?

— Ами — отвърна niskият пехотинец със сприхавия си глас, — какви ги разправяш? Просто ги загубих. През нощта. Сигурно съм заспал, както съм вървял, и съм сбъркал пътя. Събуждам се. Какво да видя! Няма никой — цялата рота изчезнала. Търсих ги къде ли не. Почти всички момчета от ротата бяха от Безон.

Едно по-силно свистене го прекъсна. Той наведе глава напред, но без да хвърли цигарата. Лицето му придоби сериозен и напрегнат израз, като че ли вършеше някаква тежка работа.

— Бият здравата, а?

— О! Ще ни се размине — заяви дребният пехотинец, сякаш казваше просто: „Ще му намерим цаката, за да тръгне каручката.“ Достатъчно са малко ловкост и търпение, това е всичко.

— В твоята част няма ли някое момче от Безон?

— Няма.

След избухването на мината бе последвало затишие.

— Десет дни, откак съм сам — продължи пехотинецът. — Не можеш си представи как ми писна.

— Десет дни?

— Да, приятел, десет дни по пътищата съвсем сам. Не знаех накъде вървя... Сам, така е думата... Искам да кажа — без никого да познавам, ако тъй ти се струва по-ясно.

Майа го погледна. Дребничкият пехотинец бе смръщил вежди и въпреки това, неизвестно защо от него се излъчваше нещо комично.

— Какво правеше на терасата?

— Стрелях, дявол да го вземе!

И добави сякаш на себе си:

— Хай да му се не види!

Той прибра калъфа, грижливо изтръска прахоляка от него и почна да завива картечницата, като че ли повиваше бебе. После я тури напърно върху коленете си и се опря с ръце отгоре ѝ.

— Свършиха ми се патроните — добави той, — но ще намеря, бъди сигурен. Винаги съм намирал досега. Друго може, но патрони не липсват по пътищата. Запазил съм пълнителите.

Той доволно потупа една от торбите си.

— Виж какво — продължи той, — ако става въпрос за добро оръжие, картечницата е добра. Нито засечки, нито номера. Трябва да ти кажа, че ми провървя — получих я съвсем нова, направо от склада. Грижил съм се за нея, а друго е да я пипа само една ръка, нали? От началото на войната е все с мене. Не съм дал никому да я пипне, дори на лейтенанта. Чакай да ти разкажа. Веднъж той се опита да я вземе да стреля по един швабски самолет, който пикираше. „А, моля! — викам му. — Кой е картечар тук, вие или аз? Защото, ако сте вие, молим, заповядайте! Повече не се занимавам с нея, ще я носите вие. Но ако съм аз, значи аз ще стрелям.“ Не му беше по кефа, да не мислиш, ама ме настоя повече. Да знаеш, добри лоши, не мога да ги трая аз офицерите. Аз съм, дето се вика, антимилицитарист, но по моему. Та не му простих и на тоя. „Ако аз съм стрелецът — му викам, — значи аз ще стрелям.“ Хай да му се не види!

— Добре си направил — каза Майа.

Нисичкият пехотинец го погледна приятелски.

— Да бе, но копелетата от ротата, да знаеш, хич не загоряваха. Като почна отстъплението, ми викат: „Ти си глупак бе, Пино! — тъй ми е името, Пино — отбеляза той, поглеждайки Майа предизвикателно. — Ти си глупак бе, Пино, ми викат, хвърли тая картечница! За чий ти е сега! Защо ще влачиш по цял ден 10 кила железария?“ Така ми викаха копелетата от ротата! Но аз не се съгласих. „Ами щуките?“ — им викам. Трябва да ти кажа — добави той скромно, — че с ей тая хубавица свалих една щука в Сар. „Значи ви е все едно — им разправям — дали ще ви опушкат като зайци? И нищо няма да направите, да се защитите?“ — „Да се защитим ли? — викат. — Да се защитим? Я не се занасяй!“ Това не ми пречеше, щом видя някой швабски самолет, да му изпраскам един пълнител. Няма да ми повярваш, ама копелетата ме псуваха. „Пино, мръсничко! — ми

разправят. — Абе ще ни открият заради пустата ти картечница. Ако ще се правиш на алтав, по-добре се махай от нас!“ Ей така ми викаха копелетата! И се смятаха за хора! Но да не мислиш, че им се оставях така, о-о, веднага ги затапвах: „Вие може и да имате ташаци отдолу — им викам, — но те положително не са ваши.“ Хай да му се не види! Такава си ни беше приказката, не друго!... Но такъв номер не съм очаквал от тях. Накрая вече не можеха да понесат картечницата, дори една нощ се опитаха да я свият. Подлярски номер, нали, съгласи се.

И пак подхвана ядосано:

— Няма да се учудя дори туй, дето ги загубих, да са го направили нарочно, та да се отърват от мене.

Мама го гледаше с крайчеца на околото си. Представяше си как този човек е вървял цели десет дни сам по пътищата — сред тълпата войници, без да познава никого. Десет дни под оловното слънце, с това снаряжение, което го натискаше към земята и смешно го стягаше, със закопчаната догоре куртка, с пуловера и двете огромни торби, с късите гащета и десеткилограмовата картечница на рамо! И беше търсил патрони, за да продължи да стреля! Към всеки самолет, пикирал над колоната, беше изстрелвал по един пълнител, без някой да му е заповядал, просто защото не му харесваше да не отвърне, когато някой стреля отгоре му. Мама гледаше с учудване този странен, непримирим дребничък войн, който продължаваше да воюва, когато всички останали вече се бяха отказали.

— Какво работиш иначе?

— Дърводелец съм — отговори Пино.

И добави, вдигайки ъгловатата си брадичка:

— Работа частно, имам дори помощник. О, за бачкането, бачкането ми беше хубаво! Не се оплаквах. И жена ми също. Живеехме си добре. Само дето не можехме да имаме деца, това ми беше грижата. По колко доктори сме ходили, да не мислиш, че не сме. От жената е, изглежда. Тя е... — не намираше той думата.

— Стерилна?

— Абе не — сепна се Пино. — Какви ги разправяш? Просто не може да има деца, това е.

Пронизително свистене го прекъсна. Внимателно и сериозно той наведе глава напред, както правеше всеки път, когато падаше бомба. Личеше, че си мисли: „Тоя път не е на майтап. Трябва да се внимава.“

Няма да е лесно.“ Навеждаше глава и мръщеше чело. Дланите му бяха разтворени неподвижно на коленете. Имаше сериозно и съсредоточено изражение. Но дори тогава от лицето му се излъчваше нещо комично.

Дълго чакаха бомбата да падне. Но не последва нищо.

— Е това е то! — каза Пино с лукав и доволен вид. — Свърши засега.

Това е. Размина му се и тоя път! Преметнал ги бе в крайна сметка тия мръсници, фрицовете. Бяха се опитали да го убият с бомбите си, но не успяха. Не знаеха с кого си имат работа, затова! Тъкмо майстор-дърводелеца Пино ли ще метнете? Не е той от тия, дето ще се оставят на един швабски самолет или на някакъв си чеп. Има да вземате! Няма да ви се даде току-така старият Пино.

— Идваш ли?

Беше отново на крак, с двете торби на хълбоците и ръчната картучница на ремъка. Дребният му силует се очертаваше върху стената на гаража — набит, пристегнат, почти комичен.

Вдигайки рулетката, Майа се сети, че в тълпата войници, проточила се на десетина километра, Пино сега е сам, без другар.

— Слушай — обърна се той към него, — ако искаш, можеш да ми направиш една услуга. Трябва да отидеш в лазарета.

— Къде е тоз лазарет?

— Завиваш наляво и вървиш по плажа около километър. Лазаретът е единствен на брега, не може да сбъркаш. Стигнеш ли там, завиваш към портата и като видиш първата кола вдясно от портата, пристигнал си. Английска линейка. А брадатият тип, когото ще видиш да приготвя манджата, е моят приятел Александър.

— Александър — повтори Пино. — Лесно се запомня.

— Ще му кажеш, че Майа — Майа, това съм аз — се опитва да се качи на някой от корабите и ако не се върне довечера, значи е успял. („И понеже вече знае — помисли си Майа, — ще се учуди, че пращам пак да му кажат.“)

— Дадено.

— Чакай. Ще му кажеш също, че си мой приятел и че го моля да те вземе за кльопачка на моето място.

Пино изглеждаше притеснен.

— Не мога да му кажа това.

— Не искаш или какво?

— Не че не искам! Но ми е неудобно. Не мога така да се самопоканя, нали?

Майа се усмихна.

— Но нали аз те каня бе, будала такава. Александър или аз, все едно е.

— Не е удобно.

— Господи — каза Майа, — ако имах на какво, щях да драсна на Александър няколко реда.

— Добре — съгласи се Пино, — ще изпълня поръчката ти.

Майа разбра, че не си струваше да настоява повече, че Пино няма да каже нищо, че няма да приеме за нищо на света, понеже било „неудобно“. Това впрочем нямаше значение. Александър щеше и сам да разбере.

— Добре — каза той, — както искаш. Довиждане тогава.

— Довиждане.

— Какво обичате, господине?

Майа, който безуспешно се опитваше да отвърти крана на чешмата в кухнята, се обърна. В рамката на вратата стоеше петнайсетинагодишно момиче, скръстило ръце на гърдите си. Тонът му беше строг, но личеше, че се бои. Майа се усмихна. Потта и прахолякът бяха полепнали по лицето му и когато се усмихна, той усети как пясъкът изхрупа по бузите му.

— Извинете — каза, — влязох да се поизмия. Мислех, че къщата е празна.

Значи имаше още цивилни в градчето! Не беше забелязал никакви следи от тях, когато го прекоси преди малко. Трябва да са се изпокрили в къщите, изплашени не толкова от бомбите, колкото от всичките тези войници.

— Наистина ли? Не сте ли влезли, за да ни оберете?

Майа се засмя и момичето го изгледа леко сконфузено.

— Така ви говоря, защото вчера дойде един войник и отмъкна половината от провизиите ни. Опитах се да му попреча, но той ме наруга и ме заплаши, а после си тръгна. Имаше на колана си ей такъв страшен пистолет — като вашия.

— Успокойте се — каза Майа, — искам само малко вода да се измия.

Момичето го погледна с недоумение.

— Само че канализацията е разрушена. Имаме съвсем малко вода — колкото да прием и за готвене. За миене използваме вода от един кладенец, но тя е възсолена. Ако не пречи да се измиете със солена вода?

— Никак — отвърна Майа, — солта е полезна.

Тя се усмихна, но в погледа ѝ все още имаше недоверие. Без да отделя очи от Майа, тя отвори един шкаф, взе оттам черпак, загреба вода от кофата и напълни едно бяло легенче, което постави в умивалника.

— Вземете — откопча Майа колана си и ѝ го подаде. — Вие ще пазите „страшния пистолет“. Така, ако почна да ставам лош, трябва само да гръмнете!

— О! — вирна тя брадичката си, на която се появи трапчинка. — Не ме е страх.

Майа се наведе над легена. Би предпочел да остане сам, за да се измие, но момичето не даваше вид, че ще излезе от стаята. Без съмнение именно тук, в един от двата шкафа, беше нареден остатъкът от провизиите.

— Сама ли сте?

— А, не! — отговори момичето живо. — Тук са и Антоанет, и баба, и дядо. Те са в мазето. Не даваха да се кача, когато чухме стъпките ви отгоре, но аз все пак се качих. А Антоанет все реве.

— Коя е Антоанет?

— По-голямата ми сестра. Ужасна бърза е.

— А вие как се казвате?

Момичето се поколеба. Сигурно не ѝ изглеждаше много прилично да си казва името на някакъв младеж, когото едва познава.

— Жан — отговори тя най-после.

Война беше в края на краищата.

— Жан — повтори Майа.

Той помълча малко, после продължи да се мие.

— Не се ли сърдите?

Майа обърна към нея покритото си с пяна лице.

— Защо?

— Защото ви взех за крадец.

— А защо мислите, че не съм крадец?

— О! Сега вече съм сигурна.

Беше се облегла на масата с колана на коленете и се опитваше да отвори кобура на пистолета.

— Мога ли да го извадя?

— Може, той е на предпазител.

Тя разглеждаше пистолета, с интерес, по момчешки.

— Колко е тежък!

Вдигна го с две ръце и го насочи към Майа. От усилието смръщи вежди и това засили детинското ѝ изражение.

— О, Жан! Да не вземеш да го застреляш все пак!

Майа се обърна. Едно друго момиче стоеше в рамката на вратата. Беше възбледо и изглеждаше много уплашено.

— Божичко, Антоанет, толкова ли си глупава!

Жан остави пистолета на масата и погледна усмихната Майа. Антоанет слисано местеше поглед от единия на другия.

— Защо стърчиш там? — тропна с крак Жан. — Иди по-добре за кърпа.

Антоанет изчезна някъде.

— Не беше ли ви страх, като бомбардираха?

— О! Никак — отговори тя.

— Мене пък да! — каза Майа и се усмихна.

Той държеше ръцете си отпред, от тях капеше вода.

— Бях в един гараж и бомбата го надупчи.

— Кой гараж? Да не е тоя, дето е срещу нашата къща? Но това е гаражът на господин Тозюн! Горкият господин Тозюн! Той толкова обичаше колата си!

— Жан, не мога да намеря — чу се някъде отвън гласът на Антоанет.

— Хм, тя на морето да иде, пясък няма да намери — каза Жан.

Тя излезе на свой ред и Майа ги чу да шушукат със сестра си в съседната стая. Той се огледа. Кухнята беше педантично чиста. На масата, покрита с бяла мушама, опъната със заковани отдолу летвички, забеляза бутилка вино, пълна до половината... Беше запушена с чудновата тапа, чиято горна част представляваше човешка глава с пълни устни, дебелобузеста и захилена.

Появи се Жан и му подаде хавлиена кърпа, която миришеше на мащерка. След нея вървеше Антоанет, натоварена с четки и гребен. И двете бяха много слаби, почти равни по височина и облечени в еднакви рокли, което им придаваше вид на близначки.

— Искате ли гребен?

Жан беше взела гребена от ръцете на сестра си и му го подаваше.

— Сещате се за всичко — каза Майа.

На дръжката на прозореца висеше огледало. Той се приближи до него.

— Колко ви е хубава косата! — възкликна Жан.

— Жан! — извика Антоанет с упрек и се изчерви.

— Казвам каквото мисля — вдигна рамене Жан.

— Много сте мила — отвърна Майа сериозно. — И двете сте много мили.

Антоанет му се усмихна срамежливо. Сега беше ред на четката за дрехи. Жан я взе от ръцете на сестра си и я подаде на Майа, както бе направила и с гребена преди малко.

— Вие също сте мил.

— Не съм много сигурен — отвърна Майа. — Преди малко на бърза ръка ме взехте за крадец.

— Бяхте един такъв мърляв — каза Жан.

— И освен това — добави тя — аз не ви познавах. Поставил крак на една от пръчките на стола, Майа изчеткваше брича си и цял облак прах се разлетя около него. Той спря и както държеше четката във въздуха, погледна усмихнат Жан.

— А сега познавате ли ме?

— Да — отговори тя.

— Много ви напраших тук.

— Може да отворим прозореца — каза Антоанет.

— Не — намеси се Жан решително. — След толкова бомби навън има повече прах, отколкото тука.

— Вземете, господине — каза Антоанет.

Този път изпревари сестра си, като подаде на Майа четката за обувки.

— Благодаря — отвърна Майа.

И им се усмихна.

Двете заговориха за бомбардировката. Най-много ги стряскал воят на самолета, когато пикирал. Сякаш тъкмо тебе търси и се насочва злобно точно към теб, тебе цели. Антоанет каза, че войната е нещо ужасно и че тя не разбира как мъжете имат кураж да воюват.

— И тях ги е страх като вас — каза Майа.

— О, това не може да бъде — тръсна къдриците си Жан. — През цялото време сестра ми все трепери и плаче.

Антоанет се обърна към Майа:

— Колко жалко, че не дойдохте по-рано. Струва ми се, че нямаше толкова да ме е страх.

Майа постави четката за обувки в края на масата.

— Я, че защо?

— Не знам... Може би защото сте военен.

— Колко си глупава — каза Жан. — Бомбите падат и върху военни.

— Нали именно заради тях ги хвърлят — добави Майа.

Той побърза да се усмихне, защото двете момичета го гледаха учудено. Беше му малко тъжно при мисълта, че трябва скоро да тръгне, че тези приятни минути щяха да свършат.

— Ще пийнете ли нещо?

Жан вече вадеше чаша от шкафа. Тя я избърса с кърпа и като измъкна чудноватата тапа от бутилката, напълни три четвърти от чашата. Майа запали цигара, като си казваше, че ще тръгне веднага, щом я допуши.

— А колата на господин Тозюн — каза Жан — много ли пострада?

— Доста.

— Защо се смеете?

— Не се смея. Просто казвам, че колата е пострадала доста.

— Горкият господин Тозюн — каза Жан. — Толкова си обичаше колата!

Майа отпи глътка вино и дръпна от цигарата. Редуването на двата жеста му напомни за рижия адютант в кухничката.

— Този път вече се смеете — обади се Жан.

Той им разказа историята. Разказа я бавно, защото на съответните места превеждаше думите на френски. Двете момичета се

смееха. „Господи — помисли Майа, — почти бях забравил колко е приятно да чуеш смеха на момиче.“

— И после? — попита Жан.

Като децата тя искаше да научи какво е станало „после“.

— Ами това е всичко — отвърна Майа. — Не е ли достатъчно?

Антоанет се беше опряла на рамката на вратата и си играеше с герданчето от корали.

— Трябва да тръгвам — протегна ръка към колана си Майа.

— Аз ще ви го сложа — предложи Жан и скочи леко от масата.

Майа наведе глава, за да може тя да нахлузи ремъка.

— Готов сте, рицарю!

Лицето ѝ беше близко до неговото, а къдриците ѝ го гъделичкаха по бузата.

— Не бързате толкова, нали? — обърна се към него Антоанет.

— Напротив.

Беше дошъл моментът на смущение и почти студенина, както става винаги, когато някой тръгва. Антоанет се отмести от вратата, за да направи път на Майа.

— Ще дойдете ли пак? — попита Жан.

— Може би.

— Утре ли?

— Жан! — извика Антоанет с упрек.

— Ако съм още тук, ще дойда и утре.

На прага той се обърна и погледна момичетата.

— Довиждане.

На светлината отвън приликата помежду им още повече си личеше. Лицата им изразяваха детинска сериозност.

— Довиждане — повтори той.

Едва когато потъна в тълпата, учудено му мина през ума, че не беше видял бабата и дядото, за които му бе говорила Жан.

Улиците, по които след бомбардировката още се носеше прахоляк, бяха пълни с войници. Те вървяха или тичаха във всички посоки. Майа отново потъна в тълпата и веднага се почувствува смален, празен, обезличен. Като че ли собствената му съдба изведнъж се бе заличила, бе се загубила някъде. Пак бе станал просто един мъж каки сред другите мъже каки — предопределените да убиват и да бъдат убивани.

Като стигна булеварда, той погледна морето, както се гледа стар приятел. Беше приятно да видиш как се стеле и блести в далечината, така спокойно и красиво. То му напомни за отпуската, прекарана в Примрол, за къпането и дългите обиколки с каяк под слънцето.

Забеляза, че беше стигнал края на булеварда, там, където изведнъж започваха плажът и дюните. Спря се учуден. Не бе видял розовата вила. Но си каза, че погълнат от мислите си, сигурно е минал край нея, без да я забележи. Върна се обратно, като се вглеждаше поред в къщите. Стигна чак до кръстовището, но не можа да я открие. А беше тук преди малко, в тази част на булеварда, по която току-що мина. Беше сигурен, че след като се разделиха с Гейбът на кръстовището, той зави наляво. Значи нямаше грешка. За трети път измина същото разстояние.

Забеляза един гологлав англичанин, който се разхождаше кротко с ръце в джобовете.

— Бихте ли могли да ми кажете къде се намира службата за товаренето?

Англичанинът извади ръка от джоба си и без да продума, посочи една сива вила със зелени капаци.

Майа влезе. Един доста възрастен офицер, с лице сякаш зачеркнато от настръхналите мустачки, беше седнал пред малка масичка. Той държеше в ръка молив и разсеяно драскаше с него върху парче попивателна. Майа преброи три звезди на пагоните му.

— Моля да ме извините — каза той, — вие ли сте капитан Фийри?

Офицерът вдигна глава и го погледна.

— Да, аз съм — отвърна той.

И добави:

— С какво мога да ви бъда полезен?

Майа му обясни какво иска. Когато свърши, Фийри бе успял да добави две крилца на бузестия ангел, който рисуваше върху попивателната. После прокара показалец по мустачките си, остави молива на масата и извади от джоба си писалка.

— Ще ви дам една бележчица, за да ви качат. Мисля, че това е достатъчно.

Майа усети как сърцето му заудря по-бързо. Погледна Фийри, който пишеше върху лист от бележник. Наблюдаваше жадно това бяло

листче, сякаш някоя страшна сила можеше да го грабне, преди да е стигнало до него.

— Аз вече идвах веднъж да ви търся — каза той след малко. — Но ви нямаше. А когато се върнах, не можах да намеря розовата вила.

Фийри пишеше бавно, с дребен, обработен почерк.

— Тя беше до тази — каза той, без да изправи глава. — Идеята ми да изляза да си изпия чая не беше лоша.

— Има ли убити?

— Двама, единият е моят ординарец.

„Ето продължението — каза си Майа, — което Жан така искаше да научи.“

— I'm sorry^[11] — каза той.

Фийри спря и поглади с десния си показалец мустачките си.

— Да, жалко. Най-добрият ординарец, който съм имал. Тоя проклет мой късмет.

Без да бърза, той дописа бележката.

— Готово — добави. — И успех, мистър Майа.

Майа отдаде чест и излезе. Той направи няколко крачки по булеварда и изведнъж си даде сметка, че от няколко секунди държи в ръка листчето от бележник и го гледа, без да го чете. Трябваше да направи усилие, за да се съсредоточи. Това беше бележка без официален печат, само с дата и подпис. В нея се казваше, че на старши сержант Жулиен Майа от X пехотен полк му се разрешава да се качи на английски кораб, заминаващ за Англия. Майа препрочете бележката няколко пъти. Възможно ли бе свободата му да се крие в това късче хартия?

Един час по-късно той можа да се убеди, че не е точно така. Беше му нужен цял час, за да показва бележката на Фийри на всички офицери, които наблюдаваха колоните на томитата по целия плаж. Навсякъде получаваше един и същ отговор: тук товарим само англичани.

Майа се питаше дали, давайки му тази хартийка, Фийри не се бе подиграл с него. Но не успяваше да си отговори. Когато се върна в сивата вила, за да разбере каква е тази работа, Фийри вече го нямаше. „И петнайсет години да минат — мислеше си Майа, — пак ще се питам дали капитан Фийри е бил честен човек или мръсник.“

Той седна на ниската подпорна стена с лице към морето и провеси крака. После извади от джоба си блокчето шоколад, което Александър раздаваше всеки обед на момчетата от компанията. От топлината то се бе размекнало и лепнеше по хартията. Той го изяде, после избърса с кърпичка ръцете си, запали цигара и погледна отново морето.

След малко стана и тръгна по посока на кръстовището, където Гейбът стоеше на пост. Но мисълта да потъне отново в тълпата го накара да се спре. Върна се обратно и реши да тръгне за лазарета по плажа.

На няколко метра пред себе си видя някакъв цивилен да пресича колоните на англичаните. Беше дребен, с брадичка и въпреки горещината носеше шлифер. Личеше, че е накачил ордените си под шлифера. Вървеше с гневна решителност, сякаш се бе зарекъл да не умира. Беше дребно старче, съвсем само на плажа, сред войниците. Държеше се изправен и вървеше с дребни, решителни крачки успоредно на брега. Може би както всяка вечер, бе дошъл да си направи разходката — здравословната разходка на бивш военен? Или бе дошъл да види как воюват? В тая война, която толкова малко приличаше на другата — голямата, единствената, истинската, войната, в която беше участвувал той.

Майа се сети изведнъж за един кинопреглед, който бе гледал преди войната. Някакъв журналист интервюираше последния жив кавалерист от Райхсхофен. Той също беше дребно старче, но много по-дребен и стар от този, който току-що срещна. Беше толкова сбръчкан, прегърбен и разтреперан, толкова крехък, че бе наистина чудно как още се държеше на крака. Той разказваше за знаменитата атака. „Целия ден... чакахме... в хмела... Значи, чакахме... в хмела... и после храбрият генерал Мишел извика: «В атакаа!... В атакаа!»... И ние атакувахме... в хмела!» Старчето жестикулираше като луд. Размахваше немощно дясната си ръка, сякаш държеше сабята. Толкова се бе оживил, че имаше опасност изведнъж да се пречупи и разпадне. Крещеше с цяло гърло, но гласът му бе необикновено слаб: „В атакаа!... В атакаа!“ Виждаше се отново в красивата си лъскава униформа — с извадена сабя, в разцвета на двайсетте си години. За него всичко още съществуваше — знаменитата атака, войната от седемдесета година, кринолините, Наполеон III, депешата от Емс,

унижението при Седан. Всичко това съществуваше само за него. Киносалонът се заливаше от смях. „Цяла епоха! — помисли Майа. — Една действителност отпреди 70 години! И как само са се вживявали тогава! Колко омраза, колко надежди, колко лъжи! Колко глупости! Но сега вече край! Наистина край! Това вече няма смисъл. А може и никога да не е имало! Свършено е завинаги! Завинаги — както войната от деветстотин и четиринайсета-осемнайсета година, както и тази в най-скоро време, както и всички войни, които са отминали, и всички ония, които ще последват.“

Не бяха минали и десет минути, откакто Майа бе тръгнал по плажа, когато чу някой да тича след него.

— Мистър Майа! Мистър Майа!

Обърна се. Беше Гейбът. Задъхан. Бе тичал, за да го настигне. Подаде му ръка. Майа я стисна учудено.

— Много обичам — започна Гейбът — вашия френски маниер все да си стискате ръце, колчем се срещнете. Намирам това за доста по-сърдечно.

Той преливаше от сърдечност наистина. Гледаше Майа усмихнат, като че ли му беше стар приятел.

— Къде отивате?

— В къщи — усмихна се Майа.

— Къде е това „в къщи“?

— В лазарета. Там квартируваме с моите приятели.

— Аха! — кимна Гейбът.

След малко добави:

— Не искате ли вече да заминете?

Майа не можа да сдържи усмивката си. Колко млад изглеждаше Гейбът, след като бе изоставил сдържаността си!

— Аз искам. Но вашите съотечественици не искат.

— Как? Нима капитан Фийри?...

— Да — отвърна Майа.

И му разказа какво бе станало. Гейбът го изслуша, смръщил вежди.

— О! — каза той, изчервявайки се. — Съжалявам, наистина съжалявам.

Той като че ли се замисли за момент.

— Елате с мен.

Но веднага разбра, че тези думи приличат твърде много на заповед.

— Елате, ако искате с мен...

Те се отправиха към колоните на томитата. Гейбът направи няколко крачки мълчаливо.

— Как ви се струва тази война?

Беше го казал точно тъй, както би казал: „Харесвате ли този филм, тази пиеса, тази чаша чай?“

— Лоша.

Гейбът посочи с ръка към морето, корабите, колоните на англичаните, разрушените вили.

— Вбесява ме — каза той полугласно — пълното безсмислие на всичко това.

Майа го погледна отстрани. Нима той, Гейбът — толкова младичък, руменичък, толкова „жизнен“, — мислеше така! И той също мислеше така! The utter utility of all this^[12]!

— И англичаните като почнат да мислят — каза Майа този път гласно, — докъде ли ще стигнем.

Гейбът избухна в смях.

— Oh you French^[13]!

Смееше се от сърце, с цяло гърло. Майа на свой ред също се засмя. И за минута развалините на Бре Дюн, корабите, войната, всичко около тях изчезна. Имаше просто двама млади мъже, които вървяха рамо до рамо по плажа и се смееха, облени в слънце.

— Разкажете ми какво стана, след като се разделихме — каза Гейбът.

Майа му разказа. Когато чу за рижия адютант, Гейбът го прекъсна.

— Аз го познавах. Беше първокласен warrant officer^[14]. Казваше се Уейнрайт. Добър войник. Има двайсет години служба в Индия и кръста Виктория през седемнайсата. Преди две години едва не го разжалваха заради някаква история с жени. Един младичък негов подчинен, на име Смит, който беше решил да се изкара старателен. Господи! След това Смит доста време си яде котлета сам в стола.

Добър войник беше Уейнрайт. Добър стар войник. Глупаво е да умре така.

— Винаги е глупаво да се умре.

— Да — обърна наивното си лице Гейбът към Майа. — Не може да разбере човек за какво е нужно всичко това, нали?

Бяха стигнали до колоните на томитата. Гейбът се приближи до офицера и го заговори. Офицерът се обърна и внимателно изгледа Майа.

Двамата се наредиха в края на колоната.

— След половин час — каза Гейбът — ще ни дойде ред да се качим в някоя от лодките.

Майа погледна часовника си. Беше шест и четвърт. В този миг колоната се размърда и той пристъпи няколко сантиметра.

— Защо лодките са толкова малко?

Гейбът се усмихна.

— Видите ли, връщането не беше предвидено.

Майа погледна англичаните, които го заобикаляха. Повечето от тях бяха без шапки, без оръжие и багаж. С дългите си панталони и широките якета те приличаха на туристи или на спортисти, които чакат лодките, за да се поразходят. Бяха с ръце в джобовете, не разговаряха много, пушеха с небрежно изражение. В държането им нямаше и следа от нетърпение.

Неподвижен, с лице към морето, в началото на колоната стоеше английският офицер, този, с когото бе говорил Гейбът. Когато наближеше някоя от лодките, той даваше знак. Един по един томитата напускаха редиците, нагазваха във водата и се качваха в лодката. Като минеха шест души, офицерът вдигаше ръка пред следващия войник и я държеше в това положение, докато лодката завиеше към морето.

— Следващия път сме ние — обади се Гейбът.

Майа гледаше зелената лодка, която се отдалечаваше. С единствения си гребец и прекалено тежкия товар тя напредваше мъчително. Имаха късмет, че морето е така спокойно.

— Щеше да е по-добре, ако бяхме избрали друга колона — каза Гейбът.

— Защо?

— Нашата ще се товари на кораба с воденичното колело отстрани. Проклето старо корито. Питам се откъде ли са го домъкнали.

Войникът пред Гейбът се обърна.

— От Портсмът, сър. Спомням си, че съм го виждал, когато бях съвсем малък.

Гейбът се усмихна.

— О! Много по-стар е, отколкото казвате.

Томито намигна лукаво.

— Вярно, сър. Сбърках го с Victory^[15].

Гейбът се засмя. Двама-трима от англичаните, които ги бяха чули, също се засмяха.

— Victory... — подхвана Гейбът, обръщайки се към Майа.

— Посещавал съм го.

— Трябваше да се досетя — каза Гейбът.

Зелената лодка се връщаше бавно към брега.

— Бихме могли да се наредим на друга колона — предложи Майа полугласно.

Гейбът се поколеба за миг.

— Сега вече не.

И добави високо:

— О! Предполагам, че това също е добър кораб като всеки друг.

Офицерът, който командваше редицата, даде знак. Първият англичанин тръгна. Майа беше четвърти поред, веднага след Гейбът. За да стигне лодката, трябваше да нагази почти до колене във водата. Помисли си дали водата щеше да успее да проникне в ботушите му.

Приближи. Изведнъж една ръка се протегна пред него на височината на гърдите.

— Вие французин ли сте? — попита офицерът от колоната.

Майа го погледна — твърде учуден, за да отговори. Нима не се виждаше от униформата му? Гейбът не беше ли му казал? Нима той не го бе видял, когато преди малко се нареди в колоната?

Гейбът се обърна.

— Той е с мене.

— Не прилича на французин — каза офицерът.

„Глупак такъв“ — помисли си Майа.

— Аз го познавам — каза Гейбът.

— Не прилича на французин — повтори офицерът.

— Аз го познавам — настоя Гейбът енергично.

Офицерът отпусна ръка. Това беше един от онези англичани, на които преди малко Майа бе показвал бележката на капитан Фийри.

Майа седна в лодката до Гейбът. Усещаше със задоволство, че вътре в ботушите краката му бяха още сухи.

Лодката започна да завива към морето. Изглеждаше, като че ли ще потъне под товара. Но с помощта на внимателните удари на греблото все пак потегли. Майа видя как офицерът на брега отпуска ръка. Чертите на лицето му вече не се различаваха много добре.

— Защо ме попита дали съм французин? Не виждаше ли?

— Казах му преди малко.

— Тогава?

— И аз не знам.

После Гейбът добави с усмивка:

— Нелогичността, мистър Майа, не може никога да учуди един англичанин.

Майа мълча, докато стигнаха товарния кораб. Учудваше се, че вече не се радва. „По-късно ще съм доволен“ — помисли си той. Установи, че мисли за лазарета, за общата кльопачка и че за своя голяма изненада мисли за тях със съжаление. Нормално е да мислиш за приятелите си със съжаление, но за лазарета и за фургона?

„Колко бързо — каза си той — човек привиква навсякъде.“

Зелената лодка доближи кораба, свали товара си на трапа и веднага потегли обратно. Майа се покатери след Гейбът по стената от сива ламарина. Отблизо корабът изглеждаше много по-голям.

Горе, до трапа, един морски офицер разпределяше хората на палубата. Когато Майа мина пред него, той хвърли поглед върху униформата му, но не каза нищо.

— Елате — подкани го Гейбът — да отидем назад, към кърмата.

Палубата беше пълна с войници. Имаше ги и в трюмовете сигурно — наблъскани в задушната тъмнина. Имаха късмет, че бяха пристигнали последни. Те минаха покрай една картучница с кръгов обстрел, чиито две цеви със смъкнат калъф бяха насочени към небето. Сигурно имаше още една такава отпред, на носа.

— Защитени сме...

Гейбът направи гримаса.

— Най-добрата защита е едно витло, което да се върти бързо. Но това колело с перките...

Той още си мислеше за воденичното колело. Не изглеждаше разтревожен от тази подробност, тя просто го шокираше и забавляваше едновременно.

Дъските под краката им бяха още топли от слънцето. Приятна миризма на прясна боя, на катран и морска влага обгърна Майа. Той я видиша с наслада. Познатата миризма при заминаване с кораб. Макар че бяха още много близо до брега, вятърът вече изглеждаше по-силен. Майа си спомни за пътническите корабчета, които в мирно време осигуряваха връзката между Диеп и Ню Хевън и с които беше пътувал толкова пъти. Качиш се на борда и ти се струва, че дишаш друг въздух, че не си вече във Франция, като че ли Англия започваше още щом се озовеш в морето.

— Чувате ли? — обърна се към него Гейбът.

Майа отвори очи. Беше седнал направо върху дъските на палубата. Той се послуша. Би разпознал това скърцане сред хиляди други шумове — вдигането на котвената верига.

— Спи ли ви се?

Гейбът беше станал. Сега в държането му нямаше и следа от флегматичност. Майа усещаше, че той има желание да тича насамнатам, да дава заповеди и ако може, дори да помогне при маневрирането.

— Ще се поразходя.

И той тръгна, прекрачвайки проснатите тела. Майа пак затвори очи.

— Извинете, сър...

Това беше томито, който бе казал на Гейбът за Портсмът и за Victory. Той държеше в ръка две спасителни ризи.

— Едната е за капитана, като се върне.

— Благодаря — отвърна Майа и ги остави до себе си.

— Извинете, сър, имаме заповед да ги сложим веднага.

— Съгласен съм, но е страшно неудобно.

— Напротив, сър, ще ви служи за възглавница.

И той намигна. Майа и друг път го бе виждал да прави така.

— Какво става? — извика Майа, като се надигна и седна.

— Няма нищо, сър, просто колелото на воденицата почна да се върти.

— Боже мой! — каза Майа. — Колко ли време ще трябва да го слушаме!

Томито намигна отново. Намигаше, затваряйки напълно клепача си, без да свива око, а другото държеше широко отворено.

— Сигурно ще му трябва доста време, за да смели целия път до Дувър.

Около тях се чу смях. Майа се усмихна.

— Как се казвате?

— Аткинз, сър.

— Благодаря, Аткинз.

Майа се засмя в себе си, защото репликите, които току-що си бяха разменили с Аткинз, приличаха на диалог в английска пиеса. Той отново затвори очи.

Някакво бясно тракане като на шевна машина разцепи въздуха недалече от него и изправяйки се рязко, Майа осъзна, че е бил задрямал. Усещаше главата си замаяна, но беше на крак.

— Какво има?

По учудения вид на Аткинз, който се бе навел към него, разбра, че го е попитал на френски.

— Какво има? — повтори той на английски.

— Щуките, сър. Нападат ни.

Той веднага скочи на крака.

— Къде е капитан Гейбът?

— Не се е върнал, сър. Още е на носа.

Високо в небето, осветени от залязващото слънце, кръжеха щуките. Преброи пет.

— Сигурен ли сте, че идват за нас?

— Бяха шест преди малко, едната вече пусна бомбите си и замина.

— Кога?

— Току-що, сър. Вие спяхте. Картечниците стреляха, когато тя пикира, но това, изглежда, не я притесни много.

— Близо ли паднаха?

Аткинз направи гримаса.

— Едната на около десет ярда.

Майа погледна брега.

— Но ние сме още съвсем близо до брега!

Аткинз го изгледа учудено.

— Няма и две минути, откакто вдигнахме котва.

Картечницата двуцевка започна отново да стреля. Картечарят беше прекалено висок и трябваше да се превие на две, за да може да се прицелва. Картечните редове изглеждаха на Майа отчайващо бавни. Картечницата прекъсна за миг и Майа ясно чу друга, по-слаба стрелба. Тази от носа също стреляше. Над тях се разнесе пронизващо, чудовищно свистене, което набъбваше и се приближаваше с ужасяваща скорост. Майа се просна по корем на палубата.

— Не улучи — обади се Аткинз.

Главата му беше на няколко сантиметра от главата на Майа. На палубата като че ли започваше суматоха. Томитата наскочаха.

— Не ставайте! — извика повелителен глас.

Масата каки се люшна обратно. Няколко томига залегнаха отново, но по-голямата част останаха прави. Картечниците бяха млъкнали.

— Няма кой знае каква полза да залягаме — каза Аткинз.

Тоя път видяхте ли ги как падат?

— Но, сър.

— Паднаха някъде напред — обади се едно томига.

Беше дребен и слаб англичанин, с големи черни очи на момичешкото си лице.

Сега в небето кръжеха четири шуки. Те не бързаха. Вършеха си работата спокойно, методично. Чуваше се зенитката на миноносеца, който кръстосваше на един кабелт разстояние. Но белите облачета цъфваха далече под самолетите.

— Не се вижда нито един изстребител!

Аткинз намигна.

— Късно е, сър, отишли са да си легнат.

Майа се наведе и погледна морето. Воденичното колело вдигаше адски шум и правеше вихрушка от пяна. Но от това корабът не вървеше по-бързо.

— Не вдига повече от шест възла — каза томига с момичешкото лице.

Спасителната риза притискаше Майа. Той се изкушаваше да я свали, да я захвърли далече от себе си. Седна и разхлаби малко връзките.

Картечницата започна отново да стреля. Но вече не беше същият картечар. Този бе много по-дребен и почти не се навеждаше, като стреляше. Майа изпита странно задоволство.

Същото пронизващо свистене раздра въздуха. Майа залегна отново. На няколко сантиметра от главата му блестяха чифт войнишки обувки. Майа разсеяно се запита как може да са така лъснати, щом собственикът им е трябвало да прецапа през водата, за да се качи на лодката. Да не би да се е погрижил да ги лъсне, след като вече се е качил на борда?

Свистенето нарастваше главоломно. Майа имаше чувството, че към него по невидими релси върхлита влак. Беше приковал поглед в добре лъснатите обувки и машинално започна да брои капсите им. Беше изпитал такъв страх този следобед по време на бомбардировката, че сега се чувствуваше спокоен и отпуснат, като че ли това, което ставаше наоколо, никак не го засягаше.

— Не улучи! — чу се гласът на Аткинз.

На палубата някой свиреше на хармоничка.

— Чудно ми е защо ли не целят миноносеца — извика някакъв глас недалече от Майа.

Беше томито с момичешкото лице. Долната му устна леко трепереше.

— Ние сме по-голяма мишена — каза Аткинз.

Картечниците бяха прекратили огъня. Тишината, която последва, изглеждаше почти неестествена. Майа чу отново острия, раздиращ звук на хармоничката. Тя свиреше „We’re gonna hang out the washing on the Siegfried line^[16]“. Прекрачвайки проснатите тела, мина един моряк, после друг. Те си проправяха път към носа. Някой извика нещо от мостика.

— Господи! — обади се Аткинз.

Майа се наведе до него през парапета. Воденичното колело бе спряло. В същия момент те чуха шума на верига, която се развива.

Аткинз се обърна към Майа и го погледна в очите.

— Пътуването свърши.

— Трите щуки, които останаха, може и да не ни улучат.

— Not a chance^[17] — каза Аткинз.

— Ще се стъмни.

— Няма да помогне — продължи Аткинз. — Ще ни нападнат преди това.

— Дано не ни улучат...

— Дано — повтори и Аткинз.

Три щуки, три атаки, по три бомби при всяка атака... Сега целта беше неподвижна. Аткинз имаше право. Пътуването бе свършило.

Щуките горе, изглежда, не бързаха. Бяха започнали пак да кръжат. Пукотевицата на картечниците отекна наново. Този път Майа не залегна. Задоволи се да седне, опрял гръб на парапета. Той погледна около себе си мъжете, които щяха да умрат. Разглеждаше ги с любопитство, като че ли самият той не беше един от тях. Щяха да умрат, но не казваха нищо, не правеха нищо. Лицата им не изразяваха нищо. Чакаха, тежко, търпеливо чакаха. В това очакване нямаше примирение, а някаква мъжествена сила.

На свой ред Майа усети, че някой го гледа. Той разпозна томито с момичешкото лице. Големите му черни очи бяха приковани върху неговите с изражение на срамежливост и безпокойство. Виж, този не умееше да чака. Леки тръпки пробягваха по нежното му лице. Стоеше прав, с отпуснати ръце и отворени длани.

— Не улучи!

В гласа на Аткинз нямаше и следа от задоволство. Каза го, сякаш съобщаваше безпристрастно резултата от някакво състезание.

— Сега остават само два.

— Само два — повтори Аткинз.

Той седна до Майа и намигна.

— Но и два, сър, са повече от достатъчно.

Майа му подаде кутията с цигари.

— Цигарата на осъдения.

Той обясни на Аткинз, че във Франция, преди да отведат осъдения на смърт на ешафода, му дават цигара и чаша ром. Обясни му това спокойно, без да бърза. Гърлото му бе леко пресъхнало, но се чувствуваше напълно спокоен.

— Струва ми се — каза Аткинз, — че нещастникът наистина има нужда от чаша ром.

„Аз съм спокоен — помисли си Майа, — напълно спокоен.“
„Глупак такъв — каза си, — ето че и ти се набъркваш в мръсните им

истории за героизъм! Какво значение има дали си смел, или страхлив? И в очите на кого?“

— В Англия няма такова нещо — обади се Аткинз. — Французите са по-хуманни от нас.

А щуките не спираха да кръжат над главите им!

— Най-хуманното — каза Майа — все пак е да не убиваш никого.

Аткинз поклати няколко пъти глава.

— Yes^[18], сър — одобри той живо, — yes, сър!

Имаше толкова разпаленост в гласа му, че Майа го изгледа с любопитство. Двете щуки все така кръжеха над главите им. Настъпваше вечерта — светла юнска вечер.

Майа се изправи на крака и за пореден път погледна брега. Беше толкова близо! И тъкмо той олицетворяваше сега сигурността и живота. Наведе се през парапета и измери с поглед разстоянието, което го отделяше от водата. Често бе скачал и от по-високо. Какво му пречеше да свали веднага ботушите си, да се хвърли във водата, да стигне с няколко маха до сушата, да се измъкне от този плаващ ковчег? Беше много просто — ще се обърне към Аткинз, ще го помоли да му помогне да си свали ботушите, ще се сбогува и ще скочи. В същия момент той осъзна, че нямаше да направи нищо. Беше абсурдно до невероятност, но чувствуваше, че нищо не може да помогне, че няма да се реши, че не иска да тръгне. Безполезно беше да се насилва, да се опитва да си внуши страх. Щеше да стои тук неподвижен и да чака. „Нима предпочитам смъртта?“ — запита се той учудено. Не, не беше и това, беше нещо много по-странно. Като че ли някакво чудовищно любопитство към онова, което щеше да стане.

Изправи глава и погледна щуките, които продължаваха да се реят в прозрачното юнско небе. Аткинз бе проследил погледа му.

— Искат да си удължат удоволствието — каза Майа.

Инстинктивно бе снишил глас, защото на палубата сега лежеше дълбока тишина. Човекът с добре лъснатите обувки седеше на няколко крачки от него. Беше измъкнал от торбата си консерва говеждо и най-спокойно вадеше от нея големи мръвки, които поднасяше с нож към устата си. Ядеше бавно и не гледаше никого. Англичанинът с момичешкото лице бе скрил глава между дланите си.

— Да се преместим по-назад — предложи Майа.

Аткинз го погледна изненадано, но не попита нищо. Започнаха да си пробиват път. Аткинз вървеше пръв и колкото пъти закачеше някого на минаване, толкова пъти измърморваше „Sorry!“^[19]. Няколко томита се обърнаха и с любопитство изгледаха униформата на Майа. Един глас — същият властен глас, който вече бяха чули преди малко — разкъса тишината.

— Залегни!

Този път в плътната маса какви никой не помръдна, никой не продума.

— Залегни! — повтори гласът.

Беше силен, уверен глас, глас на човек, свикнал да командва и да му се подчиняват, но сред мълчанието, което получи в отговор, той изглеждаше смешно слаб и безсилен. Изминаха няколко секунди, после се разнесе същата заповед, този път последвана от псувня.

Майа се усмихна. Сега едва ли беше време да се изпълняват заповеди.

— Нека си псува! — каза Аткинз и се обърна.

Той също се усмихваше. Облегнаха се на парапета. Двете щуки кръжаха над тях. Аткинз се наведе към Майа, който го гледаше с някаква настойчивост, примесена с притеснение. Внезапно в тишината затрака картечницата. Никога животът не бе изглеждал така нереален на Майа. „Нима ще умра?“ — мина му през ума. Спомни си своята паника от следобед. Вече не се страхуваше. Беше смаян просто. Вдигна глава и видя прикованите в него очи на Аткинз.

Свистенето на самолета, който пикираше, бе толкова силно, че заглуши гласа му. Спускаше се с бясна скорост върху тях. „Това е абсурдно — помисли Майа, — всичко това е абсурдно.“ В същия миг в главата му нахлу чудовищен шум, той усети, че нещо го блъсва силно напред и се строполи върху Аткинз. Аткинз го задържа с тялото си секунда-две, после и той загуби равновесие и двамата се смъкнаха на палубата. Майа се залови за долния край на парапета и се вкопчи в него. Но веднага го пусна. Двама мъже се строполиха с цялата си тежест отгоре му. Той извика.

— Here^[20], сър — чу се гласът на Аткинз.

Той усети, че някой го вдига за раменете и го изправя на крака. Пред него стоеше Аткинз.

— Ранен ли сте? — извика Майа на френски.

Аткинз не го гледаше. Лицето му, обърнато към носа на кораба, беше осветено с тъмночервен отблясък и изглеждаше вцепенено. Той отвори няколко пъти уста, но Майа не можа да чуе гласа му. Безброй викове го заглушаваха. Майа се обърна. От носа на кораба излизаха пламъци.

Те се издигаха високо, почти без пушек. Пламъците бяха толкова силни, че Майа затвори очи. В същото време той едва не загуби равновесие и залитна върху гърдите на Аткинз.

— Ще ни смажат — изрече Аткинз на един дъх. — Всички отстъпват назад.

Тълпата около тях внезапно се бе сгъстила и като че ли ги понесе във въздуха. По лицата им играеха червени отблясъци, обгръщаше ги вълна от задушаваша топлина. Майа изведнъж усети непоносими тръпки по врата си. Ръцете му, свити отпред, се забиваха в гърдите му. Той отметна глава назад, опитвайки се с цялото си тяло жадно да поеме въздух.

Когато дойде на себе си, му се стори, че лежи удобно по гръб и усеща върху лицето си нежен, прохладен полъх. Отвори очи. Червеникави силуети се движеха наоколо. С учудване забеляза, че е прав, че плътно притискащата го тълпа не му бе позволила да падне. Затвори очи, обхвана го непреодолима сънливост. В същото време усети, че някой го удря по бузите. Отвори очи. Пред него беше лицето на Аткинз, но изглеждаше като удавено в мъгла. С цената на невероятно усилие Майа успя да задържи очите си широко отворени. Отново му стана много топло.

— По-добре ли сте, сър?

— Да, Аткинз.

Вече по-малко ги притискаха. Само тези викове да можеха да спрат поне за секунда! Никой не крещеше около тях. Виковете идваха от по-далече, от другата страна на мостика. Малко по малко огънят напредваше. Виждаше се как високите му светли пламъци се открояват в здрача. На моменти вятърът ги накланяше опасно и те усещаха по лицата си задушавашъ полъх, като че ли към тях се приближаваше зиналата паст на гигантско чудовище.

— Усещате ли палубата под краката си, сър?

— Да — отвърна Майа, — тя трябва да е отдолу.

И изведнъж през ума му мина: „Ами Гейбът! Гейбът, който бе на носа?“

— Трябва да стигнем до парапета.

— Защо?

— Как защо? За да скочим!

— Да скочим ли, сър? — попита Аткинз глухо.

Не каза нищо повече. Започна да си пробива път с рамо. „Ще бъде трудно“ — помисли Майа, но за голяма негова изненада тълпата послушно се отдръпваше. Миг по-късно той допря пръсти до горния край на парапета. Но веднага ги отдръпна. Парапетът пареше.

— Брегът! — извика Майа.

Беше съвсем близо, само на стотина метра. От удара корабът, изглежда, се бе откъснал от котвата си и бе заседнал в пясъка почти срещу лазарета. В далечината отляво Майа различи смътно колоните на томитата, наредени по плажа на Бре Дюн. Товаренето продължаваше.

Майа се наведе. Разстоянието до водата изглеждаше главозамайващо. Морето долу беше спокойно, без нито една гънка. То лъщеше като стоманен щит.

— Не е достатъчно дълбоко за скачане.

— Напротив — каза живо Майа. — Ще видите сам, аз пръв ще скоча.

Стори му се, че Аткинз е леко пребледнял.

— Не знам да плувам — отвърна той дрезгаво.

— Какво от това? Имате спасителна риза. Няма никаква опасност.

Той повтори:

— Няма никаква опасност.

Аткинз мълчеше.

— Ето какво, Аткинз, аз скачам пръв, а вие след мен.

— Не знам да плувам — повтори упорито Аткинз.

— Good God!^[21] Няма нужда да знаете да плувате! Пак настъпи мълчание и Майа усети, че Аткинз се бори отчаяно със себе си. Виковете се разнесоха отново, този път по-силно. Изведнъж вятърът ги засипа с вихрушка от искри. Като се повдигна на пръсти, Майа видя, че пламъците обгръщат мостика. Топлината беше задушваща и той усети, че почва да губи сили. Някакво безразличие и вцепенение го

обхващаха. Ръката, която бе поставил върху парапета преди малко, го болеше, искаше му се да закрепци.

— Да побързаме.

— Предпочитам да остана тук — отвърна Аткинз.

Лицето му, осветено от пламъците, изглеждаше червеникаво. Той също беше като вцепенен. Майа, го улови за раменете и го разтърси.

— Но вие ще изгорите, Аткинз, ще изгорите!...

Аткинз поклати глава.

— Не мога да скоча, сър. Това е невъзможно.

Крясъците на тълпата бучаха в ушите на Майа. Той също имаше желание да закрепци.

— Не мога да скоча — повтори Аткинз с унил и вцепенен вид.

Лицето му бе загубило изведнъж цялата си интелигентност. Майа го погледна. Храбрият, тъй спокоен досега Аткинз! И щеше да умре само защото не смееше да скочи от няколко метра. Майа го разтърси ядосано.

— Аткинз, вие ще скочите, чувате ли ме! Ще скочите! Заповядвам ви да скочите!

Аткинз се оставяше да го разтърсват. Не се съпротивляваше. Видът му бе унил и вцепенен.

— Не съм длъжен да изпълнявам заповедите ви — смотолеви той сконфузено.

Навсякъде около тях се чуваха викове. Това беше някакъв безжизнен, пронизващ, немощен вопъл. Майа огледа за миг лицата, които го заобикаляха. Върху всички тях той откри израза на безволие и пасивност, който бе прочел и върху лицето на Аткинз. „Нима и аз имам същия вид?“ — попита се той с ужас. Като че ли огънят беше гигантски хищник, който ги хипнотизираше, преди да се е нахвърлил върху им.

— Аткинз — извика Майа, — аз скачам! Не се хвърлям, а просто скачам. Всеки може да го направи. Вие също.

Аткинз го погледна, отвори уста и изведнъж завика. Това беше вик, който сякаш не идваше от човек — така кучетата вият на умряло.

— My God!^[22] — извика Майа. — Замълчете!

Безкрайното, злокобно и вцепеняващо стенание продължаваше.

— My God! Замълчете!

Письците около тях бяха станали по-многобройни. Майа също имаше желание да завие. Някаква непонятна отпадналост го обгръщаше полека. Аткинз продължаваше да вика, а лицето му беше унило и вцепенено.

— Аткинз! — извика Майа.

И с все сила му зашлеви две плесници. Аткинз престана да вика, очите му отново започнаха да се движат в орбитите си. После лицето му постепенно се отпусна.

— Скачам! — извика Майа.

Разбра, че бе изрекъл това на френски и го повтори на английски.

— Yes, сър.

— Ще ме последвате, нали?

— Не знам да плувам — отвърна Аткинз.

Майа го улови за яката и го разтърси.

— Вие ще ме последвате, Аткинз! Ще ме последвате! Ще ме последвате!

Той го молеше. Аткинз бе затворил очи и не отговаряше.

— Ще ме последвате! — умоляваше го Майа.

Той се беше вкопчил в яката на куртката му, молеше го, почти плачеше. Аткинз отвори очи.

— Yes, сър.

— Бързо! — извика Майа. — Бързо!

И него го обхващаше някаква сънливост.

— Придържайте ме за спасителната риза. Не искам да докосвам парапета с ръце.

Аткинз го хвана послушно за ризата и Майа прехвърли над парапета единия, после другия си крак. Нищо вече не го отделяше от морето. Празното пространство под него зееше главозамайващо.

— Пуснете ме!

Аткинз се бе вкопчил в спасителната риза на Майа и лицето му отново бе придобило унилото си и вцепенено изражение.

— Пуснете ме!

Горещината на парапета проникваше болезнено в кръста му.

— Пуснете ме! — извика той, като се обърна.

Нямаше сили дори да се освободи. Усещаше се празен и вдървен. Вече не знаеше точно нито къде се намира, нито какво прави. Знаеше само, че Аткинз трябва да го пусне.

— Пуснете ме! — изкрещя той на френски. И замахна назад наслуки.

Стори му се, че пада в празното от много високо. Това беше същото усещане за падане, което човек изпитва насън. Земята изведнъж изчезва под краката, сърцето се свива, някакъв нерв се отпуска някъде внезапно и всичко свършва. Когато се озова във водата, той с учудване установи, че навярно е загубил съзнание веднага след като бе ударил Аткинз. Усети приятна прохлада и си припомни, че бе изпитал същото преди малко, когато тълпата го задушаваше. Но прохладата този път не изчезна. Разпери ръце и се отпусна във водата. Усети, че се понася бавно като удавник. Спасителната риза държеше тялото му на повърхността, но краката му, натежали от ботушите, висяха. Той затвори очи и му се стори, че пропада, както преди. Отвори очите си. Водата, го милваше по лицето. Над него като огромна вертикална стена се изправяше корабът.

Почти не виждаше пламъци, но нечовешките писъци продължаваха да стигат до него. Той се отдръпна малко от кораба, за да види по-добре човешкия рояк, който се тълпеше към кърмата. Изненадваше се, че плува толкова бавно.

— Аткинз! Аткинз! — извика той и вдигна ръце над водата, за да покаже, че наистина се държи на повърхността.

Вече не беше толкова светло, за да различи лицата в неясната маса над него. Стори му се, че в отговор чу съвсем слаб вик.

— Аткинз!

Този път се чу плясък и едно тяло изплува на няколко метра от него. Майна се приближи. Плуваше така бавно, че се отчая. Улови човека за рамото. Човекът извика и се обърна. Майна го пусна. Не беше Аткинз.

— Не ме оставяйте!

— Брегът е нататък.

— Не ме оставяйте! — повтори човекът.

Гласът му беше слаб, изтощен, умоляващ.

— Можете да стигнете и сам.

— Не мога — отвърна човекът и загъркори нещо неразбираемо.

— Какво?

— Боли ме навсякъде — отвърна човекът ясно. — Боже мой! — добави той и заповтаря несвързано. — Боже мой! Боже мой! Боже мой!

Двамата плуваха един до друг, поддържани над водата от спасителните ризи.

— Ще ви бутам до брега — предложи Майа.

Той го хвана за ръката. Човекът нададе остър вик и извади ръцете си над водата. Майа ги погледна. На пръстите му нямаше нито един нокът и първата редица кокалчета откриваше кървящо голо месо.

— Божичко! — извика Майа.

Той го улови за рамото, но човекът обърна към него лице, изкривено от ужас.

— Не ме докосвайте!

— Налага се.

Майа го хвана за яката.

— Причинявате ми болка — каза човекът.

Този път не беше извикал. Бе изрекъл това тихо, с почти извинителен тон. Майа го пусна.

— А тук?

Беше го обгърнал през спасителната риза. Човекът стисна челюсти, но не каза нищо. Майа го забута пред себе си. Плуваше извънредно бавно. Пълните с вода ботуши го дърпаха надолу и той с мъка задържаше краката си на повърхността. Стори му се, че това продължава безкрайно, но по-късно си даде сметка, че е преплувал само няколко метра, преди да стъпи на дъното.

— Вече има дъно. Можете ли да се изправите?

Човекът опита, но нададе вик и се смъкна с цялата си тежест във водата. Майа започна отново да го бутам пред себе си. Малко по-нататък водата не бе вече така дълбока и стенойки, човекът докосна пясъка.

— Ще ви нося — предложи Майа и се наведе над него.

Човекът го погледна ужасено.

— Не ме докосвайте!

— Трябва! Не може да останете цяла нощ във водата.

Човекът не отговори и затвори очи. Майа го хвана през кръста и след няколко опита успя да го повдигне.

— Господи! — изохка човекът. — Господи! Господи!

После застана слабо и тихо като дете.

В момента, когато излизаше от водата, Майа се спъна в нещо. Едва не падна и с голяма мъка успя да запази равновесие. Остави възможно най-внимателно човека на пясъка. Човекът се беше

отпуснал. Главата му глухо се удари в пясъка. Лежеше неподвижно със затворени очи. Навеждайки се, Майа забеляза, че той няма вежди.

Въпреки късния час по плажа минаваха на групички пехотинци. Майа извика един от тях и го помоли да му помогне да свали ботушите си.

— Да не си бил там? — посочи пехотинецът към кораба, който гореше.

— Да.

— Моля за извинение! — каза войникът. — Какъв фал за момчетата!

Като че ли беше присъствувал на мач. На мач между Огъня и хората. И Огънят беше излязъл по-силен. Спор нямаше. Огънят беше много по-добър. Какъв фал за момчетата!

— Благодаря.

— О, извинете! — каза войникът. — В какво меле са се набутали!

Беше силно възбуден. Това беше мач. И по-силният печелеше неизбежно.

— Бих искал да те видя на тяхно място.

— Мене ли? — учуди се войникът.

И с обидено изражение добави:

— Това ли намери да ми предложиш?

В края на краищата какво общо имаше той. Той гледаше. Просто гледаше. А това са две различни неща.

— Благодаря за ботушите.

— О, нищо! — каза войникът враждебно.

И се отдалечи. Майа се обърна към англичанина.

— По-добре ли се чувствувате?

— Студено ми е — отвърна мъжът.

Майа се наведе над него.

— Влизам в морето да потърся един приятел. Ще се върна веднага. Нали мога да ви оставя ботушите си чрез това време?

— Сложете ги под главата ми — каза човекът отпаднало.

В момента, когато влизахе във водата, Майа усети силна умора. Корабът пред него продължаваше да гори. Войниците, които минаваха по пясъка, едва го поглеждаха. Корабът гореше. Изглеждаше самотен, изоставен от всички. Обгърнат от високите пламъци, мрачният му

силует се открояваше на още светлото небе. Времето беше топло. Бе светла юнска вечер, морето беше така спокойно, че вълничките, които достигаха бавно до пясъка, почти не оставяха пяна.

Майа свали спасителната риза, захвърли я на пясъка и направи няколко крачки, вперил поглед в кораба. Някакъв предмет в краката му го накара да погледне надолу. Досети се, че тъкмо в него се беше блъснал, когато преди малко излизаше от водата. Това беше голо човешко тяло, отрязано точно през кръста. Гръдният кош и главата сигурно бяха паднали другаде, може би в морето. Този къс от човешко тяло лежеше тук в неприлична поза, без име, с дълги мускулести крака, протегнати естествено като за почивка. Майа го гледаше, застанал неподвижно. Най-вече привличаше погледа коремът. С белотата, отпуснатите си мускули и извивката на хълбока той изглеждаше още жив, въпреки страшната рана. Майа се наведе и докосна трупа с ръка. Беше изстинал. Някакви войници, които минаваха, го видяха. Един от тях се обърна и подвикна някаква гнусна шега. Майа чу смеха им, който се отдалечи.

Водата беше почти топла. Освободен от ботушите и спасителната риза, Майа плуваше по-лесно. Той стигна кораба с няколко маха. Човешкият рояк продължаваше да се притиска към парапета на кърмата. Пламъците още не бяха преминали мостика или поне така изглеждаше, защото Майа виждаше само най-високите. Безбройните викове от преди малко бяха спрели, заменени от вопъл. Той беше безкраен, остър, подобен на псалм, на женски плач. Когато огненият сноп се извиеше над мъжете, вопълът ставаше по-силен. Майа виждаше тогава как вдигат и размахват умоляващо ръце. Две въжета, привързани на парапета, висяха чак до водата.

— Аткинз!

Около него плуваха или се държеха над водата само трима-четирима мъже. Над главата му продължаваше да се носи безкрайният вой, като внезапно затихваше или неочаквано се засилваше.

— Аткинз! — извика с все сила Майа.

Неясни гласове му отвърнаха отгоре. Майа се приближи. Какво още чакаха, за да скочат или се спуснат по въжетата?

Той отново повика с пълно гърло Аткинз и изчака. Чака дълго. Сега водата му изглеждаше студена и краката му започнаха да изтръпват. Най-последно видя една фигура бавно да прекрочва парапета,

да се хваща за въжето и безкрайно предпазливо да слиза. Чу се цопване и Майа приближи. Не беше Аткинз. Човекът обърна безизразен поглед към него и веднага затвори очи. Беше се отпуснал във водата, не правеше нито едно движение. Лицето му бе почерняло от саждите. Майа се държеше над водата до него.

— Обгорен ли сте?

Човекът отвори очи, но веднага отново ги затвори.

— Ръцете ми...

Гласът му беше дрезгав, като че ли не бе говорил от години.

— Можете ли да стигнете сам до брега?

— Да.

— Защо не слязохте по-рано?

Последва мълчание и Майа се питаше дали не трябва да повтори въпроса си, когато човекът отново отвори очи.

— Не помислих за това.

— Болеше ли ви?

— Да — отговори човекът, — болеше ме много и виках.

— А сега вече не ви боли?

— Да.

Той се беше отпуснал върху водата, не помръдваше, само някакво изражение на неопишуемо задоволство озаряваше лицето му.

— Не искате ли да ви бутам до брега?

— Не — отвърна човекът ясно.

Майа усещаше да го завладяват студ и умора. С усилие се задържаше над водата. Той погледна огромната стена на кораба, която се издигаше над него. Същият вопъл, подобен на псалм, продължаваше да се носи от кърмата.

Като излизаше от водата, той отново едва не се спъна в осакатеното човешко туловище. Прекрачи го, после пристъпи няколко крачки, олюля се и рухна на земята. Започна да повръща, спазми разтърсваха тялото му. След няколко минути усети да го облива пот от горе до долу. Легна по гръб и му се стори, че отново се носи сред прохладна вода.

Когато стана, беше почти тъмно и той с труд забеляза на няколко крачки от себе си англичанина, когото бе измъкнал от водата.

— По-добре ли сте?

— Да — отвърна англичанинът.

И добави по детски:

— Студено ми е.

— Но времето не е студено.

— Студено ми е, много ми е студено.

Майа каза тихо:

— Ще изпратя санитари да ви вземат с носилка.

И изведнъж изпсува.

— О! — каза човекът с извинителен тон. — Съжалявам. Бяха двама. Не можах да им попреча. Единият повдигна главата ми, а другият ги измъкна.

— Мръсници! — извика Майа.

Върна се бос в лазарета. От време на време се обръщаше и поглеждаше назад. Огънят на кораба, изглежда, бе стигнал до мунициите на картечницата, защото почти непрекъснато излиташе със свистене по някой куршум. Черната цев се очертаваше върху пламъците и както бе насочена към небето, на Майа се стори, че картечницата продължава съвсем самичка да стреля бясно към нищото.

— Не разбирам само — каза Александър — защо твоят англичанин не е скочил.

Той беше седнал на обичайното си място, подпрям длани на колене. Макар и слаба, лунната светлина бе достатъчна, за да се вижда лицето му. Майа държеше пълно канче в ръка и ядеше, като внимаваше да не изцапа панталона каки, който Дери му бе дал.

— Другите също не скочиха.

— Може да ги е било страх да не се удавят — обади се Пиерсон.

Майа поклати глава:

— Всички имахме спасителни ризи.

Чак сега той забеляза един дребен, набит силует, наведен над огъня.

— Я виж! Ти си бил тук? Все пак си изпълнил заръката ми.

— Не — отвърна със свадливия си глас Пино, — не казах нищо. Александър ми предложи да остана.

— Хай да му се не види! — засмя се Майа.

Пиерсон се бе захванал с револвера му, беше го разглобил и грижливо избърсваше една след друга частите.

— Не разбирам само — каза Александър — защо всичките тези типове не са цопнали просто във водата.

Майа отвори уста, но после промени намерението си и не каза нищо.

— Но за бога! — вдигна огромните си лапи Александър. — Изобщо не е било нужно да се колебаят!

— Ще ти стигне ли една консерва говеждо? — каза той след малко. — Не искаш ли и кутия сардини?

Луната беше изгряла напълно и от огъня, който Александър разпали след пристигането на Майа, по лицата им пробягваха сенки. Пино беше седнал отляво на Александър. Отсега нататък неговото място беше там. Александър гледаше приятелите си и си мислеше, че отново всичко е наред.

— О-хо! — обади се Дери. — За Майа имало всичко!

Майа се наведе напред.

— Ти не спиш ли? А какво стана с милионите?

— Сигурно си гладен? — прекъсна го Александър.

— И още как!

Александър му подаде кутията сардини, която току-що бе отворил.

— Всичкото ли е за мен?

— Всичкото.

— Дявол да го вземе! — каза Майа.

Те го погледнаха и се засмяха. Александър напълни своето канче с вино и му го подаде.

— Ще изплюскам дори фургона — каза Майа щастливо.

Усмихнати, те го гледаха как яде.

— А какво ще кажеш — обърна се към него Александър — за един хубав грог с уиски след това?

Дери се размърда полака на мястото си.

— Моето уиски!

— Ако искаш — каза Пиерсон, — може да ти го платим.

— Двайсет бутилки по 75 франка всяка, това прави добри парички!

— Между впрочем ти още не си ми дал десетте франка, които ми дължиш за хляба.

Дери кръстоса шишкавите си крака един върху друг.

— Никой не ни гони.

— Ето как се забогатява — отбеляза Александър. — Не било трудно.

— Да — подкрепи го с пълна уста Майа, — не било трудно. Трябва само да обичаш парите достатъчно страстно. И всъщност именно затова не са много хората, които са забогатели. Рядко се срещат хора, които да обичат нещо със страст.

Александър беше поставил едрите си космати ръце върху коленете. Той слушаше Майа със задоволство и мислеше: „Майа пак откача.“

— Ти откачаш — каза той с възхищение.

Отново всичко беше наред.

— Както си седим, защо да не приготвим по един грог за всички — предложи Дери.

Александър изръмжа.

— Не си мислете обаче, че ще хукна сега да търся вода.

— Ще отида аз — предложи Пино.

Той взе баката и изчезна в тъмнината. Майа се обърна към Александър.

— Как го намираш?

— Добро момче. Само дето, щом види швабски самолет, и веднага рипва да стреля по него.

— Това е похвално — каза Пиерсон.

— Ако имаше полза, да. Но отде да знаеш какво ще му хрумне на швабата — току-виж се спусне надолу, че да надупчи цял куп хора.

— Така е, рисковано е.

Александър сви рамене.

— Глупаво е да се рискува по този начин сега. Приятелчето Пино тая вечер го прогониха от лазарета. Стреляше от лагера. Сега ще ходи да стреля от дюните. Изкопал си е траншейка, колкото само за него.

— Той е герой — каза Пиерсон сериозно.

— Да — добави Майа, — дори е образец на герой. Не е способен да си представи собствената си смърт. Допуска само смъртта на противника.

„А доскоро — помисли си той — аз също се възхищавах от Пино.“

— Няма значение — каза Пиерсон с кроткия си глас, — той е смелчага.

— Смелчага ли? — подхвана Александър. — Разбира се, че е смелчага. Но ако му се забие някой куршум в корема, докато се прави на алтав из дюните, ще видим дали е смелчага. Може да си смел колкото щещ, но да знаеш от мен, човек има само два ташака. Никога три или четири, или половин дузина. Два! Само два! Това никак не е случайно.

Той постави няколко съчки в огъня.

— Все пак странно нещо е войната — каза Майа. — Колкото повече типове пречукваш, толкова по си заслужил.

Пиерсон обърна глава към него.

— Щом не обичаш войната, защо воюваш?

— Какво? Защо воювам ли?

— Да, защо воюваш? Можеше да дезертираш или да се самоубиеш. Щом воюваш, това значи, че си направил своя избор.

— Ти наричаш това избор? Идват и ти казват: „Тръгвай веднага в окопите, със 75 процента вероятност да бъдеш убит, или те очистваме на часа като дезертър.“ И ти наричаш това избор?

— Да — отвърна Пиерсон с кроткия си упорит глас, — аз наричам това избор.

— Прилошава ми от тебе — каза Александър.

— Готово! — извика Пино, като се показва в светлия кръг с пълната бака в ръка.

Той стоеше прав, дребен и топчест, слабо осветен от жарта. Сплъстените му черни кичури стърчаха смешно по челото.

Александър наля вода в един съд, покри го и хвърли малко дърва в огъня.

— Вземи — подаде Пиерсон пистолета на Майа. — Няма нито капчица вода в него и е зареден.

Майа се чувствуваше добре в сухите дрехи. Панталонът от английска униформа, който Дери му беше дал, имаше безупречен ръб. Като седнаше, Майа го придърпа леко към коленете и този жест бе оставил у него впечатлението, че отново е в цивилни дрехи.

— Дери, защо не ми подариш тоя панталон?

Дери бавно кръстоса крак върху крак:

— Щом искаш...

— Пошегувах се.

— Защо, можеш да го задържиш. Аз имам други.

— Други ли? Трябваше да кажеш „друг“. Защо други?

— Щом ти казвам.

Майа се наведе напред.

— И това ли е част от „милионите“.

— Може би — отвърна Дери.

Той се усмихна бавно и меката плът на бузите му се надипли в двата ъгъла на устата.

— Давайте канчетата — провикна се Александър, — ще има по едно за всеки.

Беше махнал капака и грогът ароматно димеше. Александър напълни канчето си и го подаде на Майа. После сипа и на останалите.

— Ей, Пино! — попита той. — Не вярвам да си пил такова нещо в Безон!

— Не струва пред коняка — отвърна Пино със сприхавия си глас.

Отпиваха на малки глътки. Канчетата бяха така горещи, че пареха устните и едва можеха да се държат в ръка.

— Все пак е невероятно — каза Александър, — че тия типове не са скочили.

— Страхували са се — добави Пиерсон. — Погледната от толкова високо, водата плаши. Привлича, но и плаши.

— Ами. Когато тръгнах, вече бяха спуснати две или три въжета — обясни Майа. — Можеха да слязат по тях.

— Било е много лесно тогава! — отсече Александър ядосано. — Да се чуди човек защо не са го направили!

В тишината, която последва, се чуваше само Пино, който шумно сърбаше грога. Пино мислеше, че да се слага топла вода в пиенето е женска измислица. Ако бяха питали него, той би предпочел да изпие уискито чисто. Александър е добро момче, дума няма, мъжко момче е, но по въпроса за пиенето вкусовете му са по-скоро женски.

— Какво стана е твоя красив доктор — обърна се Майа към Дери, — идва ли?

Изведнъж всички замълчаха.

— Той е мъртъв.

— Какво? — извика Майа.

— Вярно — каза Пиерсон, — ти не беше тук...

— Мъртъв?

— Да, убиха го. Калибър 77.

— Къде?

— В стаята му в лазарета. Живее в едно отдалечено крило, в мансарда. Намерили го тази вечер. Убит в леглото.

— Той! — каза Майа.

Светна кибритена клечка, която ярко припламна в нощта и Майа видя как Пиерсон разпалва лулата си — леко всмукваше и с молив внимателно натъпкваше тютюна.

— Вие не знаете всичко — каза той, — тази вечер научих подробности от един санитар.

Александър рязко се обърна към него:

— Какво? Какво още знаеш? Какво ще ни разкажеш? Пустото му кюре, навсякъде си завира носа!

— Добре тогава — смънка Пиерсон, — няма да ви кажа нищо.

По гласа му Майа позна, че този път Александър го бе засегнал.

— Ама недей така! — каза той, имитирайки плътния, жизнерадостен глас на Александър. — Разказвай! Разказвай, дявол да го вземе!

Пиерсон продължаваше да тъпче лулата си с молива.

— Добре — съгласи се той, но личеше, че тази реплика бе убила желанието му да разказва. — Изглежда, че Сирили не е бил сам в стаята. Имало една сестра с него. Всъщност били са убити прегърнати и не съвсем облечени.

Не последва никаква реакция и Пиерсон заключи:

— Това е все пак неприятно за семействата им.

— Кой го е грижа за семействата, абате! — извика Майа.

Последва мълчание и Пиерсон стана.

— Явно нещо не ви харесвам тази вечер.

Той се завъртя на токовете си.

— Ще се поразходя преди лягане.

Мина между Александър и Майа, каза с кроткия си глас „извинете“ и изчезна в тъмнината. Чуха как се отдалечават стъпките му.

— Ти го засегна — обади се Александър.

— Ами ти?

— Тъкмо затова. Нямаше нужда да го обиждаш отново, след като вече го бяхме обидили.

Майа и не помисли да се усмихне.

— Боже мой! Това негово държане на стара мома...

— Хайде стига толкова.

— За него това е само една пикантна история!

— Моля те, стига толкова — повтори Александър.

Майа замълча. Дери се размърда.

— Да лягаме ли вече?

— Да — отвърна Александър. — Обичам да слушам глупостите ви, но този път наистина ми писна.

Той потупа Пино по рамото.

— Ще лягаме ли, Пинокио?

— Не обичам да се шегуват с името ми — отвърна със сприхавия си глас Пино.

— Хубава работа! — каза Александър. — Сега пък аз изядох калая.

Той вдигна ръце към небето.

— Но какво, дявол да го вземе, ви прихвана всички тая вечер?

— Лягаме ли? — попита Дери.

— Че върви си лягай, де! Да нямаш нужда от мене? Или искаш да дойда да те завия?

— Не се ядосвай — отвърна Дери миролюбиво.

— Господи, мили божичко! — извика Александър. — Аз съм се бил ядосвал, така ли?

— Във всеки случай крещиш доста високо.

— Кой, аз ли?

— О, не — обърна се Майа към Дери, — нали виждаш, че шепне.

Приятелите се засмяха, засмя се и Майа. Но въпреки смеха той разбираше, че дълбоко в себе си е тъжен.

Когато Дери стана, превързаната му ръка се открие като бяло петно в тъмнината. Един след друг се изправиха всички.

— Ще се разходя — заяви Майа, — не ми се спи.

— Внимавай, като се върнеш — каза Александър. — Пино ще спи на пода, между двете долни легла. Гледай да не му стъпиш на главата.

— Ей, вярно — добави Пино, — да си отваряш зъркелите!

Майа тръгна по алеята. До ъгъла на сградата тя следваше стената на лазарета и там изведнъж започваха дюните. Майа ги виждаше да се гънат, белезникави на лунната светлина, осеяни тук-там с тъмни петна, които навярно бяха храсти или изоставени автомобили. Той се изкачи на най-близката дюна и седна върху пясъка. Корабът пред него гореше като факла и осветяваше морето. От мястото си Майа не можеше да различи хората, които се тълпяха в задната му част. Под гребена от пламъци той виждаше само тъмната маса на кораба. Но като се заслуша, можа да долови същия вопъл, който така го беше поразил преди малко. Това беше слаб, остър, безкраен вопъл — като женско стенание в нощта. На плажа вече нямаше никой. Всички спяха. А той беше тук, седнал върху още топлия пясък. Въздухът бе прохладен. Мускулите му бяха отпочинали и свежи. Беше хапнал с апетит, изпи един грог и сега пушеше цигарата си. Чувствуваше се добре, много добре. Щастлив беше, че живееше. А на няколко метра, в пламъците, умираха мъже. Никой не се занимаваше с тях. Те изгаряха бавно в приятната, свежа нощ. Светът продължаваше да живее. По цялата земя хората продължаваха да обичат и да мразят. Мятаха се насам и натам, всеки на своето късче земя, а земното кълбо, което ги носеше, ги завличаше все по-нататък в пространството. В този момент в Америка, по плажовете на Тихия океан, се носеше смях на момичета. И същото слънце, което позлатяваше сега гладката им кожа, щеше утре да огрее почернялата черупка на кораба. Същото слънце, което ще продължи да грее и след като целият този глупав фарс вече ще е свършил. „Умират мъже — помисли Майа, — убити от други мъже, а тези други мъже на свой ред също ще бъдат убити. Има ли смисъл това? Какво означава то?“ Не се чувствуваше развълнуван, но известно време усещаше да се надига у него дълбоко недоумение.

Връщайки се към лазарета, той забеляза под едно дърво да мърда някаква сянка. Приблужи се и различи брича и ботушите на някакъв човек.

— Я виж, това си бил ти — чу се смутен глас.

Беше Пиерсон. Той бе коленичил и изглеждаше твърде зает — мереше по земята с шивашки метър. Ръкавите му бяха запретнати,

ръцете — изцапани с пръст, а отстрани до него имаше лопатка.

— Преча ли ти? — попита Майа.

— Съвсем не.

Майа седна, опря гръб на дървото и запали цигара. Пиерсон беше извадил от джоба си препасано с ластик черно бележниче, което винаги носеше със себе си.

— Светни ми с клечка кибрит, моля те.

Пламъчето светна отново. Пиерсон драсна нещо в бележника си, захвана го с ластичето, което пльокна, и постави отново бележника в джоба си.

— Не гаси.

Той запали на свой ред цигара и седна до Майа. Колко мирно изглеждаше всичко в този час! На няколко метра смътно се виждаха нагънатите дюни. Отдясно, под едно дърво, се очертаваше недовършен окоп.

— Каж ми — подхвана Пиерсон — защо постоянно носиш пистолета със себе си? Тук няма фрицове.

— За да се довърша.

— Да се довършиш?

— Ако бъда смъртноранен и ако страдам много.

— Аха! — кимна Пиерсон.

— Шокира ли те това?

— Не, когато го чувам от един невярващ.

— Не се страхувам толкова, че ще умра — добави Майа след малко. — Страхувам се да не страдам.

— Но как ще разбереш, че си смъртноранен?

— Ще разбере.

— Може би се лъжа, но мисля, че в такъв случай човек няма достатъчно сили, за да се убие.

— Аз ще намеря.

— Не разбирам как можеш да бъдеш толкова сигурен.

— Мислил съм много за това — отвърна Майа. — Предварително съм се подготвил.

— А ако се излъжеш? Ако раната ти не е смъртоносна?

— Така или иначе няма да разбере. Ирония на съдбата, която никога не ще осъзная.

— Аз мисля — каза Пиерсон, — че бих се опитал да изтърпя страданията си.

— О-о, ти естествено! Вие християните благоговееете пред страданието!

— Не благоговееем, а се опитваме да го приемем.

— Все тая.

Майа драсна клечка кибрит, защото цигарата му беше загаснала. Пиерсон видя пламъка да осветява лицето му, и за стотен път, откакто го познаваше, изпита странното усещане, че Майа е самотен. Това не можеше да се обясни, нито да се докаже с нещо конкретно. Майа беше тук, седнал до него в тъмното. Рамото му докосваше неговото. Той палеше цигара като всеки друг път. Утре, когато отново седнат да ядат, той ще разменя същите шегички с Александър. Ще дразни Дери за неговите „милиони“. И въпреки това пак щеше да прилича на човек, който само телом е с тях.

— Ти всъщност не си много весел човек.

— Така ли? — отвърна Майа. — А мислиш ли, че има за какво да бъда весел?

— Впрочем — добави той след малко — ти се лъжеш. Преди войната аз бях доста щастлив. Мисля дори, че бях много щастлив. Освен след трийсет и осма година, когато разбрах, че тези тъпащи се готвят да се разпишат в историята.

— Това е и твоя история. Това е и твоя епоха. Нямах право да се поставяш настрана от епохата си.

— Боже мой! — извика Майа. — Но аз не се поставям настрана! Аз съм поставен настрана. Все едно да кажеш на един педераст, че няма право да не обича жените.

— Не разбирам.

— Напротив. И повечето от момчетата мислят всъщност като мен. В началото намират войната напълно безсмислена. После лека-полека успяват да се пристрастят към нея, като на футболен мач или на колоездачно състезание. Влюбват се в нея. Това е тяхната война, разбираш ли. Истинската, великата, единствената, защото те участвуват в нея. Това е с две думи *войната на живота им*. Ето как започват да мислят накрая за войната. Аз не. За мен тази война е война като всички преди нея и като всички, които ще я последват. Нещо

напълно абсурдно и лишено от смисъл — като страница с дати в учебника по история.

— Тогава ти си пораженец?

Майа обърна глава към него и Пиерсон го видя да се усмихва в полумрака.

— Дори и това не.

Той хвърли цигарата пред себе си и преди да падне на земята, тя описа къса светла дъга.

— Всъщност — подхвана той — понякога съжалявам, че съм такъв. Бих предпочел и аз самият да вярвам в нещо. Да вярваш, виж, това е главното, ако ме питаш! Независимо в какво! Независимо в каква глупост! Само да вярваш! Това придава смисъл на живота. Ти например вярваш в бога. Александър вярва във фургона. Дери пък в своите „милиони“, а Пино в картечницата. Аз не вярвам в нищо. И какво доказва това най-после? Това доказва, че като по-млад не съм бил достатъчно умен, за да разбере колко важно е да бъдеш глупак.

Пиерсон се засмя.

— Ти ли го измисли?

— То е толкова дълбоко в мен — отговори Майа, — че не е нужно изобщо да го мисля.

— Съмнявах се мъничко.

— Хитрец такъв.

— Всъщност ти се гордееш, че не вярваш в нищо.

— Не е така — каза Майа сериозно. — Това съвсем не е вярно. Преди войната аз още вярвах в доста работи. Не много. Но достатъчно, за да бъда щастлив. Когато има мир, човек по-дълго запазва илюзиите си. После дойде тази курвенска война и животът като че ли изведнъж загуби цялата си дълбочина. Това е като, да речем, кутия с пробито дъно. Всичко е изтекло. Кутията е празна.

— Не намирам.

— Естествено.

— Защо естествено?

— Теб те интересува мачът. Това е твоята война.

— Но тя е и твоя война, защото ти участвуващ в нея.

— Моля те! — възрази Майа. — Не започвай пак с проповедта си за избора.

— Това е безспорно.

— Дори да е безспорно — подхвана Майа живо, — какво доказва това? Че ти приемаш войната поради куп предварителни причини и впоследствие оправдаваш позицията си. Това е пак проповед. В действителност твоята позиция е избрана отдавна.

— Това е безспорно — повтори Пиерсон с кроткия си и упорит глас.

— Като доказателствата за съществуването на бога. Това е безспорно и в него са убедени само хората, които вече вярват в бога. И отбележи, не съм никак сигурен дали тези доказателства са наистина безспорни.

— Ти би бил по-щастлив, ако се интересуваше от войната.

— Но за бога! — извика Майа. — Нали тъкмо това се блъскам да ти обясня! Разбира се, че бих бил по-щастлив, ако вярвах във войната и във всички доводи, които ми се предлагат, за да воювам. Но аз не вярвам, това е всичко. За мен войната е абсурдна. И не само тая или оная. Всички войни. Абсолютно. Без изключение. Без привилегии. Другояче казано, няма справедливи или свещени войни, или войни за правото дело. Войната сама по себе си е абсурдна.

— Тъкмо това казвах, че си пораженец.

— В никакъв случай! — извика Майа. — Вече ти казах, дори и това не съм! Пораженец, това е човек, който все пак се интересува от мача, защото желае загубата на своя собствен отбор. Той е в играта. А мен ме интересува само да не ме убият по време на мача.

— Пък дори и това — добави той, — и това слабо ме интересува. Пиерсон живо се обърна към него.

— Защо да те интересува слабо?

— Не знам. Има куп причини. Положението, в което се намирам сега, разбираш ли... Аз хем съм в играта, хем не участвувам в нея. Това в края на краищата става непоносимо.

— Виждаш ли — каза Пиерсон победоносно.

— Е и?

— Щом ти е непоносимо положението, би могъл да се опиташ да го промениш.

— Това е немислимо — отвърна Майа, — ти продължаваш да говориш така, като че ли човек може да започне да вярва по поръчка, стига само да поиска.

— Да, възможно е.

— За мен не.

И след малко добави:

— Опитвал съм.

Пиерсон извади лулата от джоба си и започна да я пълни. Усецаше до рамото си топлото и силно рамо на Майа. Ако обърнеше глава, можеше да види в мрака врата му. Як, мускулест врат, в чиято жизненост имаше нещо животинско. „И това — каза си Пиерсон с учудване — са вратът и рамото на човек, който не държи толкова на живота.“

— А другите причини?

— Какви други причини?

— Поради които не те интересува чак толкова дали ще те убият.

— О! — каза Майа. — Не трябва да се преувеличава. Интересува ме все пак малко. Но питам се дали след войната животът ще има отново смисъл за мен.

— А ако няма?

— Ще бъде нетърпимо. За момента се трае. Да допуснем. Това, което живея сега, е като скоби. За мен войната е скоби. Но не може да се живее цял живот в скоби.

— Разбирам — кимна Пиерсон.

— Имаш ли кибрит? — подхвана той с нетърпелив тон, твърде необичаен за него.

Последва кратко драсване и клечката пламна.

— Почакай — каза Майа, — ще запаля първо аз. Лулата се разпалва по-дълго.

Той поднесе цигарата към пламъка, после подаде клечката на Пиерсон и го погледна как пали лулата си, натъпквайки я полека с парче молив.

— Много пушиш.

— Да — съгласи се Пиерсон с недоволен тон, — много пуша.

Майа гледаше малкия окоп, който започваше на два метра от тях, до дънера на едно дърво.

— Не ти ли се струва глупаво да копаеш окоп под дървото?

— Съвсем не, листакът го скрива от самолетите. Добре съм го измислил.

— Прилича на гроб.

— Да — отвърна Пиерсон.

Той понечи да стане, но отново седна.

— Значи — подхвана той — войната е абсурдна за теб?

— Да.

— Защо?

— Не може да се обясни, това е очевидно.

— Но не и за мен.

Майа се усмихна.

— Никога нищо не е очевидно за човек, който вярва.

— Не е само войната впрочем — добави той. — Съществуват убийството, смъртната присъда. Да убиеш един човек, е винаги абсурдно.

— Защо?

— Това е работа на природата. Недостойно е човек да ѝ помага.

— Разбирам.

— Но това не е истинската причина — продължи Майа. — Истинската причина е друга. Да убиваш хора е абсурдно, защото започнеш ли веднъж, после не можеш да спреш. Затова в една война няма победители. Някога мислех, че победители все пак могат да бъдат наречени оцелелите от двата лагера. Но и това се оказа невярно. Бях още прекален оптимист. Оцелелите също са победени.

— Все пак през осемнайсета бяхме победители.

— Но сега виждаш, че това не е вярно, защото трябваше да започнем отново.

— И като убиеш човек — добави той след малко, — е същото. Има вече само една възможност — да продължаваш.

— Не бих казал... — подхвана Пиерсон и спря.

— Какво?

— Не бих казал, че от време на време и на мен не ми се е случвало да мисля почти като теб за войната.

— Тогава?

— Това е незащитима позиция, ти сам го признаваш.

— Тогава?

— Просто се овладявам — това е всичко.

— Искаш да кажеш, че успяваш отново да повярваш на цялата тази измишльотина.

— Просто се овладявам — повтори Пиерсон с кроткия си глас.

Майа обърна глава към него:

— Наистина вие, католиците, не обичате незащитимите позиции. Свикнали сте душата ви да бъде на спокойствие.

— Не намирам — каза Пиерсон с едва забележима студенина в гласа, — католицизмът изисква много.

— Не, той не изисква много в сравнение с покоя, който дава. Чудесно нещо е покоят, който дава католицизмът.

— Има и неспокойни католици.

— На тях гледат зле. Добрият католик е винаги спокоен.

— Ти май съжаляваш, че не си католик.

— За бога! — засмя се Майа. — Аз също обичам спокойствието.

— А доказателството, че католицизмът е удобна религия — добави той, — е в това, че всичко, което казах тази вечер за войната или за религията, съвсем не те смути.

— За това си прав.

— Виждаш ли, настанил си се толкова добре във вярата си, че в теб не възниква и най-малкото съмнение. А когато случайно възникне, ти го наричаш слабост или се „овладяваш“.

— За католицизма се лъжеш. Да бъдеш добър католик, е много трудно.

— А да бъдеш атеист?

— Съгласен съм — отвърна Пиерсон с усмивката си на девственица, — трябва да е много трудно наистина.

Той стана, прибра незабележимо лопатката, която лежеше до него на земята.

— Във всеки случай — прибави той с тон на странно задоволство — тази вечер ти успя да си изкажеш болката.

Майа също стана.

— Ако не си кажа какво мисля, докато съм на тоя свят, кога друг път ще го сторя.

Те тръгнаха към лазарета.

Пиерсон носеше лопатката в дясната си ръка, а отляво до него вървеше Майа.

— Каква хубава нощ — изправи той глава.

— Да — съгласи се Майа.

Щеше да каже: „Хубава нощ, за да изгориш жив“, но се въздържа. Беше станало по-тъмно, защото вървяха под дърветата на алеята.

— Я кажи — подхвана Майа — какво правеше под дървото с шивашкия метър? Мога ли да те попитам?

— Можеш — отговори Пиерсон след малко. — Оставях си знаци.

— Знаци ли? Да не си заровил нещо?

— Пистолета.

— Защо?

— Как защо? За да мога да го намеря след войната.

— Виж ти! — засмя се Майа: — Що за хрумване! И за какво ти е пистолет след войната?

— За нищо — отвърна Пиерсон с известно притеснение, — ще ми бъде просто за спомен.

Повървяха мълчаливо.

— С този пистолет ли уби онзи фриц в Сар?

— О! Не е за това — отговори Пиерсон веднага. — Просто цялата война съм воювал с него.

— Как стана онова?

— Кое?

— С фрица.

— Не обичам да говоря за него.

— Извинявай.

— Няма нищо — отвърна Пиерсон.

— Стана толкова глупаво — подхвана той след малко. — По време на нощен патрул се озовахме лице в лице с него. Нямаше избор — той или аз. Излязох по-бърз.

— И как се почувствува?

— Беше ужасно. Разбираш ли, останахме известно време сами — той и аз. Беше паднал в снега, а аз — коленичил до него. Не умря веднага. Гледаше ме със сините си очи в светлата нощ. Беше много млад, почти дете. Страхуваше се. Мъчи се много, преди да умре.

— Сигурно си откачил!

— Да — каза Пиерсон просто.

— И после?

— После същото.

— И пак приемаш войната?

— Да — отговори Пиерсон.

Повървяха малко мълчаливо.

— Аз не — каза Майа. — На мен, представи си, ми изглежда много сериозно нещо да убиеш човек.

— Ти не приемаш войната, но воюваш.

— Знам! Знам! Знам! — извика Майа.

И добави:

— Знам. Според теб би трябвало да дезертирам.

— По-логично щеше да е.

— А логично ли е да се оставя да ме разстрелят, вместо да бъда убит в сражение.

Разговорът бе стигнал отново до мъртва точка. Не оставаше друго, освен да започнат пак, да се въртят безкрай в същия кръг. „Всичко, което казах тази вечер, е безполезно“ — помисли Майа с тъга.

Вратата на фургона беше широко отворена и като наближи, Майа чу дрезгавите, мъчителни звуци, които се изтръгваха от гърлото на спящия Дери. Дери беше здрав като бик, но дишането му нощем приличаше на предсмъртно хъркане.

— Мини ти пръв.

— Лека нощ.

— Лека нощ, старче — каза Майа.

Пиерсон изчезна навътре във фургона. Дери и той спяха на долните легла, а Майа и Александър на горните. Майа чу изскърцването на леглото и шума от обувките, които Пиерсон тихо постави на пода. Той влезе на свой ред, направи две крачки и се спъна в нещо меко.

— По дяволите! — чу се свадлив глас. — Не можеш ли да си отваряш зъркелите?

— Какво става? — попита Майа и чу младежкия смях на Пиерсон отдясно.

— Това е Пино, забрави ли. Александър те предупреди впрочем.

— Бях забравил — отвърна Майа. — Горкият Пино.

— Горкият Пино те праща по дяволите — чу се пак свадливият глас.

Пиерсон се засмя отново със своя младежки смях на бой-скаут.

— Добре ли си, копеле? — обади се Майа. — Извинявай.

Той се покатери на леглото си и се изтегна. Чуваше движенията, които правеше Пиерсон, като се събличаше на долното легло. Във

фургона бе тъмно, но все едно че го виждаше. Ето, Пиерсон съблича униформата си, после грижливо я сгъва, прави от нея спретнат пакет, който поставя под главата си като възглавница. После ляга свит на кравай като куче. Сега казва молитвата си. А може би тази вечер нямаше да я каже? „Не — помисли Майа, — трябва да я каже. Стриктен човек е Пиерсон. Не той ще седне да мами дядо Господ. Ето сега е легнал на дясната си страна, свит на кравай. Не е свалил безукорно чистата си риза как и късите си гащета, които му придават вид на бой-скаут. Сложил е прилепналите си длани под руменичката си буза и се моли. Когато преди малко налетях на Пино, той се изсмя с невинния смях на ученичка. Пиерсон обожава дребните майтапи, закачките и солените шегички. А сега е легнал на дясната си страна, свел е дългите си мигли върху руменичките си бузи и се моли. Моли своя Отец, който е на небето, да го избави от Злото.“

Отдавна вече не се чуваше тихото шумолене на Пиерсон, който се събличаше. Майа лежеше, изтегнат в тъмното, отворил широко очи.

— Не спиш ли? — чу той нечий тих глас.

Майа измъкна ръце изпод тила си и обърна глава наляво. Очите му бяха привикнали с полумрака на фургона и той успя да различи върху леглото отсреща главата на Александър. Сигурно се бе приповдигнал на лакът и сега също се напругаше да го види.

— Не — отвърна Майа тихо.

— За какво мислиш?

— За войната.

— Не мисли за такива работи.

— А за какво искаш да мисля?

— Отде да знам. За жени например.

— Не винаги успявам. И после, за жени аз мисля най-вече сутрин.

— Опитай все пак.

— Не — отвърна Майа, — човек не трябва да упорствува, щом не успява. Защото дори за жените започваш да мислиш тъжни неща.

— Не и аз — каза Александър. — Когато мисля за жена си, никога не мисля тъжни неща.

— Защото е твоята жена.

— Да — съгласи се Александър, — защото е моята жена.

След малко Александър отново заговори. Заради другарите си той правеше усилие да заглуши къntenето на мощния си глас.

— Майа, ти как така нямаш жена?

— Не съм женен.

— Не искам да кажа това.

— И иначе нямам.

— Това ме учудва — каза Александър. — Такова хубаво момче като теб.

— Не знам. Сигурно защото не съм намерил подходяща.

— Нито веднъж ли?

— О, не. Случвало ми се е два-три пъти. Но в крайна сметка нищо не излизаше.

— Не си попаднал на подходяща.

— И аз мисля така.

— Съжаляваш ли сега?

— Не. Но това не значи, че вината непременно е тяхна. Дори може би вината си е моя.

— Това би ме учудило. Не си човек, който би бил мръсник с жените.

— О, да! — каза Майа. — Наистина е така.

— Тогава?

— Може би не съм вярвал достатъчно.

— Мъничко поне си вярвал все пак...

— Вярвах, и то немалко в началото.

— Ето, виждаш ли.

— Това не е достатъчно. За да бъдеш щастлив в любовта, трябва много вяра. Дори когато вярваш само наполовина, пак трябва да продължиш да вярваш.

— И щастлив ли беше така?

— Да, щастлив бях. Дори доста щастлив, струва ми се. Правех това, което ми харесваше.

— Аз също — каза Александър — правех това, което ми харесваше.

— Отгоре на това си имал и жена си?

— Да.

Последва мълчание, после. Майа каза:

— Ти изневеряваш ли на жена си?

— Случва се.

— Тогава?

— Това не се брои. То е като лъч свише.

— Да, а после сигурно обичаш жена си повече, защото чувствуваш, че я превъзхождаш.

— Какви ги разправяш? — каза Александър притеснено. — Не чувствувам да я превъзхождам. Това е просто моята жена.

— А другите?

— Кои други?

— Тези, с които ѝ изневеряваш.

— Остави ги тях! — отвърна Александър. — Не им придирям.

Майа се засмя.

— Защо се смееш? — попита го Александър учудено. — Няма нищо смешно.

— Смея се, защото те обичам.

— Ти откачаш.

И Майа си отбеляза наум, че това е единствената грубост на Александър за тази вечер.

— Твоята жена, твоето бачкане, твоят фургон, твоят приятел! — занарежда Майа.

— Е и?

— Аз ли съм твоят приятел? — Майа реши да го подразни.

— Ти откачаш.

— Кажи, аз ли съм твоят приятел?

— Затвори си плювалника — отвърна Александър. — Искам да спя, чуваш ли.

— Кажи, аз ли съм твоят приятел?

Александър се обърна в леглото си и Майа виждаше вече само широкия му гръб. След малко той също легна, протегна дългите си крака и подложи ръце под тила си.

[1] Дали е по-достойно за душата да понесеш... (англ.) — из „Хамлет“ (превод Г. Милев). — Б.пр. ↑

[2] Камшиците (англ.). — Б.пр. ↑

[3] ... камшиците, стрелбите на бясната съдба... (англ.) — из „Хамлет“ (превод Г. Милев). — Б.пр. ↑

[4] Да си стиснем ръце! Да си стиснем ръце! (англ.). — Б.пр. ↑

[5] Томи — фамилиарно название на английски войник. Идва от Томас Аткинз — така в устава на английската армия се нарича условно войникът-редник. — Б.пр. ↑

[6] Значи така (англ.). — Б.пр. ↑

[7] Там всъщност е голяма бъркотия (англ.). — Б.пр. ↑

[8] Благодаря, сър (англ.). — Б.пр. ↑

[9] Гвардейски офицер (англ.). — Б.пр. ↑

[10] Назад, назад! (англ.). — Б.пр. ↑

[11] Съжалявам (англ.). — Б.пр. ↑

[12] Пълното безсмислие на всичко това (англ.). — Б.пр. ↑

[13] Ах, тези французи (англ.). — Б.пр. ↑

[14] Подофицер (англ.). — Б.пр. ↑

[15] Победа (англ.). — Б.пр. ↑

[16] Ще си простираме прането на линията Зигфрид (англ.) — игра на думи: „линия“ означава и „въже“. — Б.пр. ↑

[17] Изключено е (англ.). — Б.пр. ↑

[18] Да (англ.). — Б.пр. ↑

[19] Извинете (англ.). — Б.пр. ↑

[20] Насам (англ.). — Б.пр. ↑

[21] Боже мой! (англ.). — Б.пр. ↑

[22] За бога (англ.). — Б.пр. ↑

НЕДЕЛЯ СУТРИН

— Къде отиваш?

— Не знам, ще се поразходя по плажа. Може би ще стигна до Бре
Дюн.

Александър обгърна с поглед Майа.

— Чудна работа — каза той, — не можеш да се задържиш на едно място. Все тичаш насам-натам. Като че ли имаш вагарец в задника. И каква полза? Питам те, каква полза от това?

Майа сви рамене.

— Ще се върнеш ли за обед?

— Разбира се.

— Добре — съгласи се Александър.

Майа тръгна по алеята на лазарета, зави наляво и излезе на плажа. Изведнъж чу зад себе си забързани стъпки.

— Майа!

Беше Дери. Задъхан от тичането.

— Пъхтиш като тюлен.

— Да не съм спортист — отвърна Дери.

Той направи няколко крачки.

— Какъв хубав ден!

Майа изви глава и го погледна.

— Искаш да ми кажеш нещо ли?

— Да.

— Казвай тогава.

Майа седна на пясъка, извади цигара от джоба си и я запали. Дери се поколеба няколко секунди, после и той седна. Майа пушеше и мълчеше.

— Ето какво — каза Дери. — Нямам намерение да се оставя в лапите на фрицовете.

— Хайде бе? И ти ли ще се опиташ да заминеш с корабите?

— Да не съм луд.

Замълчаха.

— Тогава? — попита Майа.

Дери го погледна.

— Ето какво — започна той. — Ще се преоблека като цивилен, ще се настаня в някоя къща и когато пристигнат фрицовете, просто спокойно ще си стоя там.

— А ако те пипнат фрицовете?

— Няма да ме пипнат.

— Ще ти поискат документи.

— Документите ми са в ред.

Той извади войнишката книжка от джоба си, отвори я и я подаде на Майа. Там беше написано, че поради сърдечно заболяване войникът Дери е демобилизиран на втори февруари 1940 година.

— Сирили ли?

— Човек не може нищо да скрие от тебе...

— Не е лошо. Но фрицовете ще се поинтересуват чий го търсиш тука.

— Тук живея.

Той извади от портфейла си някакъв документ и го подаде на Майа. Беше квитанция за наем, с дата първи януари 1940 година.

— Тази квитанция доказва, че живея в Бре Дюн от шест месеца.

— Фалшива ли е?

— Съвсем не. Освен датата всичко е от истинско по-истинско. Наемател съм на малка ферма близо до Бре Дюн, представи си.

— И откога?

— От вчера.

Майа подсвирна.

— Другите знаят ли?

— Не, ти си първият, на когото казвам.

— Тц, тц! И защо? — учуди се Майа.

Той загреба пясък в шепа и започна да си играе, като го пускаше между пръстите си.

— Защото искам да включа и тебе в играта.

Майа изправи глава:

— Мен ли? Защо пък мен?

— Не знам — смънка Дери с пресилена усмивка. — Вероятно защото си ми симпатичен.

— Я не се занасяй.

— Ама защо? — учуди се Дери.

Майа го погледна.

— Виж какво, не казвам, че не съм ти симпатичен, но явно не за това искаш да ме включиш и мен.

— Че за какво тогава?

— Точно това питам и аз.

— Уверявам те... — подхвана Дери.

— Я не ме прави на луд.

Дери го погледна, после очите му потънаха зад очилата.

— Е, добре тогава — започна той. — Ти знаеш немски, нали?

— Аха! — сети се Майа. — Имаш нужда от преводач.

Той изравни с опакото на ръката си купчинките пясък, които беше направил.

— И за какво ти е преводач?

— Как за какво? — учуди се Дери. — Човек, който знае езика на окупатора, е винаги от полза. Това вдъхва доверие. Дори да е само за документите.

— Нямах нужда от преводач за документите. Те са напълно в ред.

— Ами, ами. Никога не се знае.

— Напротив, знае се много добре — каза Майа.

Той погледна Дери.

— Е, ще изплюеш ли камъчето?

— За кое? — попита Дери невинно.

— Хайде, побързай — подкани го Майа нетърпеливо. — Обясни ми докрай комбинацията си, ако искаш да се хвана.

— Каква комбинация?

— Довиждане тогава! — стана Майа.

Дери също стана. Той гледаше Майа и се колебаеше. Майа му обърна гръб и тръгна. Дери се спусна след него.

— Ето какво... Натрупал съм малко запаси във фермата си.

— Запаси ли? — обърна се към него Майа.

— Да. Обувки, гуми...

Майа се спря. После изведнъж избухна в смях.

— Милионите! — смееше се той. — Милионите!

— Няма нищо смешно.

Майа се смееше толкова силно, че трябваше да минат няколко секунди, преди да бъде в състояние отново да заговори.

— И на кого ще продаваш твоите обувки? На швабите ли?

— Да не съм луд — отговори Дери. — Ще ги продавам на цивилните, но не на тукашните — да не мислиш.

— Най-трудното в цялата работа — добави той важно — е пренасянето. Въпросът за пренасянето. Камион имам, не е там въпросът. Трудността е в това, фрицовете да пропуснат моите обувки, когато движението бъде възстановено.

— Но те просто ще ти вземат патъците.

— Виж, това не се знае. Не вярвам да сложат ръка върху всички частни блага.

— Частни блага!

— Нищо не доказва, че тези патъци са на френската армия. Да не е написано отгоре им. Достатъчно е да имаш фактура, това е всичко.

— Е ти имаш ли?

— Ще имам — отвърна Дери просто.

Майа го погледна.

— Значи — каза той след малко — от мен се иска да уредя работата от страна на фрицовете. Така ли?

— Да.

— Фантастично!

Майа направи няколко крачки мълчаливо, спря се и погледна Дери.

— И предполагам, че ще получа някакъв процент.

— Естествено.

— Естествено! — повтори Майа.

И започна да се смее.

— Защо се смееш? — попита Дери. — Не вярваш ли, че е възможно?

— Напротив, изглежда ми твърде възможно.

— Тогава?

— Тогава нищо. Просто това ме разсмива.

— Твое право е — каза Дери сухо. — Е, приемаш ли?

Майа го погледна.

— Абе ти да не бълнуваш?

— Не си ли съгласен?

— Не съм.

— И защо? — ядоса се изведнъж Дери.

— Право да ти кажа — отвърна Майа бавно, — и аз не знам защо.

— Слушай — подхвана Дери. — Първо, това е напълно възможно. Второ, има рискове, но те не са прекалено големи. Трето, това не вреди никому. Бих казал дори, че е по-добре аз да свия тези патъци, отколкото фрицовете.

— Виж, тука си прав.

— Тогава?

— Просто това не ме интересува.

— Шубе те е.

— Не — отвърна Майа, — и заради това не е. Виж, твоята идея да се преоблечеш цивилен я приемам. Просто е като фасул, но аз не съм се сетил. Ударът с патъците не ме привлича.

— Това е предразсъдък.

— Не е така. Честно казано, не е така. Ако наистина ме интересуваше, никакъв предразсъдък не би ме спрял. Не, просто това не ме интересува.

Майа погледна Дери с любопитство.

— Кажи ми — обърна се той към него, — наистина ли толкова много те интересуват мангизите?

— Всички се интересуват от тях.

— Лъжеш се — каза Майа след малко.

— Е, съгласен ли си?

— Не.

— Слушай, помисли малко, преди да решиш.

— Няма какво да мисля.

— Ти си глупак — каза Дери вбесен.

Майа го погледна.

— Вероятно.

— Но щом съм глупак — добави той след малко, — тогава нека бъда глупак докрай.

Стояха прави, един срещу друг, и Майа си помисли, че винаги досега лекичко е ненавиждал Дери. Заради дреболии впрочем — защото е дебел, защото е страхлив, защото е скъперник, защото не

обича жените. Но сега вече не го ненавиждаше. Да се обичат парите до такава степен, в това има нещо грандиозно.

— Всъщност — усмихна се той — ти си цял поет с твоите милиони.

— Подиграваш се с мене.

— Не — каза Майа, — ти си цял поет.

— Във всеки случай — натърти Дери — не казвай никому.

— Дори на Александър?

— И на него.

— Както искаш — съгласи се Майа сухо.

— Хайде — каза Дери. — Довиждане.

— Довиждане, поете — отвърна Майа.

Той продължи по пътя си. „Цял поет“ — каза си той полугласно и започна да се смее.

Вървеше и разсеяно гледаше около себе си. Изведнъж се спря учуден. Пушките на англичаните, довчера разхвърляни из дюните и по плажа, сега бяха изчезнали. Докъдето стигаше погледът му, не се забелязваше нито една. Значи в тяхната армия се бяха намерили началници, които са успели да се възмутят от тази разпуснатост и да дадат заповед за събиране на оръжието. И само за една нощ заповедта бе изпълнена.

Майа забеляза пред себе си някаква кола. Изглеждаше, че е тук отскоро — все още всичките ѝ колела бяха на мястото си. Майа я доближи, провря глава през вратата и я огледа отвътре. Всичко изглеждаше в ред. Контактният ключ си стоеше на арматурното табло. Майа го завъртя. Светна лампичка. Той седна зад волана и включи стартера. Моторът веднага забръмча. Този, който беше пристигнал с колата дотук, трябва много да е бързал, щом не си е направил труда да вземе ключа на тръгване. Някое падре може би. Точно в такива колички можеха да се видят по пътищата на Фландрия по време на странната война. Разнасяха божие слово по забутаните из селата поделения. Те влизаха в лагерите. Томитата веднага ставаха. Падретата ги питаха дали са чели библията. Томитата отговаряха „да“ или „не“ според случая. Тогава падретата прочитаха по няколко стиха, раздаваха им религиозни брошури и си тръгваха.

Майа даде газ и отпусна рязко съединителя. Той усети, че колелата пробуксуваха един-два пъти в пясъка, после се захванаха за

твърдо и колата потегли. Сети се за Дери и неговите милиони и се усмихна. Но всъщност беше така. На тези няколко километра по брега имаше по-фантастични богатства, отколкото на остров Монте Кристо. И всичко е твое. Всичко е твое сега, присягаш се и вземаш. Оставаше само въпросът с транспорта и Дери очевидно го бе решил.

Майа остави аустина пред първите къщи на Бре Дюн. Тук тълпата се беше сгушила и успоредните редици на англичаните се простираха по плажа сякаш до хоризонта. Майа забеляза между две вили надигнато като къртичина малко скривалище, изкопано във формата на тунел. То беше само до половината над земята, от изкопаната пръст бяха направили стени, а една ламарина, покрита с тънък слой пръст, служеше за покрив. Изглеждаше така нищожно, че човек се питаше от какво би могло да предпази. Майа пъкна глава в отвора. Зловонна миризма му пресече дъха. Скривалището бе пълно. Десетина войници и няколко цивилни между тях се бяха натъпкали в него, проснати направо на земята. Бяха мръсни, небръснати, с износени и зацапани униформи. Както се беше навел, за да ги види по-добре, всички лица се обърнаха към него едновременно. Изведнъж се надигна бясна врява.

— Какво ви прихваща? — учуди се Майа.

Виковете се засилиха.

— Обирай си парцалите! — извика някакъв глас.

— На мен ли казваш?

— Да, да, на теб!

— Обирай си парцалите, нахал! Не стой на входа!

— Но защо?

Отново се развикаха, още по-заплашително. И във всички очи, които го гледаха от дъното на скривалището, Майа изумен прочете истинска омраза.

— По дяволите! — каза той. — Нямам ли право да застава, където си искам?

— Виж какво! — извика един глас, който трепереше от яд, но се усещаше, че иска да е сговорчив. — Или влизай, или се махай! Можеш да влезеш, ако искаш. Ще ти направим местенце.

— Нямам такова намерение.

— Тогава се махай! — извика гласът вбесено.

— Но защо? — попита отново Майа.

Последвалите крясъци заглушиха гласа му. Това беше нечленоразделен, див вик, като вой на глутница.

— Обирай си парцалите! — подхвана гласът. — Обирай си парцалите, дявол да го вземе!

— Но защо?

— Махни се от входа! Мръсник!

— Но какво от това, че стоя тук? — изкрещя на свой ред Майа.

— Какво от това ли? — подхвана същият глас. — Какво от това ли, нахал такъв? Покрай теб ще ни забележат щуките!

Майа избухна в смях.

— Щуките! Но в момента не се вижда нито една наоколо.

Виковете се засилиха още повече.

— Махни се от входа, шпионин такъв! — извика дрезгав глас, който Майа не бе чувал досега.

Беше толкова мрачно в смрадливата дупка, че дори не можеше да се различи кой говори.

— Мръсен шпионин! — подхвана диво хорът.

Майа се наведе още, за да вижда по-добре. Не, тези момчета не приличаха никак на луди.

— Вижте какво, момчета — подхвана той. — Вие трябва да сте откачени! Ако мислите, че щуката ще забележи един човек сред десетки хиляди други! И че ще избере специално вашата бърлога, за да я бомбардира! Това са врели-некипели!

Отвърна му див рев.

— Слушай! — извика същият прегракнал глас. — Ще изляза и ще ти смачкам ташаците!

— Ще излезеш ли? — каза Майа. — Ами щуките?

Една обувка, запратена от дъното на скривалището, тупна в краката му.

— Махни се оттам, глупако! — извика дрезгавият глас.

Дали наистина вярваха, че са на сигурно място под тънката ламарина, между стените от пръст? Смях напушваше Майа, но в същото време всичките тези очи, святкащи от омраза и насочени към него, го изумяваха. Смайваха го тези деформирани от страха лица, на които омразата придаваше някаква жестокост.

Опита се да каже нещо, но не намери какво и като взе обувката, паднала в краката му, с все сила я запрати навътре в скривалището.

Няколко минути вървя направо. Когато изправи глава, беше изненадан, че се намира пред гаража, където миналата вечер бе срещнал Пино. Това беше снощи! А колко неща бяха станали оттогава! Нещо се бе променило на улицата. Несъмнено бяха бомбардирани още веднъж. Срещу гаража обаче си стоеше невредима къщата на Жан, която може би единствена на цялата улица не беше засегната.

Майа пресече улицата и почука на вратата. Никакъв шум не се чу в отговор. Той влезе и обиколи стаята на долния етаж. Паркетът скърцаше под краката му.

Очакваше всеки момент да чуе зад гърба си гласа на Жан: „Какво обичате, господине?“ Ще се появи като вчера в рамката на вратата, права, скръстила ръце. Колко храбър вид имаше, като го казваше. Как ли трябва да е биело сърцето и! Този път къщата беше наистина празна. Но някой все пак бе почистил. Не се виждаше прах по мебелите.

Майа влезе в кухнята. Тя изглеждаше точно така, както и предния ден. На масата видя бутилката с декоративната запушалка във форма на мъжка глава, с дебели устни и бузи. Тя беше почти празна, но в двете чаши, поставени до нея, още личаха следи от вино. Това привлече вниманието на Майа. Той си спомни жеста на Жан предната вечер, когато го бе видяла да си оставя чашата. Беше я взела веднага и бе я изплакнала, избърсала и подредила в бюфета. Като че ли в тази къща имаше закон, който под страх от смъртно наказание повеляваше една мръсна чаша да не остава повече от няколко секунди на масата. Ами тия две чаши тогава... Имаше дори петно от вино до едната. Всичко в къщата бе така спретнато, така чисто и светецо от фламандска чистота, че това петънце върху мушамата и мръсните чаши изглеждаха съвсем неестествено.

Майа мина в трапезарията, направи безцелно няколко крачки, прокара пръст по бюфета в стил Анри II. Усещаше се лека миризма на восък за лъскане на дъски. На прозорците не липсваше нито едно стъкло. Бяха се погрижили да ги оставят отворени по време на бомбардировките. На тях висяха надиплени бели пердета. Всичко беше невредимо, в пълен ред, педантично чисто. Навън имаше боклуци, разпръсната мазилка, безпорядък. Ала войната не бе стигнала тук. Къщичката си стоеше точно така, както е била някога. Прясно лъснатият под лъщеше. Майа се огледа наоколо и се усмихна,

откривайки онова, което търсеше. Пантофи от кече, поставени до вратата, очакваха госта. Той ги надяна и като тътреше крака, отново обиколи стаята. Миризмата на восък и пантофите от кече... Колко познато му беше всичко това!

Не се решаваше да си тръгне. Седна на единствения фотьойл до прозореца, запали цигара и протегна ръка за пепелника. Той беше закрепен на кожена лента, поставена напреко на страничната облегалка на фотьойла и захваната от двата края с тежести, които я уравниаваха. Пепелникът беше от мед. Блестеше като златен. Жан трябва да го е лъскала сутринта може би по-грижливо от всичко останало. Бе приятно да докоснеш нещо, което блести така. Майа се сети за двете мръсни чаши в кухнята. Мръсни чаши в такава къща! Той стана, нахлузи пантофите и тръгна към вратата. Бе странно, че всички са излезли, че не е останал никой да пази къщата. Така щяха да я ограбят много лесно. Цяло чудо беше, че войниците още не бяха започнали да чупят шкафовете и да ги изпразват. Майа се спря. Стори му се, че дочу шум от стъпки над главата си. По-скоро тропане с крака, последвано от вик. Спря се и се заслуша. Този път викът се чу по-ясно. Слаб, като че ли приглушен.

Майа мина през вестибюла и тръгна по стълбите. Те бяха доста тъмни и водеха към площадка — толкова тясна, че не биха се побрали едновременно и трима души на нея. В полумрака смътно блестяха две дръжки на врати. Майа натисна едната от тях. Вратата се отвори — изведнъж нахлу силна светлина, която го накара да притвори очи. Стаята беше много широка, осветена от два прозореца. Но в първия момент Майа видя само някакъв войник, обърнат с гръб към него. Широк гръб, над който стърчеше як врат. Войникът беше коленичил върху дюшека на леглото и се бореше с нещо. Майа го чу да ругае гърлесто. Той долови отново същия приглушен вик. Направи крачка напред и видя още един войник, когото огромният гръб на първия бе скривал досега. Вторият войник беше обърнат с лице към него. Той се беше навел от другия край на леглото, протегнал напред ръце. Имаше мръснишко лице. Двамата мъже бяха толкова заети, че не бяха чули Майа. Бяха се навели над леглото и от време на време се опираха с крака на пода, като че ли се бореха. Едрият не преставаше да псува. Майа направи още крачка напред и се спря стъписан.

— Мръсници!

Беше извикал така силно, че не може да познае гласа си. Двамата обърнаха глави. Лицата им бяха зачервени и потни. Едрият имаше глава на бик, с бледи кръвясали очички, които подскачаха като уплашени зверчета.

— Мръсници! — повтори Майа. — Не ви ли е срам!

Последва мълчание.

— Е добре, добре — отвърна дребният с мръснишкото лице, — ще оставим и за теб, приятелче. Където има за двама, ще има и за трима.

— Мръсници! — изрева Майа.

— Я стига! — провлече заплашително глас онзи с мръснишкото лице. — Не с тоя номер! Затваряй си плювалника, педи такъв! И се опитай първо да бъдеш учтив.

Гигантът не казваше нищо. Той гледаше тъпо Майа. Майа направи една крачка и постави ръка на рамото му.

— Слушай — помъчи се той да бъде спокоен. — Това, което правиш, е отвратително. Чуваш ли, отвратително! Ще престанеш ли?

Дребният с мръснишкото лице неочаквано закрещя:

— Не го слушай, Пол! Не го слушай! Ще те забаламоса с приказките си тоя дрисльо! Тури му един, Пол!

С безцветните си очички гигантът гледаше ту Майа, ту своя другар.

— Виж какво — подхвана Майа, — не би направил това у дома си, нали? Помисли малко. Откъде си?

— От Кръоз — избоботи гигантът.

— Не му отговаряй! — реवेशе онзи с мръснишкото лице. — Ще те излъже, Пол! Ще те излъже. Не го оставяй да приказва! Тури му един ти казвам! Бързо!

От яд той затропа с крака. Гигантът, изглежда, се колебаеше. За миг Майа наведе поглед и забеляза члена на мъжа. Той висеше смешно от цепката на панталона му. Изглеждаше гол и безпомощен като някакъв огромен дъждовен червей. Майа бързо вдигна очи. Но беше късно. Човекът бе забелязал погледа му. Безцветните му очички се свиха и Майа разбра, че е загубил. Той погледна тялото, което се мяташе на леглото. С цялата си тежест дребният натискаше с две ръце крехките рамене. Блузката висеше разкъсана — виждаха се гърдите.

Майа замахна пръв, но ударът му не беше точен, а и нямаше опора. Юмрукът му се плъзна по брадата и потъна в яката на куртката. Миг след това той заотстъпва, като се бранеше от ударите. Мъжът беше с цяла глава по-висок от него. Вървеше бавно, продължавайки да го удря, и Майа усещаше как огромните юмруци загребват въздуха пред лицето му. Собствените му удари му изглеждаха смешни. Върху устната на мъжа имаше кръв, но той продължаваше да пристъпва. На Майа се стори, че го изблъсква към вратата на стаята. Усещаше я да зее като капан зад гърба му. Опита се да отскочи встрани, но се подхлъзна на новите си токове. Човекът замахваше бавно и силно, никой от ударите му още не беше достигнал целта, но Майа усещаше върху себе си да натежава огромното му тяло. Ръцете го заболяха да отбива ударите. С едно лъжливо движение той успя още веднъж да го перне по лицето. Мъжът изпсува, но продължи да настъпва. „Ако ме притисне на площадката — помисли Майа, — спукана ми е работата.“ Той успя да отскочи встрани, замахна лъжливо към лицето му и се опита да го удари в корема. В същия миг усети, че един силен удар го повдигна от земята и чу как собствената му глава звънна в стената. Той стъпи на крака, останал без дъх, присви се на две, покри с ръце лицето си. „Ще ме убие“ — помисли си ужасен. Но мъжът нямаше намерение повече да го бие. Той го бе уловил за яката и почти носейки го във въздуха, го изтласкваше към вратата. Майа чу онзи с мръснишкото лице да надава остри викове. Изглежда, бе викал така още от началото, но Майа не беше го забелязал. Мъжът продължаваше да го влачи. „Ще ме хвърли по стълбите“ — помисли Майа отчаяно. И с все сила го удари с коляно. Мъжът изпсува, пусна го и Майа усети силен удар в гърдите. Олюля се, размаха ръце във въздуха, после земята изведнъж се изплъзна изпод краката му и той се затъркаля по стълбите. Това търкаляне му се стори безкрайно. Над него хлопна врата. Майа потъна в тъмнината.

Лежеше неподвижно, в слепоочията му бучеше, главата му беше размътена. Не изпитваше болка. Имаше чувството, че плува в някаква нощ, осеяна с искри. Болката дойде, когато се опита да се размърда. Успя да се привдигне на колене върху едно от стъпалата и няколко секунди остана така, в тъмното, с увиснала глава. Не можеше да се изправи. По хълбоците му се стичаше пот. Той се отпусна натежал като олово, опря буза до стъпалото и започна да повръща —

продължителни спазми го разтърсваха целия. Извади кърпичка, избърса си устата и усети по бузата му да се стича нещо хладно. Изправи се на крака и се опря на парапета. Затвори очи. Струваше му се, че ударите продължават, че той още отстъпва пред онова животно. Усещаше отново тежестта на онзи върху себе си, тежест, която го смазваше и отблъскваше назад, преди дори мъжът да го е докоснал. Уплаши се. Усети, че му се завива свят, протегна ръка и срещна топката, поставена в края на парапета. Това беше стъклена топка, направена във формата на фасетка. Спомни си, че подобна топка имаше в къщата на дядо му и баба му. Усещаше топката хладна и позната в ръката си. „Ще изляза да се поразходя на улицата — каза си той. — От чистия въздух ще се съвзема.“ В същия момент осъзна, че се изкачва по стълбата.

Опрян с цялата си тежест върху парапета, той с мъка заизкачва едно по едно стъпалата. Но се чувствуваше много слаб и се спря по средата. Коленете му трепереха. „Страх ме е“ — помисли той с яд. Чувствуваше се много слаб. Обхвана го неудържимо желание да се отпусне на място и да заспи. „Това, което правя, е абсурдно — каза си той. — Безполезно е. Онова животно пак ще ме пребие.“ Отново се заизкачва. Изпитваше върху себе си непоносима тежест, както по време на сбиването, същата тежест, която го караше да отстъпва, без дори да са го докоснали. Като стигна площадката, си даде сметка, че нещо се блъска в бедрата му при всяка крачка. Опипа се с дясната ръка. Беше пистолетът му. Изглежда, се бе измъкнал от кобура, когато е паднал, и сега се люлееше в края на каишката, която Майа носеше, закачена на врата си. Той го постави в кобура, отвори вратата, влезе и се подпря на стената. Страхуваше се ужасно.

— Вървете си, момчета.

Беше казал това ниско, с едва доловим глас. Пред себе си видя отново чудовищния гръб на гиганта, който закриваше всичко. Мъжът не се обърна. Не беше го чул.

— Вървете си, момчета — повтори Майа.

Този път мъжът се обърна и го погледна с безцветните си очи. При това движение той бе застанал така, че войникът с мръснишкото лице забеляза Майа. Той се изсмя.

— Още ли искаш? — попита той с провлачения си глас. — Не ти ли стига? Кажи, красавецо, допълнително ли искаш?

— Вървете си — каза Майа.

Искаше да изрече това с твърд тон, но отчаян чуваше как от собствената му уста излиза слаб и треперещ глас. „Старчески глас“ — помисли той с отвращение.

— Допълнително ли искаш? — повтори дребният. — Ще напълниш гащите и пак се натискаш за допълнително. Хайде, Пол, не карай господина да чака!

— Измитай се! — втрени в Майа безцветните си очи гигантът.

Той изглеждаше притеснен и с широко разтворената си длан несръчно прикриваше члена си.

— Няма да се махна — отвърна Майа.

Противно на волята му, гласът му беше все така слаб, старчески, несигурен.

— Няма ли? — пристъпи напред гигантът.

Майа усети, че се присвива като пребито куче. Опита се да се изправи и да протегне ръце пред себе си. Тялото му беше омекнало и безсилно.

— Не ме докосвайте — каза той глухо.

— Хайде, Пол! — извика този с мръснишкото лице. — Хайде! Дай му дажбата на тоя посерко!

Очичките на гиганта фиксираха Майа с изражение на нетърпимо превъзходство. Майа се разтрепера от яд.

— Мръсници! — извика.

Мъжът пристъпваше към него. Дори не мислеше вече да скрива с ръка члена си. Ръцете му бяха увиснали, имаше заспал вид. Но свинските му очички святкаха.

— Не! — изкрещя Майа и вдигна ръце пред гърдите си.

В същия момент той усети под лакътя си кобура на пистолета. Извади го и го насочи пред себе си.

— Не се приближавай! — извика.

Дръжката на пистолета беше хладна и твърда в ръката му. Някаква огромна радост го завладя.

— Охо! — каза човекът.

Той продължаваше да пристъпва. Беше само на един метър. Майа усещаше върху себе си огромната му тежест.

Отекна изстрел. Мъжът прихвана с ръце гърдите си и погледна Майа силно учуден. После отпусна ръце, прехапа устни, направи

физиономия аха да заплаче и залитна. Задържа се цели две секунди, после се свлече, просна се с цялото си тяло и повече не мръдна.

Майа се отлепи от стената и направи няколко крачки, залитайки. Той гледаше дребния с мръснишкото лице. „Този бих го претрепал с истинско удоволствие!“

— Не! — заотстъпва дребният. — Не!

Той въртеше глава и гледаше Майа с ужасени очи. Майа едва не падна, подпря се с рамо на стената и несигурно пристъпи. Движенията му бяха толкова неуверени, че пистолетът подскочаше в дланта му. Бяха му нужни цели две секунди, за да стигне леглото. Дребният беше отстъпил чак в ъгъла, между стената и прозореца, и отчаяно се притискаше там. Беше протегнал двете си ръце напред, като да се запази.

— Не! Не! — молеше той, клатейки глава наляво-надясно. — Не! Не!

Майа стреля. Мъжът се свлече на колене със свити пред тялото ръце, отвори уста и продължи да прави „не!“ с глава. Майа отново натисна спусъка. Човекът падна напред, захвана се с две ръце за леглото, после се плъзна, повличайки покривката при падането си. Беше се свил като купчина, забил лице в пода. Майа виждаше само гърба му, врата и черната му коса, разпиляна по пода, сякаш дребният продължаваше да казва „не!“. Той се наведе върху леглото и опрял ръка на дюшека, изпразни пълнителя.

В стаята настъпи изведнъж дълбока тишина. Майа се отпусна на леглото до Жан. Усещаше да прониква в него умората, но в същото време и някакво странно облекчение. Пъхна в устата си цигара, запали я и с отметната назад глава дръпна веднъж. „Убих двама души — помисли си той. — Аз, Майа, убих двама души.“ Повтори няколко пъти същата фраза, но това не помогна. Не успяваше да намери смисъла ѝ. В главата му имаше само желание да стои така и да не мърда. Попита се само дали Жан не е мъртва. Трябваше да види, да ѝ помогне, да я докара в съзнание, ако е припаднала. Но не, първо трябваше да остане така, протегнат, и да не мърда. Най-вече да не мърда. Останалото щеше да дойде после. Мускулите му бяха затоплени и отпуснати като след уморително ходене. Дюшекът беше потънал под кръста му. Той се протегна, отпусна се, като че ли се

боеше, че някоя част от тялото му няма да успее да се докосне до леглото.

Някакво парване по шията го накара да подскочи. Трябва да беше задрямал. Цигарата му беше паднала, покривайки с пепел устата и брадата му. Напъхала се бе в яката на ризата. Той извади цигарата и отново я захапа. Чувствуваше се замаян, не на себе си, както след прекалено дълъг следобеден сън. Чувството за блаженство беше изчезнало. Наведе поглед и забеляза тялото на Жан до себе си. Полата и беше събрана над бедрата и под разкъсаната блузка се виждаха гърдите — розови, кръгли гърдички, повдигнати високо нагоре. Майа протегна машинално ръка и смъкна полата върху голите крака. Той си спомни с отвращение, че предния ден беше видял Вирел да прави същото. Жан не мърдаше. Ръцете ѝ бяха отпуснати край тялото и Майа забеляза, че раменете ѝ, на мястото, където онзи с мръснишкото лице я беше натиснал с ръце, бяха зачервени и издрани от нокти. Легнала, полугола, тя изглеждаше крехка и съвсем мъничка. Кръвта заудря в слепоочията му. Той протегна ръка и с крайчеца на пръста си докосна гърдата на момичето. Гърдата леко се огъна под натиска. Майа бързо отдръпна ръката си, като да бе докоснал нагорещено желязо.

— Жан! — повика той високо. — Жан!

После я улови за раменете и я разтърси. Но тя стоеше неподвижна и бледа в ръцете му. Пусна я и припомняйки си как един лекар удряше веднъж по бузите някакъв болен, за да го свести, той удари леко и плахо Жан. Лицето ѝ остана неподвижно. Той я заудря по-силно с двете си ръце. При всеки удар отпуснатата глава на Жан се поклащаше надясно-наляво и в това движение имаше нещо, което караше Майа да се срамува. Трябваше все пак непременно да я върне в съзнание. Удряше я вече почти грубо. В смълчаната къща плесниците отекваха необичайно силно. Майа спря и си избърса челото. И изведнъж осъзна, че е сам в някаква чужда стая, с два трупа на пода и едно полуголо момиче, което удря с грубиянско ожесточение. Той, Жулиен Майа, беше тук, удряше това момиче, легнало на леглото, а на земята имаше двама мъже, потънали в собствената си кръв. Беше ги убил той, Майа.

Лека руменина нахлу под безкръвната кожа на бузите. Жан отвори очи, но веднага ги затвори.

— Жан! — извика Майа и отново я удари.

Този път последва стенание и приглушено „не“. Момичето отвори очи, но пак ги затвори. Майа я удари отново. Тя отвори очи за трети път, но погледът ѝ не успяваше да се задържи на нищо. Всеки път клепачите ѝ се затваряха, като че ли ги натискаше някаква огромна тежест.

— Жан!

Продължи да я буди, опитваше се да повдигне това отпуснато тяло, което се свличаше отново и отново. Удари я силно. Плесницата отекна върху бузата на Жан като изстрел. Лицето ѝ потръпна и тя механично замига. Очите ѝ се задвижиха трескаво под клепачите. Мъглата, която ги покриваше, постепенно се разсея. Майа видя погледът на момичето да се спира върху него и да приема ужасено изражение.

— Не ме докосвайте! — извика тя.

— Това съм аз — отвърна Майа. — Не ме ли познахте?

Тя се изправи на леглото и го погледна с блуждаещи очи.

— Вие! — каза. — Ами другите?

Майа посочи с ръка тялото на гиганта. Проснат, той изглеждаше още по-едър.

— Другият е зад леглото.

— Мъртви ли са? — попита Жан и се привдигна на лакът.

— Да.

— Вие ли го направихте?

— Да.

— Страх ме е — каза Жан.

— Те са мъртви.

— Вие ли стреляхте?

Майа кимна с глава в знак на потвърждение.

— А-а! — каза тя. — Помислих, че стрелят по мене!

Тя наведе очи и видя до краката си трупа на гиганта. Беше се проснал по гръб, в цял ръст, с опънати леко разтворени крака. Сякаш запълваше цялата стая. Майа проследи погледа ѝ и на свой ред погледна трупа.

— Колко е едър.

— Да — съгласи се Майа разсеяно.

— По-едър ли беше от вас?

— Да.

— И все пак — каза Жан тихо и решително — той е мъртъв. Вече няма да може да ми стори зло. Тя се обърна към Майа неочаквано живо:

— Как се казвате?

— Майа. Жулиен Майа.

— Мога ли да ви наричам Жулиен?

Гласът ѝ звучеше почти радостно. Майа стоеше изправен пред нея, неподвижен, унесен, с празен поглед.

— Наричайте ме, както искате.

— Но какво ви е? Това не е ли кръв по лицето ви?

— Няма нищо — отвърна глухо Майа.

Той прокара ръка по лицето си.

— Бихме се с него.

— Значи не сте стреляли веднага?

— Не.

— Виж ти! — учуди се тя. — Защо?

— Защо ли? — повтори Майа.

— Но какво ви е? Лошо ли ви е?

— Не.

Жан обърна отново поглед към трупа.

— И сега той е мъртъв.

Тя смръщи вежди и добави с ясното си гласче:

— Добре сте направили.

— Какво? — подскочи Майа. — Какво казвате?

— Казвам, че добре сте направили.

Той я погледна.

— Аха! — изсъска той. — Добре съм направил, а? Добре съм направил? Смятате, че добре съм направил?

Тя го гледаше с изумление. Майа сви рамене и сякаш рухна под собствената си тежест.

— Впрочем — каза той, говорейки сякаш на себе си — всеки би казал така.

— Сърдите ли се? — попита Жан покорно.

— Не — отвърна той уморено. — Не, не се сърдя.

И отново застана неподвижно, с увиснали ръце и празен поглед.

— Имате рана на челото — каза Жан. — Трябва веднага да се промие.

— Не ми говорете! — тропна той с крак по пода.

— Но аз не казвам нищо лошо — отвърна Жан. — Казвам, че трябва да се промие раната.

Той закрачи из стаята, поднесе цигара към устните си, стисна запалката и остана така, неподвижен, със запалка в ръка и с незапалена цигара в уста.

— Какво ще правим с тях? — Жан посочи с крак трупа на гиганта.

— Не ми говорете! — извика Майа и прокара ръка по лицето си, сякаш току-що се бе пробудил.

После се обърна към Жан.

— Какво казвате?

— Трябва да ги изнесем на улицата. Камионът за умрелите ще ги прибере.

— Какъв камион за умрели?

— Не сте ли го виждали? Минава след всяка бомбардировка.

Майа извади незапалената цигара от устата си и я захвърли. После продължи да стои прав, без да мърда, навел поглед. Гледаше трупа на гиганта.

— Колко е едър! — каза Жан.

— Млъкнете! — извика Майа. — За последен път ви казвам, млъкнете!

Последва мълчание. Той направи още няколко крачки из стаята.

— Първо ще се захвана с по-дребния.

Майа заобиколи леглото, наведе се, улови трупа на мъжа с мръснишкото лице за краката и го издърпа в средата на стаята.

— О! — скочи Жан от леглото. — Нима ще го теглите така чак до долу? Моля ви се, ще изцапате навсякъде с кръв! Ще ми изцапате дъските!

— Ще ви изцапам дъските! — извика Майа вбесен.

Той се отпрати заднешком към вратата, като дърпаше трупа след себе си.

— Нима ще ме оставите сама с другия! — извика Жан.

— Нищо няма да ви направи — процеди през зъби Майа.

Тя се хвърли на леглото и заплака.

— Само без сълзи! — каза той. — За бога, само без сълзи!

Никога светът не му бе изглеждал тъй нереален. Слизаше заднешком по стълбата, като теглеше трупа за краката. На всяко стъпало главата подскачаше глухо и се поклащаше наляво-надясно, сякаш дребният с мръснишкото лице продължаваше да казва „не“. Майа остави трупа на едно от стъпалата, обърна се с гръб и като улови отново краката, продължи да слиза. Така ставаше по-бързо.

Изведнъж трупът подскочи силно и се изтръгна от ръцете му, Майа се подхлъзна през няколко стъпала, олюля се и се залови за парапета с разтуптяно сърце. Една-две секунди остана така, усещаше глухи удари в гърдите си, бе зяпнал от удивление, питаше се какво прави тук, къде се намира, не сънува ли. После се обърна. Не, трупът си стоеше там. Когато Майа беше завил по стълбата, ръката на мъжа се бе закачила между две пръчки на парапета и сега трупът стоеше там, закачен за лявата подмишница, с провиснала от стълбата ръка, с изражението на пияница, който, падайки, се е спрял по някакво чудо. Майа изкачи няколко стъпала обратно и коленичи, за да улови ръката, която висеше. Навеждайки се, той доближи лицето си до лицето на злосторника и дръпвайки го за ръката, безжизнената глава се плъзна лекичко към него и се сгуши в рамото му с израз на преданост и нежност. Майа я погледна. Лицето беше безизразно и доста хубаво, с дребни, правилни черти. Сега в него нямаше нищо жестоко и порочно. С леко закръглените си бузи, с пълните полуотворени устни той имаше беззащитно, детинско и леко замечтано изражение. Майа усети как го облива пот от главата до петите.

Като домъкна товара си на тротоара, той се подпря на стената и си пое дъх. На улицата почти нямаше хора. Тя беше извън войнишкото оживление. Дори с разрушените къщи си запазваше вида на спокойна курортна улица. Същото слънце на лятната отпуска, същото чисто небе блестеше над Майа. Животът продължаваше както преди.

Мина войник на колело. Майа го повика.

— Я ми кажи знаеш ли къде е камионът за умрелите?

Войникът спря и погледна зинал Майа. Очите му бяха светли, опулени.

— Камионът за умрелите?

— Да, камионът, дето прибира убитите след бомбардировки.

— Никога не съм чувал за това — отвърна велосипедистът. — Камионът за умрелите? Значи прибират умрелите с камион? Каква

армия имаме, няма що. Мъртвите ги разхождат в коли, а ние да блъскаме пешачка по пътищата! Свят наопаки!

— Да не предпочиташ обратното?

— И как още! — отговори велосипедистът, без да се усмихва. —

И как още! Дали не съм предпочитал обратното!

— За него ли става дума? — добави той, посочвайки трупа.

— Да.

— Приятел ли ти е?

Майа забеляза, че дори когато не говореше, велосипедистът държеше устата си широко отворена.

— Не, не ми е приятел.

— Тогава какво ти пука дали ще го приберат с камиона? Щом не ти е приятел, остави го и това е.

— Не може — отвърна Майа.

— Не разбирам — каза другият. — Щом не ти е приятел, зарежи го. Впрочем то си е твоя работа, нали? Прави каквото знаеш. Довиждане!

Той се метна на колелото и след малко изчезна зад ъгъла. „Ама че терк!“ — каза си Майа през зъби и застана в средата на улицата. Но улицата беше пуста. Остана за миг така, чудейки се какво да прави.

— Ей, приятел! — чу се някакъв глас.

Майа се обърна. Беше велосипедистът. Той се приближи, подпря крак на земята и както си седеше на седлото, го погледна възбудено.

— Видях го! — съобщи той.

— Какво?

— Камионът за умрелите. Ей, приятел, аз мислех, че си правиш майтап, но го видях! Голям камион, с платформа и цяла купчина хора, нахвърляни един върху друг. Спря на триста метра след завоя. Забавна работа е тая армия, ще се съгласиш. Умрелите с кола се разхождат, а ние блъскаме пешачката. Свят наопаки!

— А имаше ли хора с камиона?

— Да, четирима. Трима в кабината и един дребен, мургав тип върху покрива на кабината. Тъкмо закусваха. И с какво мислиш — с ей такава парче салам и хляб! Ах, мръсниците! Да не мислиш, че такива като тях ще седнат да нагъват консерва!

— Е, каза ли им да дойдат насам?

— Не. Защо? — учуди се велосипедистът.

— Как защо? Да вземат тоя тук!

— Че ти не си ми заръчвал! — отговори велосипедистът.

— Аха! — каза Майа. — Какво ще правиш сега? Връщаш ли се?
В същата посока?

— Да.

— Тогава не би ли могъл, като минаваш покрай онези с камиона, да им кажеш да дойдат тук?

— А, пардон! — отвърна велосипедистът. — Ако ти е кеф да се занимаваш с някакъв тип, който дори не ти е приятел, то си е твоя работа. Вече ти казах — прави каквото знаеш. Аз не се меся.

— Защо?

— Просто така — отвърна велосипедистът. — Аз не се меся.

— Виж какво — каза Майа, — тоя тук не ми е приятел, но в известен смисъл го познавах.

— А-а! Ти си го познавал! Трябваше веднага да кажеш, че си го познавал. Това променя всичко, щом си го познавал. Ще ти изпълня поръчката тогава.

— Благодаря.

Велосипедистът вдигна педала и нагласи крака си.

— Все пак е забавно, не ти ли се струва, че в тази проклетата армия разхождат мъртвите с камион...

— А ние — прекъсна го Майа — блъскаме по пътя пешачката. С една дума, свят наопаки.

— Видя ли — каза велосипедистът доволен, — така е — свят наопаки.

Той изчезна зад завоя. Майа остана сам по средата на улицата. След малко се показа камионът и се насочи към него. Майа му даде знак да спре. Върху кабината седеше дребен мургав мъж, ухилен и набит, а под него, на платформата, бяха наблъскани умрели в униформи таки.

— Привет, наборе! — извика той, размахвайки салама си.

— Привет! — отвърна Майа.

От кабината излязоха двама мъже. Бяха охранени и зализани, с вътрешно задоволство, изписано по цялата физиономия.

— Това твой приятел ли е? — попита единият от тях.

— Не, не ми е приятел.

Те приближиха трупа. Не бързаха. Погледнаха го мълчаливо. За миг на Майа се стори, че присъствието му ги смущава.

— Мръсно бачкане е това — каза този, който го бе заговорил, сякаш се извиняваше.

— Хайде, де! Я, стига! — извика весело мургавият. — Какво си се разхленчил? Ти сам си избра това мръсно бачкане! Никой не те е насилвал. Беше доброволец, нали?

— Добре, добре — отвърна обидено човекът.

Шофьорът беше слязъл от кабината и опрял гръб на капака на мотора, палеше цигара. Беше обикновен, висок младеж, добре сложен, с тънки засукани мустачки. Бе кръстосал крака, обути в кожени гети, и разсеяно гледаше пред себе си.

Двамата мъже уловиха трупа, единият за раменете, другият за краката, и го понесоха към камиона.

— Качвайте се! Качвайте се! Дами и господа! — извика дребният. — Чий ред е? Има място за всички!

— Онзи там — погледна единият от мъжете към Майа — няма уважение към нищо.

Те застанаха на около метър от камиона, успоредно на платформата, и залюляха трупа.

— Ра-аз — два!... — извика мургавият. — Ра-аз — два!...

Двамата едновременно хвърлиха тялото. То се преобърна във въздуха и меко тупна върху другите.

— Три-и! — извика мургавият. — Вече е пълно! Няма повече места! Пълно е до следващата спирка! Дзъън! — размаха той дясната си ръка, като да дърпаше звънец.

— Прекаляваш, Жул — каза единият от мъжете и погледна отново Майа.

— Има и друг — събщи Майа. — На първия етаж. Но е много тежък и не мога да го сваля сам дори ако го влача. Не би ли могъл някой от вас да ми помогне?

— Това не ни влиза в работата — отвърна единият от двамата мъже. — Нашата работа е да прибираме труповете по улиците, а не да ги търсим по къщите. Има други, дето се занимават с това.

— А ако ви помоля — настоя Майа — да ми направите услуга?

— А, не! — отвърна човекът. — Не-то си е не.

— А ти?

— Аз ли? — обади се другият. — И аз казвам като него.

— Ами ти? — обърна се Майа към шофьора. — Не би ли ми помогнал?

— Аз ли? — отвърна шофьорът. — Аз съм шофьор.

Той издуха кълбо пушек пред себе си и свали кръстосаните си крака, обути в кожени гети.

— Слушай! — извика мургавичкият от мястото, където се бе покатерил. — Аз бих дошъл, но ако ми дадеш една цигарка.

— Давам ти две.

— Идвам веднага — извика оня живо.

Той остави внимателно хляба и салама върху кабината и скочи със събрани крака върху платформата. Чу се леко тупване.

— Моля за извинение, дами и господа! — провикна се той. — Извинете, ако съм ви стъпил на фасона.

Подпря се с ръка на страничния капак и весело скочи на тротоара.

— Прекаляваш, Жул — отбеляза единият.

— Не ги слушай тия двамата педераста — подхвана мургавият, вървейки до Майа по коридора на къщата. — Правят се на светци за пред хората, но това не им пречи, не е да не съм ги виждал, тихомълком да свиват халките на трупове. Ще кажеш, за какво ли са им на трупове халки? Вярно е, но все пак аз не бих направил такова нещо. Умрелият си е умрял, нали? Нито чуват, нито усещат, бедните. Съгласен съм, че няма смисъл да им правим почести, след като направо сме ги понесли към ямата. Но това не е причина да им задигаш халките. Не заради тях, разбираш ли, заради теб самия. Заради теб самия е отвратително.

— Да — съгласи се Майа.

— Онзи горе, приятел ли ти е?

— Не, не ми е приятел.

— Бомба ли го уби?

— Не, аз.

— Какво? — спря се мургавият с крак върху стъпалото и погледна втренчено Майа. — Ти ли си го пречукал? И защо?

— Искаше да изнасили едно момиче, бяха заедно с тоя, който току-що натоварихте.

— Значи и оня долу пак ти си го пречукал!

— Да.

— Значи станаха двама? Господи! Пречукал си двама наведнъж? Бива си те, няма що!

— О, не е никак трудно! — отвърна Майа неестествено. — Съвсем не е трудно, представи си.

— Ето — извади той пистолета от кобура, — виждаш ли стоманеното лостче, дето стърчи. Трябва само да го натиснеш. Лекичко, съвсем лекичко и готово! Не е нужно да те бива кой знае колко.

— Я прибири това чудо — каза дребничкият. — Такива работи ме плашат! Гледай го ти! Двама наведнъж!

Той се замисли за миг.

— Големи мръсници трябва да са били. Двама срещу само момиче! Добре си направил, че си ги пречукал.

— Мислиш ли? — каза Майа.

Той отвори вратата на стаята. Мъжът погледна едва-едва трупа на гиганта. Тръгна направо към леглото. Стиснала юмруци, в него спеше Жан.

— Я виж ти! — възкликна той.

И за пръв път, откакто Майа го беше видял, ухилен и жестикулиращ върху кабината, той престана да се смее и да се движи.

Изминаха няколко секунди.

— Я виж ти!

— Хайде!

— Имаме време — отвърна дребничкият, без да обръща глава. — Я виж ти! Колко е хубава малката! Майко мила! Колко е хубава!

Той протегна ръка.

— Не пипай!

— Хайде бе, да не мислиш, че съм мръсник! — погледна възмутено Майа мургавичкият. — Нищо няма да му направя на твоето момиче.

Той хвана крайчеца на скъсаната блузка и внимателно го повдигна, за да открие гърдите.

— Глей ти, глей ти, глей ти! — сниши той глас. — Глей ти кви гълъбчета. Остави ме да поскивам тия гълъбчета. А-а, мръсници! Какви мръсници все пак! Виж кво, в известен смисъл ги разбирам. Но

все пак са мръсници! Добре си направил, дето си ги пречукал, ти викам.

В този момент Жан полуотвори очи. Мургавичкият дръпна живо ръката си.

— Жулиен — едва чуто каза Жан.

И затвори отново очи.

— Кой е пък този Жулиен? — попита мургавият тихичко.

— Аз.

— Виж колко интересно се получава! Аз пък се казвам Жул. С две думи, Жул и Жулиен.

И пак зяпна в нея.

— Значи това е твоето момиче?

— Не.

— Слушай, я не си прави майтап! Само като я чух как казва „Жулиен“!

— Не.

— Не може да бъде! — разочаровано каза мургавичкият. — Леле-мале! Чакай да поскивам тия ръчички! И тая красива муцунка! Нищо работа, пък ти е мило да видиш едно хубаво момиче заспало. Сякаш ти се доверява.

— Хайде, слизаме ли?

— Значи — обърна се той към Майа — това е твоето момиче?

— Вече ти казах, че не е.

— А-а! — отрони само мургавичкият.

И отново придоби разочаровано изражение.

— Добре! — подхвана той. — Не е твоето момиче. Но ще я свалиш, нали?

— Не.

— Какво? — учуди се мургавичкият. — Защо не, такова хубаво момче като теб? Абе, не знаеш какво губиш! Това момиченце е тъкмо на възраст. Аз винаги казвам, че шестнайсет години е добре. Но по-късно е вече твърде късно. Знаем кво ти казвам, приятелче. Жена, която не започне на шестнайсет години, да знаеш, никога няма да стане добра в леглото. Ако бях министър, щях да изкарам закон за това. Ще наредя на всички: „Момичето ви е на шестнайсет години? Давай! На мъж! И готово! Веднага! Никакви възражения!“ Знаем кво ти говоря. Слушай, има момичета от буржоазията — цяло нещастие, на 15–16

години, пък още играят на кукли! Кукла ли?... Кукла ли?... Абе, един голям... им трябва! И то веднага! Знам кво говоря. По-късно е вече твърде късно. Никога няма да стане добра в леглото, от мен да го знаеш. Жената е деликатно нещо. Нямах представа, колко сложно е устроена. Ако не е имала мъж навреме, съхне. Точно така е, както ти казвам — съхне. О, знам много добре, че има девственици на 20 и дори на 25 лазарника, които са още хубавички. На гледане, да. Като ги гледаш така отвън, да. Хубава каросерия, да. Но моторчето вече не струва. Прекалено дълго е бездействиувало. Е, това е!

— Идваш ли? — подкани го Майа.

— Боже мой! — отвърна другият с недоволен вид. — Не мога ли да я погледам? Няма да ти я повредя, като я гледам!

— Леле-мале — продължи той, — скивай колко е бяла и розовичка, и всичко останало... и чистичка! Гледай. Отдалече се вижда, че момичето е чисто. Няма да повярваш, приятелче, но такива момичета като нея се подмиват два-три пъти седмично, ако щеш вярвай, и дори всеки ден. Мисли си каквото щеш, но все пак е приятно да имаш работа с момиче, което се мие!

Той въздъхна.

— Чакай да ѝ поскивам косата — подхвана отново. — Толкоз е тънка, че не прилича на коса! Абе, изобщо няма да кажеш, че е коса! Същинска коприна!

Той протегна ръка, за да докосне косата, но се спря и остана така, с увиснала ръка и странно изражение на лицето.

— Не смея — обърна се той учуден към Майа, — не смея. Не е ли смешно, а? Не смея.

— Е! — подкани го пак Майа.

— Не се сърди — отвърна мургавият. — Тръгваме!

Той се обърна към трупа на гиганта и го подритна с презрение.

— Тоя дебелак!... — изрече той. — Винаги съм казвал — едно нещо, колкото е по-голямо, толкова е по-глупаво!

Когато слязоха на улицата, двамата мъже се бяха подпрели на страничния капак на камиона. Те закусваха със същото изражение на охранени, зализани хора, което толкова бе учудило Майа. Шофьорът си стоеше на същото място — пушеше, пилеше ноктите си и мълчеше. От време на време погледът му се спираше на неговите другари, но като че ли не ги виждаше. Когато качиха трупа на гиганта в камиона, той

извади от джоба си гребенче, среса се грижливо, после постави гребена в калъфчето му, а калъфчето в джоба. С елегантно движение на китката метна цигарата през рамо, проследи я със задоволство как пада и се качи в кабината.

— Пак се сецам — размахваше ръце мургавичкият, покатерил се отново на мястото си. — Жул и Жулиен! Забавно е, не ти ли се струва?

— Не — отвърна Майа. — Но благодаря за помощта.

Моторът забръмча. Майа погледна камиона, който се отдалечаваше. Стоеше прав по средата на улицата. Не мърдаше. Ръцете му висяха, отпуснати. Гледаше как камионът на Падналите за Родината отнасяше двамата мъже, които той бе убил.

Когато Майа влезе в стаята, Жан отвори очи. Той приближи. Жан седна в леглото, видя го да идва към нея и изведнъж се усмихна.

— Жулиен.

— Да.

— Свалихте ли ги?

— Да.

— Пред вратата ли са?

— Не, камионът ги откара.

— Аха! — кимна тя.

И в погледа, с който го обгърна, имаше сдържаност, покорство и въпрос.

— Ще изчистя това — погледна Майа в краката си — и тръгвам.

Жан скочи от леглото и го изгледа уплашено.

— Веднага? Тръгвате веднага?

— Да.

Тя се спусна към него, прегърна го и се сгуши в гърдите му. Той остана за секунда неподвижен, после откопча ръцете на Жан, които го прегръщаха, и ги постави пред себе си. Тя изправи глава. Лицето ѝ беше по детски изкривено от болка. Отвори уста, за да каже нещо, но сълзите я задушаваша. Тогава започна да клати отрицателно глава, втренчила поглед в Майа.

— За бога! — извика Майа. — Недейте! Той улови главата ѝ с двете си ръце.

— О! — молеше го тя през сълзи. — Не ме оставяйте, Жулиен! Не искам да остана сама в тази къща. Не бих могла повече сега.

— Как сама? Ами Антоанет?

— Антоанет? Тя замина вчера при едни приятели, на два километра оттук.

— А дядо ви и баба ви?

— Те умряха.

Майа повдигна вежди.

— Кога, вчера ли стана това?

— Преди две години.

Той я погледна.

— Да — продължи Жан. — Вчера ви казах, че са в мазето, но това не беше вярно. Винаги казваме така на войниците, които влизат у нас. Не знаехме кой сте, разбирате ли?

— Значи сте живели в тази къща съвсем сами двете? От две години? И как сте се справяли?

— О, справяхме се добре. Аз бях чиновничка в пощата, а Антоанет шиеше по малко.

— Но защо и вие не сте заминали с нея?

Жан вдигна глава и очите ѝ блеснаха.

— Ами къщата? Къщата си е наша. Къщата и всички мебели. Ако я напусна, ще я ограбят.

— Но това е лудост! Тук непрекъснато бомбардират.

— И Антоанет казваше така. Но тя е бърза, затова. Аз не исках да замина. Ако замина, след войната няма да имаме нищо. Ще останем на улицата.

— А къде ще останете, ако ви убият?

— О! — отвърна Жан. — Няма да ме убият. Може да е глупаво, но си мисля, че ако напусна къщата си, те ще я бомбардират, а ако остана, ще бъде възнаградена и тя няма да пострада.

— Да — съгласи се Майа. — И на мен преди войната ми се е случвало да мисля такива неща.

Прекъсна го остро свистене. Той машинално коленичи. Но веднага се вдигна и погледна момичето.

— Ще слезем ли в мазето? — попита тя и запуши с две ръце ушите си — трещяха зенитките.

— Да — отвърна Майа.

После добави с усмивка:

— Да се надяваме, че и този път ще бъдете възнаградена.

Тя тръгна по стълбите пред него. Вървеше, сякаш усещаше погледа на Майа върху тялото си. Един или два пъти се обърна, за да му се усмихне, цялата се извъртя. Майа забеляза, че е със същата скъсана блузка. Мазето беше малко, слабо осветено. На всяка от четирите стени имаше високи лавици, пълни догоре с празни бутилки. Увиснали плътно една до друга, на опънати от единия до другия край на мазето върви, висяха наденици.

— Толкова наденици! — каза Майа слисан. — Имате за цял живот!

— Какво? — извика Жан.

— Толкова наденици!

Те никак не пречеха на Жан, но висяха на височината на лицето му и за да може да застане, макар и приведен, той трябваше да завре главата си някъде между тях.

— За какво ви са всичките тия празни бутилки? — извика Майа.

Той видя как Жан отваря уста, но макар че беше много близо до нея, не чу нищо. Чудовищното боботене нарастваше с всяка секунда. Жан запуши с ръце ушите си, ала Майа знаеше, че това е безполезно, че такъв грохот дори не се нуждае от ушите на човека, за да проникне в него. Той се загнездва веднага в тялото. Не можеш да направиш нищо, за да избягаш.

Щяха да падат бомби, а Майа не мислеше за тях. Гледаше надениците, които обграждаха плътно главата му, безбройните бутилки, запълнили рафтовете на мазето, и Жан, права на два метра от него, затиснала с длани ушите си. Гърдите ѝ се показваха под разкъсаната блузка. Жан го гледаше. Той разбираше, че се опитва да му се усмихне, но без особен успех. Тя също виждаше, че няма смисъл да говори.

В стрелбата на зенитките настъпваха неочаквани паузи, последвани от внезапни кресчендо. Майа чакаше бомбите, а бомбите не идваха. Както всеки друг път Майа неспокойно се попита дали има някакво предчувствие. Предчувствието, че ще бъде убит, или обратно, предчувствието, че ще излезе жив и здрав оттук. Но и сега не успяваше да разбере какво точно е предчувствието му. Или по-скоро разбра, че мисли ту едното, ту другото: „Тоя път ще си останеш тук“ или „И тоя път ще се измъкнеш.“ Попита се кое е по-добре да си мисли. Може би, ако мислеше: „Тоя път ще останеш тук“, именно тази мисъл щеше да

му донесе късмет. И тогава беше по-добре да не мисли, че ще се измъкне. Или пък напротив? Може би, когато човек си мисли, че ще го убият, наистина го убиват, и обратно? Стигнал до това заключение, Майа си каза, както винаги, че трябва да се засрами и че е глупак. Но знаеше, че това също бе трик, фалшиво театралничене, опит да хвърли прах в собствените си очи и че още сто пъти щеше да се пита с тревога — със същото престорено безразличие — какво наистина мисли и какво е „по-добре“ да мисли.

Усети някакво облекчение, когато падна първата бомба. В полумрака очите на Жан се разшириха и заблестяха. Те гледаха Майа с призив и молба. Изминаха няколко секунди. После бомбите западаха, този път една след друга. Жан подскочи към него, сякаш изхвърлена от пружина, и го прегърна.

Земята потрепера под краката им. Празните бутилки задрънчаха по полиците, подскачаха рязко, сякаш се опитваха да се измъкнат от местата си. В същото време надениците около Майа се люшнаха и се заудряха в главата му. Вече не можеше да се наведе, за да ги избегне, защото ръцете на Жан го стягаха като в менгеме. Опитваше се да се запази от тях, но щом мръднеше, залюляваха се други, движението се предаваше по връвчиците, на които те висяха, и тогава цялата редица започваше да танцува. Бомбите продължаваха да падат. При всяка експлозия къщата се разтърсваше още по-силно. Празните бутилки подскачаха по-рязко по рафтовете. Сега всичките наденици танцуваха с вдървените и непохватни движения на марионетки. Майа се опита да избегне ударите им, като подви колене, но с отпусналата се върху него Жан не можеше да стои така дълго. Нямаше какво да направи, освен да остане както си беше — с изправена сред надениците глава, като топка, заобиколена от кегли. Бомбите продължаваха да падат. Къщата продължително се раздрусва. Две или три бутилки успяха да изскочат на земята, надениците около лицето му се заклатиха по-бързо и по-силно като в някакъв лудешки танц.

Над главата му сега се носеше непрекъснато свистене — отпърво на щуката, която пикираше, после ясно отличимото свистене на бомбата и накрая, съвсем близо до него, неизбежният метален трясък като от грохота на влак, който влиза в станцията на метрото, но пристига отгоре, спускайки се отвесно, с познатото до болка свистене на пневматичните спирачки и на изпуснатия въздух за отваряне на

вратите. Експлозията след това не беше нищо. Цяло облекчение бе да я чуеш. Тя принадлежеше на миналото. Майа чакаше вече следващите бомби. Чакаше ги, отчаяно напрегнат.

Той наведе глава и видя раменете на Жан да се разтърсват от ридания. Тя се притискаше силно към него — към краката, към корема му, със ситни конвулсивни движения, сякаш искаше да влезе в тялото му, да се скрие там. Надениците около главата на Майа продължаваха да танцуват във всички посоки, подрусвайки се непохватно. От време на време те меко го плясваха по лицето, а на моменти усещаше леки удари и отзад, по тила, като че ли някой се закачаше. Накъдето и да погледнеш в полумрака на мазето, само тях виждаше — червени, извити, смешни. Цяла армия наденици, увиснали като по чудо във въздуха, подскачащи и люшкащи се във всички посоки, мълчаливо, с някаква тромава гъвкавост. От време на време някоя бутилка изскачаше от рафта, тупваше на земята, превърташе се един-два пъти, после оставаше така, неподвижна, гузна, с глупаво зеещо гърло. Скоро около двамата се насъбраха пет-шест бутилки. Коварно желание да избухне в смях обхвана Майа.

Жан вдигна глава към него и отвори уста. Но Майа не чу никакъв звук. Няколко пъти разтвори уста като риба в аквариум. Той се наведе и извика в ухото ѝ:

— Не чувам!

Тя наведе глава и отново я скри в гърдите му. Двамата стояха тук, във влажния полумрак на мазето, нелепо прегърнати — тя с разкъсана блузка, той заобиколен от подскачащи и танцуващи наденици, непохватни като някой дебелак, който се опитва да имитира танцьорка от баровете, а около тях празни бутилки, които с десетки дрънчеха в огромната какофония, сякаш бе дошъл свършекът на света.

Тъкмо тогава у Майа изведнъж се появи желанието. Усети как се надига у него и постепенно неудържимо го завладява. Слепоочията му затуптяха и той с все сила притисна Жан до себе си. Пред очите му падна пелена. Мазето изведнъж му се стори неясно и размазано. Съществуваше само това младо тяло, което той притискаше жадно към себе си, невъобразимият шум, който го заобикаляше, меките удари на надениците от време на време по лицето и тила му и празните бутилки, които изскачаха една след друга от рафтовете. Притискаше Жан, сякаш искаше да я погълне, да я затвори в себе си, да задуши плътта ѝ в

своята. Някаква неудържима сила го повдигаше, започна на свой ред да трепери и да се притиска до нея, сякаш и той щеше да затанцува. Но страхът не го бе напуснал. Беше тук, стаен някъде в него. Усещаше го под трептящото си желание. Меките удари на надениците продължаваха да се изсипват по него и той разтърсваше от време на време глава като бик, когото пикадорите дразнят с пиките си. Желаше Жан алчно, с маниакално настървение, но в същото време го беше страх. И този страх не изчезваше. На косъм се крепеше, но не изчезваше. Желанието му — също. И Майа се крепеше на косъм. Значи това е животът? Празни бутилки и танцуващи наденици. И той, Майа — на косъм. Жан също — на косъм. И всички жени и мъже в света, които всеки миг могат да бъдат убити. Майа вдигна глава изведнъж и се изсмя, но не чу никакъв звук да излиза от гърлото му. А се смееше и раменете му тъй силно подскачаха, че погледнат откъм гърба, сякаш ридаеше.

Когато излязоха от мазето, Майа погледна часовника си, установи, че вече е обед и че приятелите му щяха да се безпокоят за него. Накани се да се сбогува с Жан, после се сети, че подът на стаята е още в кръв и че не биваше да остави Жан да го чисти сама. Поиска й парцал и леген и изправени във вестибюла, те се поскараха мъничко, защото тя настояваше сама да се заеме с това. Накрая отстъпи, отиде в кухнята и след малко се върна оттам, носейки нещата, които Майа бе поискал. Той се изкачи по стълбите пръв.

Коленичил на мястото, където беше паднал гигантът, той започна да обира кръвта с парцала. Когато парцалът се напоеше съвсем, изстискваше го над легена. Ръцете му веднага почервеняваха. И тъй няколко пъти. Жан стоеше права пред него, навела глава. Гледаше го как чисти.

— Оставете — каза тя след малко. — Не умеете да обирате. Дайте ми парцала. После, ако искате, ще го изстисквате, защото ръцете ви са по-силни.

Той й подаде парцала и протегнал ръце, за да не се изцапа, я изчака да свърши. Когато парцалът беше напоен, тя му го подаваше и той го изстискваше над легена. Почистваха мълчаливо няколко

минути, с приветливия и спокоен вид на младоженци, които се забавляват да домакинствуват заедно.

— Готово! — каза Майа.

Изправи се с труд и остана на мястото си, свел поглед. Гледаше легена в краката си. Беше пълен.

— Аз ще го сваля — предложи припряно Жан. — Ще донеса каната с вода, за да се измием.

Той я чакаше, вдигнал ръце във въздуха. Засъхвайки, кръвта по ръцете му ставаше черна и лепкава. Чу шум по стълбите и разбра, че Жан чисти следите от кръв по стъпалата. Като се върна, те измиха ръцете си в легена, без да сменят водата, за да я пестят, после един след друг си измиха и лицата. Жан беше донесла две кърпи. Докато се бършеше, Майа забеляза, че е втренчила очи в него.

— Жулиен.

Той повдигна вежди въпросително.

— Нищо.

След малко Жан подхвана:

— Неприятно ли ви е да ви наричам Жулиен?

— Не.

— Не искате ли да хапнете мъничко? Ще ви приготвя нещо.

Бързо ще стане.

— Не съм гладен.

— А не искате ли да пийнете нещо? Не сте ли жаден?

— Не съм — излъга Майа.

— Жулиен?

— Да?

— Нали няма да ме оставите сега?

Той я погледна. Стоеше изправена и неподвижна пред него, с разкъсаната блузка и очи, пълни с тревога.

— Как така да ви оставя? Разбира се, че ще ви оставя. Какво искате да правя тук?

Жан потръпна от глава до пети, сякаш я бе ударил.

— Но защо? — каза тя със свито гърло.

— Как защо?

— След онова, което стана — отвърна тя глухо, — не бих могла да живея сама тук.

Гледаше втренчено влажното петно по средата на стаята.

— Струва ми се, че все ще ги виждам двамата. Особено niskия, със злите му очи, когато ме гледаше долу в кухнята. О, Жулиен, ако знаехте! Беше ужасно! Едрият пиеше виното, без да продума. Изглеждаше по-скоро притеснен. Но niskият почна да ме гледа с едни особени и зли очи, после се приближи към мен и изведнъж ми разкъса блузата, изви ми ръцете отзад и ме заблъска към другия. Псуваше. Беше ужасно, Жулиен! Треперех като лист, но толкова се страхувах, че не можех да извикам. Едрият ме гледаше с малките си очички и нищо не казваше. А niskият ми извиваше ръцете, блъскаше ме към него и псуваше зад мен. О, Жулиен! Как ме псуваше! Как ме псуваше!

— Стига! — викна изведнъж Майа.

Той направи няколко крачки мълчаливо, после продължи по-спокойно:

— Ако не искате да живеете тук, тогава идете при сестра си, при вашите приятели. Там ще бъдете на по-sigурно място.

Жан го погледна.

— А къщата ми? Ако я напусна, ще ми я ограбят. И какво ще ни остане след войната?

— След войната! — сви Майа рамене. — Дали ще свърши някога тази война? И какво значение има къде ще бъдете след войната?

— Това е моята къща.

— И тази ваша къща sigурно ще бъде бомбардирана.

— Не! — отвърна тя разпалено. — Не. Ако остана, няма да я бомбардират.

— Дали ще останете или не, това не променя нищо.

— О, не! — възрази Жан.

Тя го погледна. Очите ѝ бяха пълни с тревога.

— О, Жулиен! Моля ви, не ме оставяйте. Не можете да ме оставите сега.

— Сега ли?

— О! — каза тя, без да му отговори. — Ще ги виждам през цялото време. Всеки път, когато се качвам по стълбите, ще ги чувам да бродят около мен.

— Това е глупаво — страхувате се от мъртвите, а от бомбите не ви е страх. Мъртвите нищо няма да ви направят.

— Страх ме е — глухо каза тя.

— Но за бога! Щом толкова ви е страх, тогава идете да живеете при Антоанет!

— Не! — отвърна Жан решително. — Ще остана тук.

Майа запали цигара и няколко секунди я гледа, без да каже нещо.

— С две думи — хладно изрече той, — искате да останете, за да пазите къщата, а от мен искате да остана, за да пазя вас.

— Но какво ви пречи да останете, щом ви моля?

— Просто не ми харесва, това е.

Последва мълчание.

— Истината — процеди Жан — е, че не искате да останете, защото ви е страх от бомбите. Вие сте страхливец!

Майа се усмихна.

— Мръсно женче — каза той, но без грубост.

Тя премигна няколко пъти, но не отговори нищо, не помръдна.

— Впрочем — добави Майа — вярно е, че ме е страх от бомбите. Вас пък ви е страх от мъртвите! Всеки се бои от нещо.

— Не ме е страх.

— Тогава всичко е наред.

Тя го погледна със святкащи от гняв очи.

— Щом сега ме изоставяте, защо тогава изобщо се намесихте!

— Точно това се питам и аз.

— О, Жулиен! Как смееете да кажете подобно нещо?

— Но за бога! Не аз, а вие го казахте! Хайде да свършваме — ще отидете ли при Антоанет или не?

— Не! — тропна тя по пода. — Не, не, не! Няма да напусна къщата си.

— Добре — каза той, — в такъв случай, сбогом.

Жан погледна ръката, която ѝ подаваше, без да я поеме, и очите и се напълниха със сълзи.

— Тогава значи вие не ме обичате? — каза тя.

Майа я гледаше зяпнал.

— Виж ти! Но за това никога не е ставало дума!

— Кажете си, Жулиен, кажете си! Не ме обичате никак, нали? Дори съвсем мъничко?

— Това няма нищо общо.

— Кажете, Жулиен — умоляваше го тя, — кажете, вярно ли е, че не ме обичате, дори съвсем мъничко?

— Ако искате да знаете, аз ви уважавам, защото сте смела... Ами да, смела сте в известен смисъл. И понеже сте хубава, лесно бих ви пожелал. Не знам защо ви казвам това — добави той ядосано, — вие го знаете по-добре и от мен. То няма нищо общо впрочем.

— О-о! — захленчи тя. — Знаех си, че не ме обичате. Дори съвсем мъничко. И освен това мисля, че ми се сърдите. Не знам защо, но ми се сърдите.

— Кой, аз ли ви се сърдя?

— Да, сърдите ми се и ще ме оставите тук съвсем сама.

— Единствено от вас зависи да не бъдете сама — каза Майа раздразнен. — Идете при Антоанет.

— О, Жулиен! — каза тя. — Толкова ме е страх. А вие ще ме оставите! Не искате да си признаете, но ми се сърдите!

— Не ви се сърдя! — извика Майа.

Разправията толкова пъти се беше връщала в една и съща точка, че той вече не знаеше докъде точно бяха стигнали. Чувствуваше се едновременно объркан, развълнуван и нервиран.

— Да, сърдите ми се! — кършеше ръце Жан. — Сърдите ми се, защото убихте двама души заради мен.

— Не — отвърна Майа.

После, внезапно ядосан, извика:

— О, за бога! Млъкнете!

— Жулиен!

— Не! — отвърна Майа. — Отивам си, чувате ли, отивам си!

Той направи крачка напред. Жан веднага се озова до него, с ръце около шията му, прилепила тяло до неговото. Целуваше го наслуки по лицето, с кратки и бързи целувки. Той виждаше как подскача пред очите му устата ѝ — розова, несръчна като кучешка муцунка.

— Жулиен!

— Пуснете ме!

— Не — каза тя на пресекулки, — не! Аз ви обичам! Обичам ви!

Опитваше се да се освободи, но тя го притискаше до себе си с изненадваща сила и продължаваше да обсипва лицето му с целувки. Притискаше с всички сили тялото му до своето.

— Жулиен! — прошепна глухо Жан. — Искам те!

— Малка мръснице!

— Искам те! — шепнеше тя. — Искам те!

Те се боричкаха лице до лице. Жан бе обвила ръце около врата му и го притискаше до себе си с неочаквана сила. Той дърпаше ръцете ѝ и навярно ѝ причиняваше болка, но тя продължаваше да покрива лицето му с целувки. Усещаше топлия ѝ дъх върху устните си.

— Сега, Жулиен! Сега! Сега!

— Малка мръснице! — процеди той през зъби. — Какво ли не би направила заради къщата си!

— Не, Жулиен! Не, не е затова. Аз те обичам!

— Пусни ме! — извика той разярено.

Тя търсеше устните му. Майа усещаше влажните ѝ топли устни едновременно навсякъде по лицето си. Тялото ѝ се стремеше към неговото. Усещаше го как потръпва поривисто. Той я ругаше в лицето, но тя не го слушаше и се притискаше още повече към него. Усети как слепоочията му започнаха да бият.

— Курва! — процеди той. — Ако това си искала, трябваше да те оставя на ония двамата.

Ръцете на Жан увиснаха. Тя отстъпи. Не казваше нищо. Гледаше Майа и погледът ѝ беше нетърпим.

— Е — каза той, — свърши ли се?

— Вървете си.

— Свърши ли се с голямата любов? — изсмя се цинично той.

— Вървете си.

— Да — отвърна той, — отивам си.

Но не помръдваше. Погледът, който бе приковала върху него, го изгаряше. Не можеше да тръгне под този поглед.

— Курва! — процеди той отново. — Ония двамата те възбудиха, нали? И това, че ги убих, те възбуди още повече?

— Вървете си.

Беше вече твърде късно. Не можеше да тръгне с този поглед върху себе си. Не можеше да отнесе завинаги със себе си този поглед.

— Искат ти се — каза той глухо, — искат ти се, нали?

„Аз съм подлец“ — помисли си той с някаква необяснима радост. Внезапно Жан направи крачка напред и го удари по лицето. Няколко секунди той стоя неподвижен, с парещата от плесницата буза. Изпитваше огромно облекчение.

— Аха, удряш ме! — отрони той тихо и заплашително. — Така ли, удряш ме?

Изведнъж тя отстъпи една крачка. Като че ли прещракна някакъв механизъм. Той тръгна тежко към нея. Приближавайки, усещаше с всяка крачка тялото си по-силно да тегне върху нея. Мина му през ума, че самият той бе изпитал това, когато онзи едрият вървеше към него. Но сега настъпваше той. Още не я докосваше, но усещаше как тялото му я смазва.

Очите на Жан се разшириха, тя отвори уста да извика. Заотстъпва бавно, приковала очи върху дивашкото лице, което я приближаваше. Изведнъж усети зад себе си стената.

— Иска ти се, иска ти се, нали? Иска ли ти се? — повтаряше Майа.

Това беше чужд глас, глух и механичен. Той постави дланите си върху раменете на Жан и изведнъж погледна с учудване собствените си ръце. Те смъкваха остатъците от блузката на Жан — парче по парче, с налудничаво настървение. Това правеха неговите ръце. Бяха едри, загорели, нервни. Това бяха неговите ръце. Гледаше ги как късат плата, без да може да ги познае. Показаха се гърдите на Жан, съвсем голи.

— Жулиен!

Тя се извиваше под ръцете му. Майа я държеше за раменете и гледаше крехкия ѝ бюст.

— Оставете ме!

Изведнъж той изстена нечовешки, съвсем близо до лицето ѝ. Стенанието отекна в нея като гръм. Тя се чувствуваше вцепенена и сякаш хипнотизирана. Майа я обгърна с ръце, наведе се и я ухапа за гърдата. Тя извика приглушено и започна отново да се брани. Той усети как ноктите ѝ се забиват в бузата му.

Не разбра кога я е отнесъл на леглото. Пред очите му бе паднал мрак, всичко наоколо изглеждаше смътно и размазано. Един глас под него казваше: „Не, не, не!“ Гласът беше далечен и слаб, като глас на загубило се в тунел дете. Почти навсякъде по лицето си усещаше парене. Хвана опипом двете ѝ ръце и ги затисна с едната от своите. Тя беше под него — крехка, слаба, трептяща. Усещаше как тялото му сладостно натежава върху нея.

НЕДЕЛЯ СЛЕДОБЕД

— Ето те и тебе! — каза Пиерсон. — Мислехме те за убит. Александър се беше разтревожил.

— Къде е той?

— Отиде за вода, за съдовете.

Пиерсон се усмихна:

— И псуваше като хамалин, защото е твой ред.

Майа седна на обичайното си място, до предното дясно колело на фургона.

Пиерсон стоеше срещу него, опрял гръб на стената на лазарета, и пълнеше лулата си. Пълнеше я грижливо, с бавни, педантични движения. Майа вдигна очи и със скрито учудване го загледа. Сякаш го виждаше за пръв път. „Това е Пиерсон — каза си той, — нали виждаш, абатът Пиерсон, твойт приятел Пиерсон!“ Бяха живели заедно осем месеца, а той го гледаше, като да го виждаше за пръв път — седнал си спокойно, пълни си с палец лулата, дребен абат в униформа, който търпеливо чака да го пленят и който може би утре ще бъде мъртъв. „Пиерсон“ — повтори си Майа наум. Гледаше го учудено. В този момент Пиерсон изправи глава и му се усмихна. Усмивката на Пиерсон. А като заговори след малко, това ще бъде гласът на Пиерсон. И ще каже неща, каквито си казва обикновено. Това, разбира се, беше Пиерсон, седнал тук пред него, до стената на лазарета, с познатото движение на пръстите прибира в лулата излезлия от нея тютюн. А ето, че сега Майа го гледаше като чужд. „Но това е Пиерсон! — повтори си той. — Това е добрият стар Пиерсон, знаеш отлично! И си пълни лулата като всеки друг ден.“ Гледаше го учудено, сякаш се пробуждаше от сън.

— Какво става с тебе? — усмихна му се Пиерсон.

— Нищо.

— Видът ти е един! Но какво имаш по лицето? Сякаш някой те е одраскал.

— Няма нищо.

Майа прокара ръка по лицето си.

— А къде са другите?

— Наистина — отвърна Пиерсон — ти не знаеш... Искаш ли да хапнеш?

— Да.

— Александър ти е отделил ядене. Ще хапнеш хубаво, можеш да бъдеш спокоен.

Пиерсон стана, отвори вратата на фургона и тържествено поднесе канчето на Майа.

— Пиле, хм! Какво ще кажеш? Пиле! Чудесно е! Пиле за бъдещите пленници!

— Дери ли?

— Разбира се. Впрочем той ни напуска, знаеш ли?

— Така ли?

— Да, ще си опита късмета. Когато дойдат фрицовете, смята да се облече цивилен и да се укрие в някоя ферма.

— Кога тръгва?

— Веднага. Преди малко се сбогувахме.

— А пилето — добави Пиерсон с усмивка — е прощалният подарък. Дери много съжеляваше, че теб те няма.

Майа се бе навел над канчето и не вдигна глава.

— Не е вярно — каза той с равен глас. — Никак не е съжелявал. Пука му на него.

— Защо говориш така?

— Защото е истина.

— Не вярвам.

— Аз пък вярвам. И доказателството е, че на мен също не ми пука.

Замълчаха, после Пиерсон продължи:

— Пино също ни напуска.

— Какво? — Майа изведнъж спря да яде. — И тоя ли?

— Срещнал е момчета от своя край. Ще остане с тях.

— Тарикат.

Гласът му бе отпаднал, говореше машинално, без всякакъв гняв. Някаква сянка му затули внезапно светлината. Той изправи глава.

— Ама ти още ли си тук, абате? — каза Александър.

И в същия момент забеляза Майа.

— Аха, той бил тук, копелето му с копеле! Той бил тук, дяволското му копеле! Той бил тук, копелдакът му, сатана, изтърсак!

Пиерсон обърна глава настрани с вид на познавач:

— Не е лошо! — каза той с кроткия си глас. — Не е лошо! Още мъничко замах, може би...

Александър погледна Майа и гневът му се стопи.

— Но какво ти е? Одраскал си се? И суратът ти е един! Какво става с тебе?

— Нищо — отвърна Майа.

И изведнъж се развика:

— Нищо! Чуваш ли! Нищо!

— Добре, добре — каза Александър. — Никой не те насилва да говориш. Но за бога! Какво те прихвана, та закъсняваш цял час? Мислехме те за убит. Кажу, дявол да го вземе, отговори, де!

И след малко добави:

— Отговори, като те питат.

— Ям.

— Аха — кимна Александър.

Той остави баката на земята, до краката си, запали цигара и демонстративно обърна гръб на Майа.

— Значи така, абате. Ако е за солени думички, ти си страшно либерален.

— Приспособявам се.

— И към мръсните историйки също, а?

— Приспособявам се — повтори Пиерсон със своята усмивка на девственица.

— Всички кюрета ли са такива сега? Или ти си нещо по-специално?

— Има ги и от двата вида.

— Йезуит!

— Странно — отвърна Пиерсон, — наричаш ме „йезуит“ тъкмо когато казвам истината.

Александър се въртеше около Майа като квачка, разтревожена за болното си пиленце.

— За бога, седни! — каза Майа, без да изправи глава.

Александър седна, постави длани на коленете си и изпъчи гърди.

— Значи така! — каза той. — Господинът закъснява цял час. Чупи се, като му е ред за съдовете. А когато благоволява да се върне, господинът ме наругава!

Мина половин минута, преди Александър да отвори наново уста.

— Не искаш ли да ти направя едно кафе?

— Не.

— А искаш ли вино?

— Да, ако обичаш.

Александър отиде да вземе канчето си, изплакна го в баката с вода, напълни го и го подаде на Майа. Майа го изпи на един дъх. Александър изплакна канчето и го закачи отново на вратата на фургона.

— Ще ти направя все пак едно кафе.

Той постави малко дърва върху жарта и като коленичи с един крак на земята, започна да раздухва огъня. Наоколо му се разлетя пепел и той се закашля.

— Александър — каза Майа, — готино копеле си ти.

Александър изправи глава и го изгледа учудено.

— Готино копеле ли? — изръмжа той. — Какво те прихваща? Да не си откачил? Готино копеле? Готино копеле? Абе, я се махай с твоят готино копеле!

Той продължи да раздухва огъня. Къдравата му брада докосваше земята.

— Знаеш ли, че Дери ни напуска?

— Да.

— И Пино. Горкият Пино, беше много притеснен, додето ми го каже. Смелчага е Пино и това е. С картечницата!... Аз си харесвах Пино, приличаше ми на герой от рисувано филмче.

Майа изправи глава.

— Остави ме на мира с тоя Пино и неговата картечница, моля те!

— Добре де — каза Александър.

— Ама, за бога! — добави той ядосано. — Нищо ли нямам право да кажа вече?

— За мене ще има ли кафе? — попита Пиерсон. — Бих пийнал още една чашка.

— След десет минути, абате. Ще направя и за трима ни.

— Добре — каза Пиерсон и стана. — В това време аз ще отида да науча някоя новина.

Александър се обърна и се усмихна.

— Ха така. И тоя път гледай да разбереш точно в колко часа пристигат фрицовете.

— Точно до минутката — отвърна Пиерсон през рамо.

Майа стана и се премести на мястото на Пиерсон. Александър раздухваше огъня. От време на време той поглеждаше приятеля си. Майа седеше неподвижно, поставил лакти на колене. Не пушеше. Гледаше право пред себе си с празен поглед.

— Е, и? — каза Александър.

Майа тъй внезапно скочи, че кракът му закачи баката с вода и я обърна.

— Само това липсваше! — развика се Александър, без да мръдне от мястото си. — Водата за съдовете! Не можеш ли да внимаваш, а? Тоя път ти ще ходиш за вода!

Майа гледаше водата, която се стичаше тихичко в прахоляка. После отново седна и прокара ръка по лицето си.

— Александър — каза той тихо, — току-що убих двама души.

— Кой? — изправи се Александър. — Ти, Майа?

Майа го погледна с измъчена усмивка.

— Да, аз.

— И двамата бяха французи?

— Наистина — каза Майа, — не бях се сетил за това. Единственият ми подвиг през тая война е, че убих двама французи!

Той улови с ръце главата си.

— Е, и?

— Какво? — измънка той, сякаш пробуден от сън.

— Защо ги уби?

— Изнасилвах едно момиче.

— Мръсници!

Майа сви рамене.

— Така си помислих отпърво и аз. Но после аз също...

— Как, да не би?...

— Да. Впрочем не съвсем. Най-напред тя ми се предложи сама.

— Това е друго.

— О! Знам ли и аз.

Той още веднъж прокара ръка по лицето си.

— Толкова е объркано всичко. Може би нямаше да се предложи сама, ако преди това не бяха дошли двамата типове.

Александър бе седнал, опрял длани на коленете, с щръкнали встрани лакти.

— Ами, не се знае.

— Но не е само това. Сега тя се страхува да стои сама в къщата си.

— Къде ѝ е къщата?

— В Бре Дюн.

— Господи! — извика Александър. — Ще направи по-добре, ако се махне оттам!

— Не ще и да чуе. Сираче е и само къщата ѝ е останала.

Той взе от земята едно дръвце и започна да го върти в ръка.

— Искаше да остана с нея.

— Аха! — каза Александър. — И мислиш, че затова тя се е...

— Не знам.

— И какво ще правиш сега? — попита Александър живо.

— Нищо! Нищо, разбира се! Нищо! Какво искаш да правя? Нали съм тук? С компанията си. С компанията си в лазарета. В лазарета на Зюидкот с компанията си — Александър и Пиерсон. Нали съм тук? Аз — Жулиен Майа, бъдещ пленник, съм в лазарета на Зюидкот с двамата си стари приятели!...

— Затвори си плювалника.

Александър тури няколко съчки в огъня.

— Не опита ли да я убедиш, че трябва да замине?

— Направих всичко възможно.

— Сега, като е останала сама, може би ще се реши.

— Няма. Ще умре от страх, но ще остане.

— Значи нищо не може да се направи?

— Не може.

Замълчаха. После Александър продължи:

— Ще се върнеш ли там?

— Не.

— Би било лудост.

— Да — съгласи се Майа, — би било лудост.

И изведнъж добави:

— Да не съм луд!

Той се захили и Александър извърна глава.

— Направо като в романите — каза Майа. — Двама типа изнасилват момиче. Идвам и благородно убивам и двамата. После аз изнасилвам момичето.

Отново се чу стържещото му хилене.

— Не е ли забавно, а?

— Не мисли повече за това. Просто така се е случило.

— Но за бога! — надигна се Майа. — Точно това не мога да разбера. Все пак аз не съм мръсник, нали!

— Разбира се, че не си — отвърна Александър.

Майа втренчи поглед в него.

— Мислиш ли? Мислиш ли?... Добре, слушай. Когато гръмнах оня, едрия, който ме беше бил... Чакай, ще ти кажа... И оставаше само дребният, един такъв, с гаднярска физиономия... И какво мислиш, че направих тогава? Какво смяташ, че си помислих? Че ще му направя знак да се измита? Трепереше от страх хлапакът. Притискаше се до стената като плъх. Като заловен, смрадлив плъх. А аз се приближавах към него. Бях толкова слаб, че за да не падна, се опирах на стената. Той отчаяно правеше „не“ с глава... ето така... Гледаше ме с очи на обезумяло животно и правеше „не“ с глава.

— И после?

Майа си избърса устата с кърпичка.

— После стрелях. Това е всичко.

— Разбирам — каза Александър след малко.

Той коленичи с един крак на земята и задуха огъня.

— Не мисли повече за това. Просто така се е случило.

— Да — каза Майа трескаво, — имаш право. Просто така се е случило. Можех да му дам знак на тоя хлапак да се измита. Но е вярно, че не се сетих за това. Точно така, не се сетих. Бях убил единия. Трябваше да убия и другия. Ето как стана.

Той поднесе разсеяно цигара към устата си. После погледна Александър и в очите му имаше нещо детинско и умоляващо.

— Не исках никого да убивам.

Александър направи крачка напред и сложи ръка върху неговата.

— Бедни приятелю... — подхвана той.

— Не ме докосвай! — извика Майа рязко.

И отново се чу стържещият му смях.

— Знаеш ли какво почувствувах, когато и двамата типове паднаха? Можеш ли да се сетиш? Хайде, отгатни! Отгатни!

— Дай да не говорим за това.

— Изпитах за момент най-чиста радост. Разбираш ли, изведнъж двамата типове ми се подчиняваха.

Той спря и секунда по-късно глухо подзе:

— И двамата се проснаха и станаха съвсем послушни.

— Мръсник!

— А, виждаш ли! — каза Майа. — Виждаш ли!... Това впрочем продължи само миг. Изведнъж секна. И аз се почувствувах... изигран.

— Защо?

— Не знам.

— Хайде, остави това.

— Не, просто така стана — подхвана Майа трескаво, — както казваш ти. Именно, точно така стана. И вече знам какво изпитва убиецът. Има един момент на екзалтация. После секва. И той се чувствава изигран.

Майа запали цигара и едва чуто добави:

— Или пък трябва да продължиш.

Александър го гледаше зяпнал.

— Дявол да го вземе! — разтърси той къдравата си глава, сякаш да прогони рояк мухи. — Като слушам какви ги дрънкаш, ще почна да откачам и аз като тебе.

Той стана, взе онова приспособление от дръжка на лопатка и започна да бърка кафето. На повърхността на водата се беше образувала кафява маса, която се надигаше отвътре и се пукаше на мехурчета като разтопена лава. Александър гледаше разсеяно тази лава. „Бедният — мислеше си той, — съвсем го е загазил с тия двамата. А най-лошото е, че в известен смисъл това му прилича. Няма да му го кажа, но му прилича.“

— Странно — каза той високо, — колко ти прилича всичко това.

— Кое „всичко това“? — вдигна живо глава Майа.

„Господи!“ — помисли Александър.

— Всичко това... което става с тебе.

Майа го гледаше втренчено.

— Прилича ми, че съм убил двама души ли?

— Не — възрази вяло Александър, — не това... не точно това. Всичко, което става с тебе по принцип. Прилича ти всичко, което става е тебе.

— Това може да се каже за всеки човек.

— Не ми се вярва — отвърна Александър.

И си помисли: „Спри се, хайде спри се най-после! Не му говори такива неща!“

Майа не го изпускаше от очи.

— Ти си полудял! — изкрещя той. — Какво ми прилича от цялата тая история според теб?

— Ами, всичко, всичко... Всичко, което се случва с теб, откакто си тук... Историята с плъха... полякинята... типовете, които срещаш... Корабът, който гори... ония, дето ги вадиш от водата... другите типове, които убиваш... Това момиче... всичко!

— Значи — каза Майа рязко — ти мислиш, че това може да се случи само на мен? Но това е глупаво.

Александър извърна глава.

— Имаш право, глупаво е.

„Спри — каза си той, — но спри се най-после, глупак такъв!“ И в същия миг наново отвори уста.

— Да — каза той, — говоря глупости. Разбира се, че са глупости. Но така го чувствавам. Намирам, че ти прилича — всичко, което става с теб... а и всичко, което има да ти се случи.

Майа се усмихна пресилено.

— Всичко, което има да ми се случи!

— Е! — чу се гласът на Пиерсон. — Какво става с това кафе?

— Идва! — върна си изведнъж бодрия глас Александър. — Идва, моля!

Пиерсон погледна Майа, после, повдигайки вежди, живо се обърна към Александър. Александър извърна очи. Пиерсон понечи да каже нещо, но се отказа. Александър сипваше кафето.

— Хубаво е — каза Пиерсон след малко.

Той подпря горещото канче между коленете си, извади лулата от джоба си и започна да я пълни. Всички мълчаха. Майа отпиваше и не поглеждаше никого.

— Пиерсон — обади се Александър, — какво ще правиш след войната?

— Аз ли? Ще се захвана с керамика. А ти?

— Аз? Кюре, разбира се. Кюре в твоята енория, абате! И как ще ги оправям само твоите стари моми, уха!

Пиерсон дръпна от лулата си.

— При мене няма стари моми. Кварталът ми е сто процента работнически. Старите моми — това е измислица на висшите класи.

— Значи в твоята енория всички се омъжват?

— О, не! — отвърна Пиерсон. — Но в моята енория стари моми са тъкмо тия, дето са омъжени.

Майа стана.

— Ще отида да донеса вода.

— Не бърза ме — каза Александър.

— След войната — подхвана той — ще си построя къщичка.

— Със зайци? — вдигна вежди Пиерсон.

— Разбира се, че със зайци! Нямам ли вече право да имам зайци?

— Ще отида да донеса вода — повтори Майа.

Той стана и грабна баката.

— За бога! — сопна му се Александър. — Остави ни да си поемем дъх за малко. Не съм се спрял от сутринта.

Майа се поколеба секунда, после си каза, че за Александър това са най-хубавите минути, единствените хубави минути на деня и че не бива да му ги отнема... Той седна отново. И минутите неумолимо затекоха — една по една, с тихичкото метално потракване на лотарийна машина, от тия, дето се срещат по панаириите.

— Къщата си ще построя цялата от дърво — продължи Александър. — Но не от дъски, а от борови греди. Като хижа.

Пиерсон изправи глава.

— Защо от дърво?

— Не знам. Обичам дървото. Създава чувство за топлина и уют. Струва ти се, че продължава да живее около теб. Може да е глупаво туй, което ще кажа, но дървото ми действа успокоително.

— Успокоително ли?

— Да — недоловимо се изчерви под загара си Александър, — успокоително. Не знам защо, но е така.

Пиерсон изтръска пепелта от лулата, като внимателно я почукваше в обувката си. Той погледна наляво. Майа нито пушеше, нито помръдваше. Видът му беше унил и одряман.

— В къщата ми — подхвана Александър — ще има една стая само за мен, с тезгяха ми, инструментите, абе с всичките ми чаркове. Наредени като в аптека, разбира се. Една стая само за мене. Когато съм в къщи, ще прекарвам цялото си време там.

— Жена ти ще скучае.

— Точно това разправя и тя — потърка брада Александър. — Смята, че не се занимавам достатъчно с нея. Абе, чудна работа, ама жените не са като нас — само бачкането не им стига. Винаги трябва да има някой, с когото да си говорят. Странно, но аз, като майсторя нещо, нямам нужда с никого да говоря.

Той стана и започна да тъпче с огромните си подметки още димящата пепел на огнището. Пиерсон изправи глава и за сетен път му се мярна видението на чернокож воин, изпълняващ някакъв свещен танц.

— Да — седна отново Александър, — отегчава се. Неприятно е все пак, че се отегчава.

— Ей затова — добави той замислено — бих искал да имам две жени. Ще си правят компания.

— Това е идея — одобри Пиерсон. — И жена ти е съгласна, предполагам?

— Абе не, представи си. Никак. Опитах веднъж, така, дискретничко... да ѝ предложа... и не повторих!

— Разбирам. А е любопитно.

— И ти мислиш така, нали? — каза Александър. — Странното е, че не си знае интереса. А това е идеалното решение, не намираш ли? Две жени — толкова просто!

— Две? — направи лека гримаса Пиерсон. — Само две. Защо не три?

— О-о, заболява ме под лъжичката от тебе — отвърна Александър. — Да не съм милионер? Но две може.

— Е, тоя път отивам — надигна се Майа.

Той хвана баката за дръжката и пристъпи напред. Но в същия момент залитна и изведнъж се свлече на колене.

— Проклетата тухла — изпъшка той.

И почна да псува.

— Боли ли те? — надигна се Александър. — Много си пребледнял.

— Защо се търкаля тая тухла тук?

Пиерсон също стана.

— Лошо ли ти е?

— Няма нищо.

Майа се изправи, отиде до мястото си, седна и си разтърка коляното. После главата му се отпусна назад и той силно пребледня.

— Уиски! — извика Пиерсон.

— Ама че идиотска история — каза Майа.

И изведнъж му притъмня пред очите. После усети метален вкус в устата си и някаква пареща течност да се излива в гърлото му.

— Няма нищо — отвори очи той. — Мина ми.

Той чу Пиерсон да казва: „Гледай все пак да не се напие“ и осъзна, че отново му дават да пие. Направи знак с ръка, че не иска повече.

— Какво да правя с останалото? — чу се гласът на Александър.
— Да го изпия ли?

— Не се притеснявай — засмя се Пиерсон.

На Майа се стори, че смехът на Пиерсон прониква в главата му. Отвори отново очи и видя, наведена над него, огромната глава на Александър. „Не глава, а цяло главище има тоя Александър — помисли той с благодарност. — А Пиерсон се смее като момиче.“
Чувствуваше се размекнат, разнежен.

— Адски боли, като се удариш по коляното — каза Александър.
— Все едно, че си се ударил по ташаците. Майа, по-добре ли си сега?

Майа отвори напълно очи.

— Да, да.

После стана, направи с усилие две крачки и взе баката.

— Я сядай — каза му Александър, — ще отида аз.

— Вече ми няма нищо.

— Седни си на мястото, ти казвам!

— Остави ме на мира! — настоя Майа. — Мой ред е.

Александър дръпна баката към себе си. Майа не я пускаше и изправени един срещу друг, между фургона и огнището, те задърпаха баката.

— Не ставайте смешни — обади се Пиерсон.

— Пусни — каза Александър, — ще откъснеш дръжката.

— Пусни ти.

— За пръв път — намеси се отново Пиерсон — виждам Александър да се натиска той да ходи за вода.

Майа пусна баката и накуцвайки, седна.

— Кучият му син — каза Александър, — едва не изскубна дръжката!

Той се отдалечи с едри крачки. Майа го гледаше как отива и изведнъж сърцето му се сви. Стана, сякаш да го догони, но се отказа и отново седна. Нещо непоносимо го гнетеше, като че ли свредел дълбаеше нервите му. „От коляното е“ — помисли си той, но веднага разбра, че се опитва да заблуди сам себе си. Изпитваше някаква смътна потиснатост — така се чувствува човек, успял да се измъкне от задължение, което доброволно си е наложил. Усещаше, че има нещо важно, което трябва да направи, и то веднага, без да губи време, но не успяваше да разбере какво точно. Съвестта му беше гузна, без да знае защо. Като че ли някакъв глас му нашепваше в ухото: „Майа, ти трябваше... ти трябваше... ти трябваше...“ С тревога се попита: „Но какво да направя? Господи! Какво да направя?“ Гласът продължаваше: „Майа, ти трябваше... ти трябваше... ти трябваше...“ Минутите изтичаха, скоро щеше да стане твърде късно и той нямаше да научи какво е онова важно нещо, което *трябваше* да направи. Надигна се втори път и отново седна. „Майа, ти трябваше... ти трябваше... ти трябваше...“ Зарови отчаяно вътре в себе си, за да открие какво трябваше да направи, и при всяко ново усилие онова, което търсеше, сякаш му се изплъзваше още повече и още повече потъваше в тъмнината. Усещаше около себе си, под дърветата, лагера с гъмжилото от войници каки и непрекъснатата гълчава, пронизвана от време на време от крясъци, ругатни и подвиквания. Слънцето образуваше под дърветата кръгове, а дюните вляво обсипваше с обагрен в охра пращец, който подобно на морската шир току проблясваше. Майа седеше на свободното отсега нататък място на Дери, стената до гърба му беше топла, а зад себе си усещаше бялата сграда на превърнатия в лазарет санаториум, ослепителна на слънцето, спретнатата градина с хубавите си алеи от светли камъчета, с цъфналите рози и наредените от едната страна носилки с убитите. „Майа — повтаряше гласът, — ти трябваше... ти трябваше...“ Минутите неумолимо течаха и вече бе твърде късно и онова, което трябваше да направи, сега бе напълно недосегаемо, удавено в мрака на спомена.

— Хубаво време за отпуската — обади се Пиерсон.

Майа изправи глава.

— Да благодарим на бога! — викна той вбесено.

Пиерсон го погледна с неочаквана сериозност.

— Да — каза той, натъртвайки всяка дума, — да, да, Майа. Да благодарим на бога.

Чу се свистене, последвано от отчетлив взрив. Майа залегна и изохка изведнъж.

— Какво има?

— Коляното ми.

— А, да! — каза Пиерсон.

И веднага добави:

— Какво ги прихваща пак тия говеда, та продължават със 77-милметровите по лазарета?

Залегнали, те чакаха нов изстрел. Но изстрел не последва. Пиерсон стана.

— Стрелба нахалост — ядно каза той.

Майа също стана и изтупа праха от себе си.

— Това пък, артилеристите — каза той, — от която и армия да са, с тях човек никога не знае какво може да му се случи.

— Стрелба нахалост — повтори Пиерсон.

Един едър, разпасан пехотинец пристигна тичешком. Той се спря пред фургона и погледна Майа:

— Оня, едрият тип, с брадата не е ли оттук? — попита той, като заваляше „р“-то.

— Оттук е — отговори Майа. — Отиде на кладенеца. За какво ти е?

— Оттам идвам, от кладенеца... — отвърна човекът и замълча.

— Е, и? — не се стърпя Майа.

Мъжът погледна Майа, после Пиерсон, отвори уста, но не каза нищо.

— Е, и? — повтори Майа.

— Случило се е нещо с него — отвърна човекът.

Майа се изправи с един скок.

— Ранен ли е?

— Върви — отговори мъжът. — Ще видиш.

— И аз идвам — обади се Пиерсон със спокойния си глас.

Майа бе тръгнал вече. Пиерсон се обърна към мъжа.

— Можеш ли да попазиш фургона, докато сме там?

— Добре — съгласи се мъжът.

Той се опря на вратата на фургона и погледна вътре.

— Ей, приятел! — повика той.

Пиерсон се обърна.

— Няма да е лошо да вземеш една от носилките.

Очите на Пиерсон се разшириха.

— Толкова ли... Чак толкова ли е сериозно?

— Мъртъв е — отвърна мъжът.

Пиерсон се качи във фургона, взе носилката, на която спеше Александър, сгъна я и слезе заднешком, дърпайки я след себе си. Мъжът му каза нещо. Той не отговори. Молеше се.

Носилката не беше тежка, но Пиерсон не бе нито силен, нито сръчен. Носеше я с мъка. Най-напред се опита да я вземе в ръка, както се носи куфар. Но носилката го удряше в краката. Най-после я качи на рамото си, но почти непрекъснато трябваше да я подпира, за да я задържи така. Дървената дръжка се забиваше в рамото му. Беше се изпотил. Опитваше се да се моли, но усилието, с което задържаше носилката, му пречеше.

Не видя кладенеца, а само група хора, струпани наоколо.

— Направете път — каза той.

Александър лежеше там, леко обърнат настрана. Главата се бе килнала встрани, държеше се само на една жила на врата, почти успоредно на рамото.

Пиерсон забеляза гърба на Майа пред себе си и го докосна леко с ръка. Майа се обърна. Погледът му беше ужасно празен.

— Бързо! — каза той, забелязвайки, най-после носилката.

Няколко пъти повтори „бързо, бързо!“, като че ли животът на Александър зависеше от пъргавината на Пиерсон.

Пиерсон усещаше върху себе си погледите на войниците, които бяха наобиколили тялото. Разгъна носилката, върху която бе спал Александър от три нощи насам. После я подпря на краката си, успоредно на тялото. Погледна Майа и се наведе.

— Не така — каза Майа, — хвани го за краката.

Пиерсон се премести. Той видя как Майа се навежда, взема с две ръце главата на Александър, подпира я на коленете си и хваща

туловището за раменете. Пиерсон се напъна и едва успя да задържи тялото, помагайки на Майа да го постави на носилката.

— Внимателно! — каза Майа.

Той постави главата върху носилката по продължение на врата.

— Готов ли си? — попита го той.

— Да — отвърна Пиерсон.

— Много е едър и тежък — обади се един войник. — Какъвто си хилав, няма да можеш да го носиш. Ако искаш, дай аз да го нося.

— Не — стиснал зъби, отвърна Пиерсон.

— Мини отпред — нареди Майа. — Не, не така. Застани с гръб към мене.

Пиерсон клекна, хвана носилката за дръжките и я повдигна. Огромна тежест се стовари на раменете му. Той тръгна, залитайки. Мъжете му направиха път. Зад гърба си чу гласа на Майа.

— Кажи да спрем, когато се умориш.

Спираха няколко пъти. Слепоочията на Пиерсон биеха силно и той не успяваше да се моли.

Поставиха носилката между фургона и зида на лазарета. Пиерсон коленичи веднага отстрани до тялото и започна да се моли. Майа остана прав. Погледна главата на Александър, после тила на коленичилиия Пиерсон. Вратът му беше нежен и слабичък като на момче. Майа тръгна по алеята, направи няколко крачки, запали цигара. Повървя известно време напред-назад по алеята.

Когато се върна, Пиерсон седеше на обичайното си място. До него стърчеше Пино.

— Току-що научих — казваше той. — Съвсем случайно. Чух един войник да разказва какво се е случило. Един едър, вика, с черна брада и къдриви коси, главата му откъсната. Хай да му се не види! Като че ли ме цапардосаха с мокър парцал. Веднага помислих, че е той. Аз...

— Млъкни! — прекъсна го Майа.

Той седна и погледна Александър. Трудно беше да се гледа тяло с отрязана глава. Не знаеш тялото ли да гледаш или главата.

— Аз трябваше да бъда там.

Пиерсон вдигна очи.

— Ако не си беше ударил коляното — каза той след малко, — щеше да си донесъл вода, преди да е избухнал снарядът.

— Ако! — извика Майа. — И ако не бях закъснял за ядене, и ако бях отишъл още първия път! Ако! Ако! Ако! Нямам край тези „ако“!

— Не си могъл да предвидиш — каза Пиерсон. — Просто така е било писано, това е всичко.

Майа го погледна втренчено.

— Да — каза той бавно, — просто така е било писано.

Той улови с ръце главата си и замълча.

След малко Пино се прокашля и каза:

— Ще останете ли с него през нощта?

— Ти откачаш — отвърна Майа.

Пиерсон премигна. Това беше направо гласът и интонацията на Александър. И именно така би казал Александър в подобен случай. „Не, не, той не е мъртъв — повтаряше си Пиерсон настойчиво. — Не е истина, той не е мъртъв. Дори *сега* не е мъртъв. Дори *сега*.“

— Ще скова кръст — предложи Пино.

Майа стана.

— Не. Ако сложим кръст на гроба му, ще дойдат да го приберат след войната и да го натикат в гадните им войнишки гробища.

— Мръсници! — добави той изведнъж с разтреперан от гняв глас. — И умрял да си, пак не те оставят на мира.

— Тогава? — попита Пино.

— Просто ще го погребем до някое дърво.

Той погледна Пиерсон.

— Хайде.

— Веднага ли? — смая се Пино.

— Да — отвърна Майа, — веднага.

Пиерсон също стана.

— Не съм му взел документите. Помислих, че може би ти ще поискаш да се заемеш с това.

— О, за бога! Вземи ги, вземи ги, вземи ги! Ти по-добре знаеш какво се пише в такива случаи.

Погребаха го под едно дърво — последното дърво отдясно, по посока на лазарета. Не се наложи дори да копаят гроб. Почти от самия ствол на дървото започваше незавършена траншея, която те използваша. Само малко я разшириха и отсякоха няколко корена, за да могат да спуснат носилката и да я поставят на дъното на равно. После

Майа слезе в ямата, застана, прекрачи носилката и покри тялото с шинел.

Пино си мислеше, че бяха погребали Александър много набързо. Той стоеше на края на ямата като прикован на късите си крака, с правите си кичури, прилепнали на челото от потта. Гледаше пясъка, който сам изсипваше върху тялото с широки загребвания на лопатката, и си мислеше, че бяха погребали Александър много набързо. Като свърши, хвърли лопатката и зачака. Но нищо не се случи. Майа стоеше прав и гледаше пред себе си. Не изглеждаше развълнуван. А Александър беше негов приятел. Майа си стоеше тук, не казваше нищо, не правеше нищо, дори не се прекръсти. Пиерсон коленичи, но не казваше молитвата си високо, както бе очаквал Пино. Молеше се тихо, просто за самия себе си. Пино си мислеше, че бяха погребали Александър много набързо. Бяха го погребали без кръст, без церемония, без няколко думи за сбогом. Даже Пиерсон не бе прочел молитвите си високо. Ако ще те погребват така, тогава не си струва да имаш приятел кюре.

Тримата се върнаха при фургона. Пино вървеше малко след другите. Небето беше ясно и беше толкова топло, че Майа си свали куртката.

— Ще пишеш ли? — обърна се той към Пиерсон.

— При първа възможност.

Те повървяха малко и Майа подхвана:

— Пиерсон, ако мен бяха убили, какво щеше да напишеш на семейството ми? Че са ме уважавали за качества ми на командир, че поведението ми е било образцово до края, че съм умрял, без да страдам, и че жертвата ми не е била напразна, защото благодарение на такива жертви Франция...

— Вярно е, че имаш качества на командир.

— Да. И знаеш също какво мисля.

— В такива случаи — каза Пиерсон — не се пише каквото знаеш.

Майа махна с ръка. Последва мълчание и гласът на Пино се разнесе с жар:

— Готино момче беше.

— Млъкни! — изрева вбесен Майа.

Пиерсон погледна Майа, но не каза нищо. Пино изчака още малко, после заяви, че го чакат приятелите му, и си тръгна. Погледнат в гръб, като се отдалечаваше, той изглеждаше още по-дребен, тантурест и комичен. Пиерсон го проследи с поглед.

— Ти го обиди.

— Да — каза Майа, — не трябваше.

И веднага продължи грубо:

— Не ми пука за Пино, чуваш ли! Не ми пука за Пино и за неговата картечница!

Той седна на мястото на Александър и запали цигара.

— Знаеш ли — каза Пиерсон с кроткия си глас, — напоследък Пино е нещастен.

Майа го погледна разсеяно, като че ли се пробуждаше от сън.

— Какво? Какво разправяш? Кой е нещастен?

— Пино.

— Остави ме на мира е тоя Пино.

— Той е нещастен. Мисли, че жена му изневерява.

— С тази негова мутра! — позахили се Майа.

И след малко добави:

— Значи му изневерява?

— Не е сигурен. Така си мисли.

— Господи! — каза Майа ядосано. — И при това е ялова, мръсницата! Може да си се такава, колкото си ще.

Последва мълчание и Майа подхвана:

— Кучка. Тогава разбирам всичко.

— Кое всичко?

— Всичко. Между другото и за картечницата.

— Какво общо има това?

Майа сви рамене. После захвърли рязко цигарата и прокара ръка по лицето си.

— Нали се сецаш, Пиерсон — като свети Йоан Кръстителя?

— Да — отвърна Пиерсон.

— Нали се сецаш, а? Нали се сецаш?

— Замълчи.

— Да благодарим на бога, Пиерсон.

— Замълчи.

— И неговата жертва няма да е била напразна, защото благодарение на такива жертви Франция...

— Замълчи, Майа, моля те. Замълчи! Замълчи!

Изведнъж настъпи дълбока тишина. Майа вдигна от огнището едно неизгоряло дръвце и почна да го върти в ръцете си.

— Наистина — каза той, — дървото е хубав материал.

Минаха няколко минути. После той стана, откачи канчето на Александър, загреба вино от скритата под фургона бака, пи и без да изплакне канчето, го закачи обратно. След това се върна на мястото си. „Кучи сине — чу той гласа на Александър до ухото си, — не можа ли да изплакнеш канчето, а?“ Майа замръзна на мястото си. После се върна обратно, взе канчето и се огледа разсеяно. Пиерсон вдигна поглед.

— Нали знаеш, че няма вода.

— А, да! — кимна Майа.

Той закачи отново канчето.

— Баката остана там.

— Да — каза Майа, — видях я. Беше до кладенеца.

— Последната ни. Сигурно вече са я задигнали.

Майа седна. Навеждайки поглед към земята, той забеляза тухлата, в която се бе спянал. Побутна я с крак. След малко отново стана.

— Пиерсон, не мога повече.

— Какво? — попита Пиерсон.

Но не изглеждаше да е изненадан.

— Да остана тук, при фургона. Не мога повече. Ще се махна.

— Къде?

— Не знам.

— Къде?

— В Бре Дюн.

— Къде точно в Бре Дюн?

— Непременно ли искаш да ти кажа? — попита Майа с насилена усмивка.

— Не се знае какво може да се случи.

— Виждаш ли пътя, който води към морето? Първата улица вдясно, като се идва откъм жп линията. Една бяла къща срещу един разрушен гараж. Там отивам.

— Значи точно в центъра на Бре Дюн? Това е лудост.

— Така казваше и Александър. Все не искаше да се отдели от фургона, нали си спомняш? Казваше, че като сме в лазарета, не рискуваме нищо.

— Това е лудост.

— Какво може да се направи?

И добави:

— Ще дойда да те видя утре на обед.

— Ако искаш.

— Не „ако искам“. Утре точно на обед.

— Ще те чакам.

След малко Майа добави:

— Къде се е настанил Пино?

— Защо?

— Искам да му кажа довиждане.

— Мислех, че хич не ти пука за него.

Понеже Майа не отговори нищо, той добави:

— Това е срещу портата на лазарета, отдясно.

— Кое? — попита Майа разсеяно.

— Казвам ти къде е Пино.

— А, да! Та къде казваш, че е?

— Отдясно, срещу портата на лазарета.

— Благодаря.

Пиерсон бе навел глава, с очи, приковани в земята. Майа стоеше прав до него. Той гледаше фургона, тухленото огнище, мястото на Александър.

— А ти — попита той накрая — какво ще правиш?

— О, аз ли — поусмихна се тъжно Пиерсон. — Аз лесно ще се оправя, нали знаеш. Ще се намърдам на някое място, където вече има кюре.

Той се отправи към прозореца на стаята, отвори го широко и с две ръце улови парапета отвън. Струваше му се, че от сутринта все стои тук, че продължава все един и същи разговор, който никога няма да свърши. „Ах, тази къща — процеди той през зъби, — тази къща!“

Никога не бе допуснал, че е възможно до такава степен човек да намрази някакви си тухли.

Жан стоеше права пред него, послушно скръстила ръце пред гърдите си, с момичешкото си изражение. Не казваше нищо. Просто стоеше тук.

Пристъп на гняв го обхвана отново, разтърси го от главата до петите. Той се обърна, улови отново парапета на прозореца и тъй го стисна, та чак го заболя.

— Слушай!

Не се бе помръднала от мястото си. Толкова крехка и слабичка! А той имаше чувството, че се бори със скала. За втори път каза: „Слушай!“, спря за част от секундата и сухо добави:

— Ще се ожения за теб.

Тя вдигна очи.

— Не е вярно.

Улови я грубо за раменете.

— Не! Вярно е. Чуваш ли? Вярно е. Ще се ожения за теб.

Беше навела глава и той не можеше да види лицето ѝ.

— Веднага ли?

Обзе го лудо желание да се разсмее.

Тя продължаваше упорито да държи главата си наведена.

— Е, идваш ли?

— Не.

Пусна я, направи безцелно няколко крачки в стаята, после се върна и седна на леглото, уловил с ръце главата си.

— Добре — каза той едва чуто, — аз тръгвам.

Секунда-две не се случи нищо. После тя се размърда, пристъпи две крачки и седна до него на леглото. Седна спокойно, поставяйки дланите си една върху друга.

— Далече ли отивате?

Той се изсмя.

— Не може да се отиде много далече.

— Но немците ще ви заловят, като пристигнат.

— Ще се преоблека цивилен.

— Аха! — кимна тя замислено.

— Но като дойдат немците, вече няма да има бомбардировки, нали?

Той отново се изсмя.

— Разбира се, че не.

— Добре тогава — изрече тя, без да бърза. — Щом ви е страх от бомбите, трябва просто да заминете, а когато дойдат немците, ще се върнете.

Гледа я цяла секунда.

— С две думи — каза той със съскащ глас, — ти реши въпроса. Не си напускаш къщата и си запазваш мъжлето!

Тя го погледна.

— Но когато фрицовете бъдат тук, няма да може да се върнете ли?

Майа се засмя, но очите му бяха пълни с гняв.

— Ами! Ще може!

— Тогава защо няма да го направите?

— О, стига! — извика той. — Стига! За бога, стига!

Той скочи от леглото.

— Е, идваш ли? — изрече грубо.

Стоеше прав до леглото. Гледаше я. Тя беше вирнала брадичка, лицето ѝ бе спокойно и решително. После като че ли с един замах някой смъкна маската ѝ на възрастен. Чертите на лицето ѝ като че ли замръзнаха, свиха се, прибраха се в самите себе си, устната ѝ потрепна в комична, детинска гримаса, очите ѝ се втренчиха в Майа с тревога, сякаш я бе заплашил, че ще я напляска, и той изведнъж изпита смешното чувство, че е солиден баща, който се кара на дъщеря си. После очите на Жан спряха да го фиксират. Те като че ли не го виждаха, като че ли потънаха в самите себе си. Миг след това тя се свлече на леглото като марионетка, на която са отпуснали конците. Майа не се бе помръднал. Гледаше крехките рамене, разтърсвани от риданията. „Тя е съвсем момиченце“ помисли си той с учудване. Секундите течаха.

— Тръгваш ли?

Последва доста дълга пауза. После тя каза с детински глас:

— Да.

„Спечелих“ — помисли Майа. Но не изпитваше никакво удоволствие от победата си. Смазваше го безкрайна умора.

Тя зариде още по-силно. Той почака малко, после легна до нея и обгърна с ръка раменете ѝ.

— Мъничката ми каза той тихичко. — Толкова ли ти е мъчно, че ще напуснеш къщата си?

Усети как тялото и се стегна.

— Жулиен — изправи тя глава, — оставете ме до утре. Утре ще заминем, обещавам ви.

— Не. Веднага.

Тя се вкопчи в него, очите и бяха пълни със сълзи.

— О, Жулиен! Моля ви, Жулиен, утре! Утре!

— Не.

— Но, Жулиен, не мога да напусна просто така къщата си. Трябва да я пооправя.

„Да я пооправи!“ — помисли си той. — „Иска да си «пооправи» къщата!“ — но нямаше сили дори да се засмее.

— Не — каза той унило.

Тя се притискаше с все сила до него.

— Но, Жулиен, уверявам ви, трябва да я пооправя. И после, какво пречи да тръгнем утре? Може да тръгнем и утре!

Той погледна часовника си и усилието, което трябваше да направи, за да вдигне ръка до лицето си, му се стори невероятно. Шест часът. Вече е шест часът. Отпусна тежко ръка. А може би все пак швабите няма да дойдат тая вечер. И изведнъж си представи как скитат с Жан в настъпващата нощ по пътищата и просят подслон от ферма на ферма.

— Утре! Утре, Жулиен!

— Както кажеш.

Отговорът му бе дошъл съвсем сам, изведнъж, като цирей, който се е пукнал.

— О! — промълви Жан. — Аз съм щастлива.

Тя се сгуши в него.

— Не разбирам защо. Утре все пак трябва да тръгнем.

— Не е същото.

И си даде сметка, че утре тя ще се опита отново да го пречупи, да възобнови съпротивата си. Почувствува се тъжен и изтощен.

Хвана я през кръста, тури глава на гърдите ѝ, затвори очи. Изведнъж му дойде наум една фраза на Александър. Беше на излизане от лазарета. Говореха за русата сестра и Майа бе казал, че тя е плоска отпред. Александър бе отвърнал: „Все едно ми е. С гърдите аз не

работя.“ Бяха се засмели. Вървяха, облени от слънце. Камъчетата на алеята скърцаха под краката им. Това беше вчера. Едва вчера. И изведнъж Майа видя главата на Александър, съвсем сама, отделена от туловището, с кървяща шия като гилотиниран. Опита се да си представи Александър, какъвто беше *преди*. Опита се да си го представи с походката му на пещерен човек, с начина, по който държеше раменете си или вдигаше крак, за да стъпче въглените в огнището. Но вече не можеше. Все тази глава му беше пред очите.

— О! — каза Жан. — Чувате ли? Това зенитките ли са?

— Не, не, миноносец.

И след няколко секунди добави:

— Стреля срещу швабите, на сушата.

— Страх ме е — каза Жан.

Той я прегърна през раменете.

— Слушайте! — каза тя.

— Да, този път са те — съгласи се Майа.

— Зенитките?

— Да.

— Значи идват?

Сред пукотевицата на зенитките Майа долови тихо, далечно бръмчене, като рояк насекоми в лятна вечер.

— Те са — каза той с пресъхнало гърло.

И се изправи.

— Хайде, трябва да тръгваме.

Жан го погледна.

— Но вие казахте, че ще тръгнем чак утре.

Той я улови за раменете и я разтърси.

— Нима не чуваш! Те идват!

— Може би идват само за корабите.

Пусна я. „Нима полудявам?“ — помисли си той искрено.

И я прегърна.

— Не можем да рискуваме — каза той търпеливо. — Може би идват да бомбардират града.

Тя изправи глава.

— Нищо не се знае.

— Слушай — каза той със свито гърло, — когато узнаем, вече ще бъде много късно.

Беше изтощен от собственото си търпение.

— Хайде, идваш ли?

Тя рязко се освободи от прегръдката му и го погледна студено.

— Вие можете да вървите — каза тя сухо.

— Как така „мога да вървя“? Ами ти?

— Аз не.

— Защото не искам да чакам до утре ли?

— Да.

— Но това е лудост!

— Както и да е. Но аз ще тръгна утре или изобщо няма да тръгна.

— Добре — изправи се той. — Аз пък тръгвам.

Беше като в някакъв кошмар, в който той не спираше да повтаря и върши безкрай едно и също нещо.

— Аз тръгвам — повтори той.

Сякаш нещо прещракна в главата му и той си заповтаря наум: „Аз тръгвам. Аз тръгвам. Аз тръгвам. Аз тръгвам...“

— Правете, каквото искате — чу се гласът на Жан.

— Добре ли размисли?

— Да.

— Е, няма ли да дойдеш? — попита той глупаво.

— Не по-рано от утре.

Стоеше пред леглото. Погледна я, стори му се със същия поглед, който ѝ бе отправил преди малко. Стоеше прав до леглото, точно на същото място, беше я погледнал и бе казал: „Хайде, идваш ли?“ Моментът се повтаряше. Щеше отново и отново да го изживява.

— Аз тръгвам — повтори глупаво той, а главата му беше съвсем празна.

Смътно му се струваше, че е достатъчно само да си припомни какво бе направил вече и да го направи отново.

Зенитната артилерия изтрещя бясно и Майа скочи като от сън.

— Жан! — извика той.

Доближи се до нея и я сграбчи за раменете.

— Ще те отведа насила!

Не можеше да си спомни какво бе станало през следващите няколко секунди. Изведнъж разбра, че лежи върху нея с цялата си тежест, обхванал с ръце раменете ѝ, и отчаяно се опитва да я откопчи

от леглото. „Не“ — чу се далечен глас под него. „Не! Не!“ И ненадейно си помисли: „Като тая сутрин. Също като тая сутрин!“ Мускулите му се отпуснаха. Остави я.

Тя стана, с един скок стигна до вратата и застана права до нея, с ръка на дръжката. Майа се бе проснал на леглото. Не мърдаше, беше скрил с ръце лицето си.

— Но какво ви е?

Майа не отговаряше. Спазми разтърсваха цялото му тяло. Тя се приближи и със сила махна ръцете от лицето му.

— Но какво ви е? — извика тя уплашено.

— Свършено е.

Той прокара ръка по лицето си. След малко се изправи и застана прав срещу нея, с отпуснати ръце и празен поглед.

Минаха няколко секунди. Зенитната артилерия около тях продължаваше да трещи. Бръмченето над главите им се бе засилило. Когато загърмяваха зенитките от по-голям калибър, то не се чуваше. После отново започваше — все по-близо и по-близо.

— Няма ли да тръгвате? — изправи глава Жан.

Той мълча така дълго, че тя се питаше дали изобщо е чул въпроса й.

— Няма ли да тръгвате?

— Не.

Жан премигна, сведе поглед и Майа почувствува, че тя се бори отчаяно със самата себе си. „Като Аткинз — каза си той. — Като Аткинз вчера, когато трябваше да скочи. Също като Аткинз.“

След малко тя изправи глава.

— Може би ще ударят само корабите.

Той затвори очи.

— Ще се разбере — отвърна тъжно той.

И добави след малко:

— Ела полегни.

Гласът му беше тих и слаб като на болен.

Лежаха един до друг на леглото. Мина известно време. Зенитките трещяха, без да спират. Майа бе поставил ръце под тила си. Не мърдаше, не казваше нищо. Струваше му се, че бе достигнал някакво състояние, при което думите и движението вече нямаха смисъл.

Последва серия от експлозии съвсем наблизо. Къщата се разтърси из основи. Майа обърна глава към Жан и я погледна.

— Те ли са? — привдигна се тя на лакът.

Видът ѝ беше нелепо учуден. Той кимна утвърдително с глава.

— Те са — повтори тя.

И по подрусващото се легло усети, че тя трепери.

— Трябва да станем — каза тя трескаво. — Трябва да слезем в мазето.

„Трябва да станем — помисли Майа — и да слезем.“ Да, така е, тъкмо това трябва да се направи. Трябва веднага да станат и да слязат. Чу Жан да казва съвсем близо, до ухото му: „Трябва да станем.“ Направи „да“ с глава, но продължаваше да лежи, без да помръдне или да проговори. Чуваше как трещят зенитките. Никога не бяха стреляли така силно и яростно. И изведнъж му се стори, че в тази ярост има нещо безсмислено. „Бият — каза си той наум. — Бият!“ Мисълта му беше накъсана, несвързана.

— Жулиен! — извика Жан. — Станете! Станете, моля ви!

Мярна му се челото на Жан, покрито с пот.

— Жулиен! — извика отново Жан. — О, Жулиен! Моля ви, Жулиен!

Изведнъж тя го хвана през кръста и се опита да го повдигне. Той виждаше зачервеното ѝ лице съвсем близо до своето. „Да — мина му през ума, — трябва да стана и да слезем. Да стана веднага и да слезем.“ Видя как устните ѝ се изкривяват от усилието, после Жан го пусна и той тупна като вързоп на леглото.

— Жулиен! — извика един глас в ухото му.

Усещаше, че някой го хваща отново за раменете.

— Жулиен!

„Трябва да стана — мислеше Майа, — трябва да стана и да слезем.“ После си каза: „В мазето. Като тази сутрин. Също като тази сутрин.“ Чу Жан да вика на ухото му: „Жулиен!“ Това беше далечен и слаб вик, като вик на човек от дъното на гора. После престана да чува и след малко обърна глава настрани. Тя лежеше на хълбок. Клепачите ѝ бяха полузатворени, а миглите ѝ бързо-бързо потрепваха. Гледани от толкова близо, очите ѝ бяха огромни и неспокойни. Той обърна лицето си и се загледа в празното.

„Тия експлозии — помисли си Майа, — тия експлозии, дето край нямат!“ После си каза: „И тоя шум!“ И изпита желание да се засмее. Свистенето над главите им се беше усилило. Усети, че леглото под него отново се поклаща, и разбра, че Жан пак трепери.

Съвсем наблизко се чу трясък, като че ли някаква гигантска ръка сграбчи къщата и силно я разтърси. Видя как Жан се сви в себе си като ранено животно. Трепереше от главата до петите, а клепачите ѝ не спираха да потрепват. На Майа му се струваше, че я гледа отнякъде много далече.

Зенитките изведнъж замълчаха и сега се чуваше само тихото, неуморно бръмчене, като рояк насекоми в лятна вечер.

— Жулиен!

Гласът ѝ беше слаб, пълен със сълзи като на хленчецо дете.

— Жулиен!

Той направи „да“ с глава.

— Защо не ме отведохте?

С усилие повтори:

— Да те отведа?

— Далече оттук? Далече от тази къща!

Той гледаше пред себе си в празното.

— Да — каза, — да.

Мина една секунда, главата му се отпусна меко на възглавницата до Жан. Той я погледна. После отвори отново уста, гласът му беше дрезгав, сякаш с месеци не бе говорил.

— Да — каза, — трябваше.

Чудовищно свистене връхлетя върху им. Тя се притисна отчаяно до него и за миг съвсем близко му се мярнаха черните ѝ, огромни, уплашени очи, приковани в него.

Последва ужасен трясък и Майа усети как леглото се изплъзва под тялото му и полита в празното. Той отвори уста като удавник. Не виждаше нищо. С лявата си ръка продължаваше да държи ръката на Жан. Направи усилие, за да я види, но не успя. „Слава богу — помисли си той, — бомбата не падна върху къщата.“ Взривната вълна го бе съборила. Струваше му се, че главата му е съвсем бистра. Направи ново усилие, за да види Жан. Но всичко изглеждаше неясно и размазано. Опита се да вдигне лявата си ръка покрай рамото на Жан, до главата ѝ. Но ръката му се движеше много бавно. Това бавно

движение го ядоса. После като че ли попадна в някаква дупка и вече за нищо не мислеше.

Отново започна да придвижва ръката си и стигна до врата на Жан. Спря, за да си поеме дъх. Гърдите му бяха стиснати като в менгеме. Усети, че са мокри, и се попита защо тъй трудно бе започнал да диша изведнъж. Ръката му напредваше съвсем бавно по врата на Жан. Напредваше необяснимо бавно, милиметър по милиметър. Над брадичката на Жан тя се спря. Бе срещнала препятствие. „Какво ли е това?“ — помисли Майа. Мисълта му беше ясна и остра и това го успокои. „Спокоен съм“ — помисли си той и сякаш отново попадна в дупка. После се сети, че търси лицето на Жан.

Неговата собствена ръка му изглеждаше далечна и чужда. Странно бе да усещаш ръката си така далеч от себе си. Размърда я отново и движението на пръстите му достави удоволствие. А това тук, под лявата му ръка, бе просто едно дърво. Някакъв остър ръб, още един. Това беше просто греда. И той няколко пъти си повтори: „Ами да, това е просто греда.“ Усещаше как нещо притиска и още по-силно сковава гърдите му. Дишаше трудно, но не изпитваше болка. „Спокоен съм“ — помисли си той. И изведнъж се сети. Греда ли? Греда върху главата на Жан? Не, не, само не трябва да изпада в паника, трябва да запази спокойствие. Всичко е много просто. Ще стане и ще отмести тази греда. Жан сигурно я боли. Но той ще стане и ще отмести гредата. Какво по-просто от това? Няма да лежи тъй в тъмното цяла нощ, я. Ще стане и толкоз. Чудно откъде се бе взела всичката тази пот по гърдите му.

Миг след това земята се разтвори под него и той полетя в бездната. Пропадаше като в кладенец, между две отвесни стени от пръст. Те летяха край него с бясна скорост. Пропадаше, отметнал глава назад, за да вижда небето. Далече, високо над главата си, виждаше малък кръг от звезди. Внезапно те започнаха да избледняват. Той инстинктивно разпери ръце. Закачи някаква буца пръст. Последва миг на отчаяна надежда. Но пръстта се отрони, разпиля се в ръцете му. Той отметна глава назад и широко отвори очи. Всички звезди угаснаха изведнъж. И Майа дори не разбра, че умира.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.